

16 YÜK

Mayıs - Haziran 2024 - Yıl 13 Sayı 16

İki Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi

YÜK
SOKAK

Yük'lem

Yük'lü Sorular

Terazinin
Kantarı

Amerika
Günlükleri

Ali Havan - Çağlayan Güneş - Emrah Kural - Figen Savi - Hakan Uslu - Halil Yörükoğlu - Huban Seda Aras - Hüseyin Kılıç - Mehdi Akhavan-Sales - Mert Aldemir - Nilda Paşaoğlu - Orçun Mutlu - Ömer Kaya - Pınar Taşçı - Rabia Uğurlu Doğan - Tevfik Can Küçükşahin - Turgut Say - Uğur Demircan - Veysel Kobya - Yavuz Yavuzer

Bu Sayıda Yükümüzü Paylaşanlar

Bu yük hepimizin!

Genel Yayın Yönetmeni:
Emrah KURUL

Yayın Kurulu:

Ayla Burçin KAHRAMAN

twitter.com/ayla_burcin

Emrah KURUL

twitter.com/kurul_emrah

Huban Seda ARAS

twitter.com/hubansedaaras

Ömer KAYA

twitter.com/kyby04

Rabia UĞURLU DOĞAN

twitter.com/RabiaUgurlu444

Uğur DEMİRCAN

twitter.com/ugurdemircan_tw

Fahri Yayın Kurulu

Figen SAVI

Hüseyin KILIÇ

Turgay YILDIRIM

Son Okuma:

Rabia UĞURLU DOĞAN

instagram.com/rabia.ugurluuu/

Kapak/Mizanpaj:

Uğur DEMİRCAN

instagram.com/ugurdemircan.in/

İletişim:

yukedebiyat.com

yukedebiyat@gmail.com

twitter.com/yukedebiyat

instagram.com/yukedebiyat

Yük Edebiyat © Her hakkı saklıdır. 2021-2024

Dergiye gönderilen yazılar
Yayın Kurulu onayından sonra
takip eden üç sayı içinde yayımlanabilir.
Yayımlanan her türlü eserin içeriğinden
yazarın kendisi sorumludur.

03 - Başyazı - **Emrah Kurul**

04 - Öykü - “Mutlu Günler” - **Rabia Uğurlu Doğan**

10 - Öykü - “Hacıyatmaz” - **Hüseyin Kılıç**

16 - Şiir - “Kısır Bulut” - **Mehdi Akhavan-Sales (Çev:
Turgut Say)**

18 - Öykü - “Ruj Lekesi” - **Yavuz Yavuzer**

26 - Amerika Günlükleri - **Halil Yörükoğlu**

30 - Terazinin Kantarı - **Emrah Kurul**

42 - Şiir - “Terk” - **Veysel Kobyay**

44 - Öykü - “Beyazıt Meydanındaki Hayalet” - **Orçun Mutlu**

48 - Yük'lü Sorular - **Figen Savi, Huban Seda Aras, Rabia
Uğurlu Doğan**

60 - İnceleme - “Kelimelerin Gücü Adına” - **Pınar Taşcı**

62 - Şiir - “Gece Yoktu” - **Hakan Uslu**

64 - Makale - “İnci Aral'ın Ölü Erkek Kuşlar'ında Toplumsal
Cinsiyet ve Toplumda Kadının Yeri” - **Nilda Paşaoğlu**

72 - Öykü - “Strike” - **Çağlayan Güneş**

82 - Makale - “Gerçekliğin Üç Çeşit Kırılımı” - **Mert Aldemir**

87 - Şiir - “Eskici” - **Ali Havan**

88 - Öykü - “İki Saka” - **Tevfik Can Küçükşahin**

92 - Yük'lem - **Ömer Kaya**

97 - Arka Kapak Şiiri - **Uğur Demircan**

Sanat dünyamızın şimdilerde büyük bir problemi var: memnuniyetsizlik!

Hiçbirimiz memnun değiliz. Edebiyatta, sinemada, tiyatrodada, müzikte... Memnuniyetsizlik öyle bir hâl almaya başladı ki bir zaman sonra ön yargıya dönüştü. Okumaya, izlememeye, dinlememeye başladık. Böylece sanat dünyamız ciddiyyetten ve disiplinden uzaklaşarak eleştirisiz bir ortamda vasata yakın bir çizgide kaldı. Estetik yerini basit zevklere, sanat eserlerinin tezleri yerini sessizliğe bıraktı. Prensipli sanatçılar ise ün peşinde koşan ve basit zevkleri olan kişilere dönüşmekte gecikmediler.

Peki ne yapmalı? Kendi kendimize oluşturduğumuz bu vasat dünyanın neresinde konuşlanmalıyız? Sorun tespit etmeyi bırakıp reçeteyi ne zaman ve nasıl sunmalıyız? Artık kaçınılmaz bir sektör olan yayıncılığın dokunulmazlığını kaldırmayacak mıyız? Sanatı ve sanatçıyı

vasattan kurtaracak olan yine sanatçı değil midir? Bunun ne zaman farkına varıp eyleme geçeceğiz?

Yazımın başında da dediğim gibi, büyük bir memnuniyetsizlik var ama kimse taşın altına elini sokmaya gönüllü değil. Memnuniyetsizliğin gitgide çaresizliğe dönüşmesini izlememize az kaldı maalesef.

Bu sayımızda yazar *Ayla Burçin Kahraman*'in yayın kurulumuza dâhil olduğunun haberini mutlulukla veriyorum okurlarımıza. Yük Edebiyat'ın sanat yolculuğuna eşlik eden yazarlarımıza ve okurlarımıza bir kez daha teşekkür ediyorum. Memnuniyetsizlik hastalığını birlikte yenmenin gururunu yaşayacağımız günlerin çok yakında olduğunu ümit ediyorum.

Yaşasın iyi edebiyat!

Emrah KURUL

Mutlu Günler

Rabia Uğurlu Doğan

Taşların arasına gizlenmeseydi, hırpalanırdı gerçeğe özenen hayal.

“Kesme taşların yoğun olarak kullanıldığı han iki katlıdır. Revak kısmı kırk beton kubbeden oluşmaktadır. Bu yapıdaki doksan beş odanın üst katta yer alanları ipek ürünü satan dükkânlar olarak kullanılmaktadır.”

Rehberin işaret parmağındaki yüzüğe gözü takıldı. Gümüş yüzüğün üzerinde ışıltılı, kırmızı taştan yapılmış bir akbaba figürü vardı. Bir çırpıda görkemli mimarının özelliklerini sayan adamın keskin gözleriyle öne çıkan bu yırtıcı kuştan ilham aldığına inandı. Sert esen bir rüzgârla dikkatini başka yöne çevirdi: içine. Bir an gözünde akbabanın uçuşu canlandı. Bu heybetli kuş tüm vahşi tabiatının dışında ve ölümün ötesinde ona sabrı hatırlattı. İşten ayrılmış olmanın verdiği sıkıntı üzerindeydi. Bu bir yıl içinde üçüncü işten ayrılıştı. Çalışma arkadaşlarıyla

bir türlü uyuşamıyordu. Fazla hassas oluşu bütün dengesini bozmuştu. Hiçbir yere ait hissedememenin etkisi boğazını sarmışken söylendi: “Kendimi bulmalıyım.”

İçindeki derinlikten ürktü. Gözünün önüne gelen görüntülerden kurtulmak istedikçe akbaba, onu kendi kaderine sürüklüyordu. Daha önce hayatında hiç görmediği bir tapınağın sütunları arasına gelince durup ona doğru baktı:

“Yeniden doğuş için mükemmel zamanı bekle.”

Görüntüler kaybolduğunda kız korkudan titriyordu. Sonra handan ve rehberin yanından ayrıldı.

Yeteri kadar soluk alamamak zaten yorucuyken Ulu Çarşı'nın kalabalığında ilerlemek başında ve ayaklarında sızı hâline dönüşünce durdu. Yan taraftaki bir hediyelik eşya dükkânının

ışıldayan vitrinindeki ürünlere gözü takıldı. Çini kahve fincanları, değerli taşlardan kolye ve bileklikler, altın varaklı tablo ve dekoratif vazolar... Bir çerçevenin içindeki Antik Mısır'a ait resimler dikkatini çekti. Papirüsün üzerindeki yazıları okuyamadı ama gördüğü resmin bir tanrıçaya ait olduğunu iddia edebilirdi. Tüyle süslenmiş parlak kırmızı bir elbise giyen bu tanrıça Nil'in anaharı olarak bilinen "yaşamın haçını" tutuyordu. Azıcık tarih bilgisi şu anda işine yaramıştı. Biraz daha dikkatli baktığında gözleri kocaman açıldı. Tanrıçanın başında akbaba başlığı vardı. Yine gözlerini bir süreliğine kapattı. Artık tesadüf diye geçiştiremeyeceği kadar tarifsiz bir merak duygusu etrafını sardı. Kimdi bu tanrıça?

Ne kadar yürüdüğünü fark etmese de Tophane Saat Kulesi'ne gelmişti. Bir tarih bilgisi daha zihninde belirdi: Bu mekânın II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 29. yılı şerefine inşa edildiği rivayet ediliyordu. Asırlık bir ağacın altındaki banka oturdu. Google'dan Mısır tanrıçaların resimlerini araştırmaya başladı. "Bastet, Heket, Hathor..."

"Mut! Evet, işte bu!"

Bir süre, bir sırrı çözmek için keyfinde tanrıçayı ve ismini benimsemeye çalıştı. O anda yanına gelen güvercinin kanat sesiyle telefonun ekranından uzaklaştı. Gülümseyerek baktı.

"Keşke kuşlarla olan bağım senin gibi sevimli olsaydı." dedi.

Eve döner dönmez yorgunluktan hemen uyudu. Sabah saatlerinde kapıdan gelen sesle gözlerini araladığında yerdeki sarı zarfı fark etti. Merakla kalıp zarfı aldı. Gönderenin adresi yoktu. Sadece kendi adı yazıyordu. Tedirginlikle açtı: "19.30, İstanbul-Kahire" Bu uçak biletini kim, neden göndermiş olabilirdi? Pencereden baktığında kimseyi görmedi. Zarfın içinde bir de adres vardı. İnternet'ten araştırdı. Bir konaklama yerinin adresiydi. O an dönüşünü düşünmediği bir yolculuğa çıkmaya karar verdi. Yoğun düşüncelerin boğuculuğunda gözlerini kapattığında akbaba, sütunların arasında dolaşmaya devam ediyordu. Tam tapınaktan içeriği gireceği esnada sütunlardan birine sert bir şekilde çarptı. Düşerken çıkardığı ses ku-

laklarında yankılandığında verdiği kararın doğru olduğunu hissetti. Gerçeği öğrenmenin başka yolu olmadığına çoktan ikna olmuştu. Bütün bunlar belki de başına iş açacaktı. Biri onunla dalga geçiyor olsa sürekli gözlerinin önüne gelen görüntüleri açıklayacak tek bir cümle yoktu. Kafasını kurcalayan birçok düşüncenin sonunda geçmişle olan bağlarını merak etti.

Telefondan “e-devlet”e girip soy bilgisine baktığında 1800’lü yıllarda yaşamış büyük büyük anneannesinin Mısırlı olduğunu öğrendi. Bir süre hayret içinde ne yapacağını bilemedi. Çalan telefonuna bakmadan yatak odasına gidip kendine küçük bir bavul hazırladı.

Saat:21.45. Uçaktan indiğinde ilk defa geldiği bu ülkedeki insanları biraz inceledi. Aradığı cevabı bulmak istercesine yüzlerine bakışı, içlerinden birini rahatsız edince utandı. Kendi için ayırtılan konaklama yerine geldiğinde gece saat on biri bulmuştu. Geniş bir alana yapılmış, bahçeli birçok küçük evden oluşan bu yerin samimi bir ha-

vası vardı. Hurma ağaçları kapıya yakın dikilmişti. Resepsiyondan içeri girip seslendi: “Kimse var mı?”

Ses gelmeyince dışarı çıktı. Yerden yanına doğru yaklaşan bir şeyi fark etti. Beraberinde gelen acı sesleri de... Sonra birden çığlık attı. Bu, sürekli gözlerinin önüne gelen akbabaydı. Aynı şekilde yaralıydı. İlk önce ne yapacağını bilemese de kanadının kanadığını fark edince etrafa yardım için baktı. Tekrarladı: “Kimse var mı?”

“Nihayet gelebildin!”

Yaşlı kadın gelip onu kucakladı.

Kız nedenini soramadan “Akbaba, ona yardım etmeliyiz.”

Yaşlı kadın oğluna seslendi: “Azibo, akbabanın kanadını merhemle sar. Dikkatli ol!”

Azibo, taş evden çıkarken “Merhaba. Hoş geldiniz.” dedi.

Yaşlı kadın ve oğlunun iyi sayılabilecek Türkçe konuşmalarına şaşırıldı.

“Merhaba, benim ismim de Rabbia.” diyebildi.

Azibo'nun koyu teninde gözleri ışıltarken yüzüne yayılan tebessüm Rabia'nın gözünden kaçmadı. Yüzünün kızardığını fark edince akbabanın sarılan kanadıyla ilgilendi. Yaşlı kadın çoktan içeri girmişti.

“Hiç korkmuyor musun?”

“Yaralı bir hayvandan mı? Hayır. İyi-leşene kadar bizimle kalmalı. Sen de bir müddet burada kalmalısın.”

İçimi kaplayan bir endişe Azibo'nun gözlerinin içine baktığımda dağılınca bir daha yaşamak için Türkiye'ye dönmekten korktum. Onun sesindeki ruhu mu kucaklayış çok tanıdıktı.

“Bahşedilen bazı lütuflar seni artık endişelendirmesin. Burada güvendesin.”

“Beni niçin bekliyordunuz?”

“Var olan kehaneti önleyebilecek kişi sensin. Bunu ancak doğum tarihi 4 Nisan olan ya da bu doğum tarihli bir Mısırlı ile kan bağı olan biri gerçekleştirebilirdi. Aslında soyunda bu tarihte doğan biri vardı. Fakat onun senin kadar gerçekleri görebilecek sezgisi yoktu.

Çünkü yaşamı boyunca çevresi tarafından dışlanmıştı. Üzücü olansa onun bunun ötesine geçmek için hiçbir şey yapmamasıydı. Ait olduğu yeri bulamadı. Oysa senin isminin bile bir hikâyesi var değil mi?”

“Beni artık korkutuyorsun.” Gözleri doldu. “Bu kadarı çok fazla.”

Azibo, biraz çekinerek Rabia'nın elini tuttu. “Enerjiyi hisset. İyi bir yolun başında olduğunu anlayacak olgunluk-tasın.”

“İsmimin hikâyesini bildiğini söyledin?”

“Aslında çok güçlüsün.” dedi Azibo, uzaklara bakarken. “Sadece çokluğa odaklısın. Birçok sır, azlıkta... En az merakın kadar güçlüsün. Annen sen doğana kadar cinsiyetini öğrenmemiş. Sekiz aylık hamileyken yaşlı bir kadın rüyasına girip kızı olursa adını Rabia koymasını söylemiş. ‘Rabia’ Arapçada ne demek biliyor musun? Dördüncü. Sen ayın kaçında doğdun? Dördünde. Sence hepsi tesadüf mü?”

“4 Nisan'a iki günden az kaldı. Hangi amaç için bekliyorum?”

“Şimdi olmaz. Biraz dinlen. Sabah her şeyi anlatacağım.”

Yaşlı kadın, onları yemek için çağırdığında kızın gözleri minderin üzerindeki akbabaya gitti. İçinden geçirdi: “Çok sakinleştin.” Akbaba, bunu duyduğunu hissettirircesine birden gözlerini açtı. Bu yırtıcı kuşun gözlerinin içinde başında akbaba başlığı olan göz alıcı bir kadın, ona elini uzattı.

Güneş, meydana iyice çıkınca gözlerini araladı. Kendini bir yatakta yatarken buldu. Kısa bir süre ne olduğunu hatırlamaya çalıştı. Odadan çıkıp Azibo’yu bulmak istedi. Çünkü artık bir günden az vakitleri kalmıştı.

Henüz bir şey demeye fırsat bulamadan Azibo, bugün seni bir yere götüreceğim, dedi. “Sana her şeyi orada anlatacağım.”

Bir kitapçı dükkânından içeriye girdiler. Rafların temizliği ile uğraşan, altmışlı yaşlarda görünen bir adam dönüp onlara baktığında elini kalbine götürdü. “Tanrı’m sonunda. Sen onun değil mi? Evet, evet Azibo’nun rahatlığından belli.”

ğından belli.”

Azibo’nun tebessümünün altında bu sefer hafif bir endişe vardı. “Karnak Tapınağı’nda başlığı koyacağımız odaya giden yolun haritasını tamamlayabildin mi Makalani?”

Çekmecedan çıkardığı genişçe bir kâğıdı Azibo’ya uzattı: “İşte, tamam. Bundan sonrası sizde.”

Azibo, çantasından çıkardığı akbaba başlığını masanın üstüne koydu. Rabia, muhteşem bir şekilde işlenmiş bu başlığa bakınca aklına, dün kuşun gözlerinde gördüğü akbaba başlıklı kadın geldi. Bu başlık, o başlıktı. Şimdi zihninde birleşen parçalarla Tanrıça Mut’u gördüğünü anladı ve sonra da bilincini kaybettiğini.

“Gece tam on ikide bu başlığı Karnak Tapınağı’ndaki yerine koymalıyız. Mut’un ruhu huzur bulmazsa kehanet şehri yok edecek.”

“Yapamam Azibo. Başıma ne geleceğini bilmiyorum.”

“Benimle Karnak’a gelmelisin. 4 Nisan’dan sonra istediğini yapmakta

özgürsün. Bir şehrin kaderi sana bağlı. Bunu riske atamayız.”

“Neden başlığı yerine ben koymak zorundayım?”

“Bu senin hikâyen. Kehanetin parçası sensin. Kendini bulmak ve anlaşılacak istemiyor musun? O zaman hikâyeyi tamamlama ve üzerindeki olumsuz etkiden kurtul. Çünkü bu hikâyeye aslında çok önceden tamamlanmalıydı. 4 Nisan’ın Mısır tarihinde ve Mut’un yaşam döngüsündeki önemini anlatmam uzun sürer. Daha rahat bir zamanda konuşuruz.”

“Ya bizi orada gören olursa?”

“Ne kadar zamandır bunun için hazırlandığımızı bilmiyorsun. Korkma. Her şey ayarlandı. Bir saatlik zamanımız var.”

Gece on bir buçuk gibi Azibo ve Rabia tapınaktan içeri girdiler. Etrafta kimse yoktu. Rabia her şeyin planlandığına ikna olmuştu. Azibo’nun rehberliğinde haritadaki yolu takip ettiler. Azibo, elini sıkıca tutuyordu. Yanlarında getirdikleri el fenerine rağmen yeterince ürkütücü bir ortam vardı. Başlığı koyacakları odaya geldiklerinde biraz dinlenecekleri va-

kit kalmıştı.

Saat tam on ikide odadaki kutuyu açtılar. Akbaba başlığını güzelce yerleştirip kutuyu kapattıklarında tapınak birden aydınlandı. Başında akbaba başlığı olan Tanrıça Mut, onlara gülümsüyordu. Sonra tüm görüntü ve ışık gitti. İkisinin de kalbi çok hızlı atıyordu. Tapınaktan dışarı çıktıklarında soluk soluğaydılar.

Azibo, Rabia’nın elini tuttu. “Başardık.” dedi.

“Hikâyem bitti mi yani?”

“Ruhun, artık istediğin zaman ulaşabilir köklerinden gelenlere. Fakat belki de sana ayna olacak yeni bir hikâyeye başlamak istersin?”

Hacıyatmaz

Hüseyin Kılıç

Saffet'e

Sevgili Saffet,

Nasılsın? İyi misin? Lütfen iyi ol, zira artık senin gibi insanlar çok kolay bulunmuyor. Son birkaç gündür ne hâlde olduğunu görünce inan belki de senden çok üzuldüm. Nasıl gördüğümü sorma. Bilirsin, yazar kısmı görür bir şekilde, adına da anlatıcı der geçer.

Umarım bu yazdıklarımı okursun, zira senin de malumundur, ülkede öykü okuyan üç beş kişi olsa da yazan sayısı üç yüze, beş yüze dayanmış vaziyette. Hangi birine yetişsin insanlar, değil mi? İşbu sebeple inan bazen kendi yazdıklarım bile araya kaynıyor. Hahal! Neyse, cıvıklığımı affet lütfen. Öykümün bir şekilde önüne düşmesi için gayret göstereceğim ama kurgu dünyasıyla gerçek dünya her zaman birbirine paralel işlemiyor. Dilerim bu satırları okumasan da bir şekilde kendine gelirsin ve o eski hacıyatmaz hâline geri dönersin. İşte bu senin hikâyen:

Sevgili Saffet olmayanlar,

İşte bu Saffet'in hikayesi:

Hikâyeye başlamadan önce lüzumlu bazı açıklamalar:

Saffetçiğim, sen kendini bilsen de bunu bir şekilde okuyan arkadaşlarımız senin neye benzediğini merak edeceklerdir. Nedense birçok kişi için bu neredeyse bir hayat meşemat meselesi. İlla tablo gibi önüne sermemizi istiyorlar karakterleri. Normalde çok tercih etmesem de senin mevcut durumunu göz önüne alıp müsaadenle biraz anlatmaya çalışacağım seni.

Saffet otuzlu yaşlarda hafif göbekli, saçlar neredeyse bütün akrabaları gibi erkenden döküldüğü için her daim dazlak, boy uzuna yakın ama uzun değil, sağ yanağında bir ben var ki üç kilometre öteden görülür bir ade-moğlu.

Saffet ne iş yapar diye merak edenler de var. Doğrudan söylemeseler de gözlerin-

deki parlıtıdan ve durdukları yerde arada sırada yekinmelerinden anlıyorum ben. Yazar anlar, anlamalı. Saffet tesisatçı. Doğal gaz tesisat işleri yapıyor. Güzel bir dükkânı var yüz gecekondudan bin apartman dairesi çıkan mahallesinde. İmar geçip hızla büyüyünce mahalle, Saffet uyanıklık yapıp bastı iki vesait gitmek zorunda olduğu işinden istifayı. Apartmana dönen ne kadar gecekonduda varsa hepsinin - tamam yahu önemli bir kısmının - doğalgaz işlerini yapıp fena sayılmayacak bir para kazandı. Daha önemli si para kazanmayı öğrendi. İstese fazlasını da kazanır ama çok umurunda değil para kazanmak, özellikle de son günlerde. Bambaşka bir şey istiyor. Bir sıkıntı var, kemiriyor içini kaç zamandır. Saffet'i yataklara düşürdü desem yeri. Bu derde çare olmak da bana dert oldu. Bakalım başarabilecek miyim? Ya da Saffet başarabilecek mi?

Umarım açıklamalarım Saffet olmayanları, yani okurları tatmin etmiş, kafalarında bir Saffet tasavvuru oluşturma zahmetinden kurtarmıştır. Artık hikâyeye geçebileceğimi düşünüyorum. Haydi başlayalım yavaştan.

Saffet'in yataklara düştüğünü söylediğimde okurların bir kısmı "Hayırdır inşallah" de-

di, duydum. Bu yazdıklarımla şerrin hayra dönmesini umuyorum. İnşallah becerebilirim. Hikâyenin kilit kısmı burası zaten. Burada bir parantez açıp Saffet'e sesleneceğim (Sevgili Saffet, eğer bu öykü bir şekilde sana ulaşırsa aklından geçebilecek düşüncelerden biri de "Beni ele güne rezil etti terbiyesiz!" olacak, biliyorum ama merak etme seni bu öykü yüzünden alaya alacak olan kişiler zaten pek okumaz bizim memlekette. O yüzden kimseye de rezil olmazsın hatta beklentim odur ki sempati kazanıp belki bu sayfalardan başka satırlara taşarsın.) Devam.

Hikâyenin başlığı neden Hacıyatmaz biliyor musun sevgili okur? Saffet'i düşündüğümde gözümün önüne gelen imge, simge, nesne her defasında bir hacıyatmaz oluyor da ondan. Çünkü her ne kadar şimdi parası olsa da çoğunuzun arzu ettiği gibi Saffet çok fakir bir aileye doğmuştur. Bu fakirliğin kamburunu da daha anasının memesinden süt gelmediği günden itibaren üzerinde taşımıştır lakin bir farkla. Evdeki yedi başın altısı, yaşına bakmaksızın ya mutsuz ya yorgunken Saffet mutlu olmasını hep bilmiştir. Elbette fiziksel olarak yorulmuş, çaresiz hissetmiş, arada sırada ağlamıştır bile.

Yine de hacıyatmaz gibi yere yapışacağı anda doğrulmasını bilmiştir.

Tek fakirlik mi? Annesi ölmüştür mesela Saffet'in, daha on yaşındayken. On üç yaşında âşık olmuştur, varlığından habersiz bir kıza. On altı yaşında ilk defa bir kızın elini tutmuş, on yedi olmadan eli boş kalmıştır. Görünmez bir kazayla bacağını kırmış, adı topala çıkmıştır. Bununla kalmamış erkekliğinin önemli bir parçası olan askerlikten mahrum kalmıştır mesela. Bu kadar mı? Yok tabii... Başkaaa? Başka başkaaa? İstifa ettikten sonra kendi şirketindeki ilk ya da ikinci işinde o zamana kadar biriktirdiği neredeyse bütün parasını müteahhit iç etmiştir. Müteahhit de Saffet'in sonradan görme ve gaddar dayısı bakınız, Allah belasını versin puştun.

Kötü şans, zalim kader, ne dersenez deyin. Üst üste sayınca insanın içi bir tuhaf oluyor. O yüzden bir soluklan diye sevgili okur, yeni paragrafa geçmeye karar verdim. Devam ediyorum. Kötü gününde istediği Esra'yı vermediler Saffet'e, iyi gününde çok da aklından geçmeyen Tuğba'yla evlendi. İki çocuğu oldu, ne büyük mutluluk ama küçüğün her ameliyatı öncesi saatler boyu uykusuz ve tedirgin

oldu Saffet. Yıkılmadı ama çok yoruldu. Evin içinde yaşananları anlatmak olmaz. Ayıptır. Olayları anlatmayacağım o yüzden ama birinin Allah'ın lütfu başkasının evlerden irak deyip tahtaları yumruklayacağı onlarca şey oldu evde. Hepsi de Tuğba'nın hassas bünyesini kayaları törpüleyen rüzgâr gibi zayıflatırken Saffet hepsinde dik durmayı bildi. Duy da inanma. Dağ gibi adam olmak her zaman iyi değilmiş meğer. Bizimkinin hiçbir şeyde yıkılmasına sinirlenen karısı öfkelerini biriktirdi, biriktirdi, biriktirdi ve on yılın sonunda bir anda gidiverdi üstelik.

Bir yerden bakarsan aslında mutluluğu kadar acılarıyla da sıradan bir hayat yaşadı Saffet ama öbür taraftan da sınana sınana bir hâl oldu. Bu kadar sınava – kesin konuşmamalı ama – başkası olsa çoktan isyan bayrağını çekmişti Allah'a belki ama Saffet bu acıları da sıradan şeyler gibi atlatmayı bildi. Yattı, kalktı. Yattı, kalktı. Yattı, kalktı. Her zaman bir öncekinden daha dik, devam etti yaşamaya. Olaylara başka türlü bakmayı bilmezdi ki o. Olaylar olurdu. Çok severdi bu cümleyi kurmayı. Zaman makinesi de henüz icat edilmediğine göre çok da kendini zorlamamalıydı (-

Laf aramızda- bir keresinde yakın bir arkadaşı Saffet'in bu felsefesine en büyük boy küfürlerden birini etmişti ama yine de fikrini değiştirememişti bizimkinin. "Sen böyle düşündükçe, oohooo, daha çok sinkaf" demişti bunun üstüne. Tövbe estağfurullah).

Evet sevgili Saffet ve Saffet olmayanlar. Giriştik, geliştik ve her fani öykü gibi sona doğru gidiyoruz. Fani dedim de aklıma geldi (Burada akışı doğal hissettirmek önemli). Saffet tüm haciyatmazlığına rağmen son zamanlarda faniliği üzerine çok düşünmeye başlamıştı. Çok yaşlı değildi aslında. İstatistiklere o bakmasa da benim yaptığım kontrollere göre bir otuz yıl daha yaşasa ancak ortalama ömre ulaşacaktı. Kimin umurunda! Kahramanımız - Evet Saffet, SEN! - sürekli her an ölebileceğini düşünüyordu. O bir faniydi. Annesinden daha ölümsüz değildi. Son zamanlarda sık sık rüyasına geliyor, yanına çağırıyordu Saffet'i. Bizimki ipin ucunu karıştıran bir kedi gibi şapşaldı başta. Hop hop, zıp zıp. Zannediyordu ki annesi rüyasına geldikçe gündüzleri onu daha fazla düşünmesine sebep oluyordu bu rüyalar. Hâlbuki ilk önce gündüz aklına gelmişti annesinin ölümü. İyi midir acaba, diye sormuştu kendine. Özlemiş midir

beni, diye devam edip birdenbire kendi ölümünü düşünüp bir xxxxxx yakmıştı (Şaka şaka, tabii ki sigara yakmıştı, Malbora, diğerleriyle aynı siyah kazağının içinde hâlâ canlı kırmızı tişörtünü muhafaza edenden. Ben bunu sansürleyince keşke Saffet'in ve tüm dünyanın akciğerleri şöyle bir temizlense ama... aması uzun hikâye).

Keşke bir sigara içince bütün efkârı gitseydi ama öyle olmadı. Belki de biraz sonra ölecekti. Öldüğünde bu dünyaya ne bırakacağını düşünmüş ve dört bankada yüklüce para, üç ilçe de beş ev, iki şehirde muhtelif arsadan başka bir şey gelmemişti aklına. Ölecekti ve dünyaya anlamsız sayılardan ve ezelde ve ebette zaten var olan toprak yığınlarından başka bir şey bırakmayacaktı. Annesi de öte dünyada yüzüne tükürecekti. Bunun için mi öldüm diyecekti hatta. İpin kaçan ucu buydu işte. O günden sonra her gece annesi rüyasına geliyordu. Bir şey yapmalıydı ama ne?

Yeni bir işe girişse? Yok. Siyasete atılsa? Olmaz. Tekrar mı evlense acaba? Paradan başka verecek bir şeyi olmayınca ne fark eder? Tüm parasını bir vakfa verse? Nasıl güvenebilir ki zaten ihtiyacı olanları buluyor kendisi. Yok oğlu yok. Yok kızı yok. Yok bireyi yok. Bulamadı

bir türlü ne yapacağını Saffet. Gittikçe zayıflıyor, bizim hacıyatmaz bu defa bir türlü ayağa kalkamıyor. Büyük melek bir gün gelip onu alacak ve öbür tarafa gidene kadar boşa yaşadığını yüzüne vuracak. O yaşa kadar her defasında ayağa kalkmasını sağlayan kitaplar da bir işe yaramıyor.

Evet, kitap. Roman, öykü, şiir ne varsa. Kimsenin Tolstoy okumadığı o mahallede, ilkokulun bir yaz tatilinde keşfetmişti kitapların büyüdü dünyasını. Asker olan kocasının tayini çıkan öğretmeni karne günü sınıfa veda ederken bütün öğrencilerini tek tek öpmüş ve hepsine birer kitap hediye etmişti. Okumanın zor olduğu o mahallede onlardan şartlara direnmelerini istemişti, çocuklar bir şey anlamasa da. Saffet'in şansına Tom Sawyer düşmüş yaz boyunca tekrar tekrar okumuş, gecesinde gündüzünde maceradan maceraya atılmıştı. Annesinin tüm sıkıntılara karşı kadederci yaklaşımını kardeşler arasında en çok ona geçmişti. İsyen etmiyordu ama bir şey canını sıktığı zaman ne yapacağını da bilemiyordu. İşte o incecik Tom Sawyer sayesinde kaderciliği nasıl yaşayacağını bulmuştu bizimkisi. Gerçek dünyada içinden çıkamadığı ne

derdi varsa okuduğu kitabın kahramanına yaşıyor, acısını ona çektiriyor, çözümünü ona bulduruyor, bin türlü oyunla derdinden sıyrılıyor ve o dert bugün değilse yarın mutlaka gittiğinde Saffet de hacıyatmaz gibi bir anda doğruluyordu. Doğru-lu-yor-du.

Doğru ya! Kitap! Ölümsüzlüğün sırrı bu olmalıydı. Ne demişti şair? Ölürse ten ölür, canlar ölesi değil! Yani? Yanisi şu ki canım okur Yunus bu şiiri yazmamış olsaydı istediği kadar canlar ölesi değil desin, hiç kimse onun varlığından da yokluğundan da haberdar olmazdı. Saffet böyle düşünmüştü en azından. Bir şiir, hikâye, roman yazamazdı Saffet; onun eli çekice, tornavidaya, İngiliz anahtarına yatkındı. Ama belki... Ama belki... bir şiirde, hikâyede ya da romanda yer alabilirdi. Hatta ve hatta başkahraman olabilirdi. Gogol'un paltosunun bir yerine o da sıkışmış olamaz mıydı? O basit insan tam da Saffet değil miydi? Heyecanlanmıştı. Ölümsüz olacaktı. Derin bir nefes aldı sevinçle. Sonra? Öfke ve umutsuzlukla geri verdi aldığı nefesi. Değildi. Pufff.

Son zamanlarda okudukları gelmişti aklına Saffet'in. Nasıl biri olmalıydı ki kahraman olabilsin? Ne menem bir şey? Nüfus cüz-

danını aldı eline. Kırşehir yazıyordu. Kütük. Ne yeterince doğusundandı ülkenin ne mübadeleyi de katınca sınırları aşacak kadar batısından. Bozkır. Pufff. Cinsiyetine baktı. Erkek. Pantolonuna doğru kaydı gözü. Erkek, dedi; keyifle güldü. Son dönemin popüler işlerini düşündü. Kadın olmadığından emindi. Bu sefer de iç çekeerek güldü. Sonra bir an aklına hiç olmadık bir şey düştü. Mabadını yokladı. ~~İb...~~ Yok, yok, hiç öyle denir mi? Pembe, yumuşak, gay... Evet, gay da değildi. Ne bir romana sığdırabilirdi kendini, ne bir hikâyeye. Kim Saffet'e bakacak da bir şeyler yazacaktı.

Bir anda iç seslerinden en otoriteri geldi, tüm öfkesiyle kuruldu karşısına. Böyle saçma şeylere bakmaya utanmıyor musun, diye gürledi. Sen ne yapacaksın o ne yazmış, bu ne çizmiş diye! Şu hâlini gören üç yıldır okuyorsun zanneder. Kaç oldun sen? Kırk beş? Elli? Okuduğun kitaplardan utanmıyorsan yaşından utan! Saffet pisti ama hak verme süresi bir saniye bile sürmedi. Bir saniye de hayatının film şeridi gibi geçmesi sürdü. Tüm yaşadıkları onun için sıradandı. Hacıyatmazlığının farkında değildi bile. O kadar kitabı ne yapacaktı Saffet? O yarın, hatta bugün hatta biraz sonra ölmekten korkuyordu

ve bir hikâyeye sızacaksa bugünün şartlarında olmalıydı bu. O şartlar da... Belliydi. Saffet olmayan şeyler hep...

Ah be Saffet! Çıkamadın mı işin içinden? Düştün mü yataklara? Belki de dünyada bir roman ya da hikâyeye kahramanı olmadığı için yataklara düşen ilk adam olduğunun farkında bile değilsin. Bilsen bu bile başlı başına bir hikâyeye... Yookk, diyorsun; bilmek yetmez, görmeli, okumalı, duymalı birileri. Bu dünyadan bir Saffet geçti, diye haykırmalı. Be salak oğlan, kusura bakma ama evet be salak oğlan. Gelmişsin elli yaşına, yirmi olsa da yetmiş olsa da fark etmez ya, neyse. Sen Hacıyatmazsın yahu! Hatta Anglosaksonların değişimiyle The Hacıyatmazsın sen. Gerçi bu da aklına düşerse İngilizce bilmiyorum diye üzülürsün. Altı üstü bir the demezsin bilirim. İşte oldu bak, sen de bir hikâyeye kahraman oldun. Dümdüz adresine yollasam bu hikâyeyi onu da beğenmeyeceğin için böyle yaptım ben de.

Belki sana ulaşır, belki ulaşmaz. Ulaşırsa ikimiz de mutlu oluruz ya ulaşmazsa da... ~~Rah-~~ ~~van gitsin!~~ Hikâyeye var mı? Var!

Kısır Bulut

Mehdi Akhavan-Sales (ÇEV. Turgut SAY)

Denizlerin ardındaki dumandan çıkageldi
karanlık sinsi bakışlı, nemli gözlerle.
Arkasından başka karanlıklar da geldiler
Susuzluk çölüne yaydılar katran karası
eteklerini

Karanlık dedi;

İşte ben denizlerin iyi evladı
sizleri ey susayanlar suya doyuracağım
ne güzel ve tatlıdır yağmur sonrası mehtap
yağmurdan sonra dünyayı ay ışığına boğacağım
her ağaç, sayemde meyveleriyle örtünecek
sürekli zindeliği ve kanı emen güneşe karşı
görmek istemem...vay...bu cansız pejmürde dalları.

Karanlık böyle bir büyüyle çöle hükmetti
kanı ve zindeliğini emen bir üstün güç
bu yalancı bulutun arkasındaydı ve sırtıyordu
Mehtap durduğu çukurun derinliğinden gülümsedi
karanlık mağara bakıyordu sonsuz bir esnemeyle
Susayanlar fısıldaşmaya başlarken;
“Artık bu
o buluttur ve arkasından binbir ışık doğacak”
Yaşlı orakçı silik bir tebessümle;
“ Her yeri karartacak ama asla yağmayacak!”

Gök gürültüsü duyuldu, büyük bir çığlık attı
Susayanlar bağıyordu;
Yağmur geliyor...yağ yağmur!
Asla olmaz denilen oldu...şükür...fena olmadı
sevinçten ısındı kan hastanın donmuş damarlarında
susayanlar benzi atmış yüzleriyle, orakların altında
sabırsızlık kaselerini sıkıyorlardı avuçlarında
dayan baba...dayanmalıyız!
Biliyorum
bu hasret ve özlemi yaşıyorum
lakin yağmur yağmadı
neden yağmur yağmıyor?
Bilmiyorum ama bu bir yağmur bulutudur, biliyorum
yağ ey sen yağmur bulutu! Yağ yağmur bulutu
Benden şikâyet ediyor kurumuş dudaklı susayanlar
sizi ey susayanlar;
Sulayacağım!
Gök gürültüsü duyuldu yine, kocaman bir çığlıkla
Ama yağmur yağmadı
Neden yağmur yağmıyor?
Susuzluk günleriydi kalan çöldekilere
Susayanlar başladı fısıldaşmaya;
Acaba bu bulutun arkasından binlerce ışık mı doğacak?
Yaşlı orakçı acı gülümsedi;
“Her yeri karartacak ama asla yağmayacak.”

¹ Mehdi Ehevan Salis (1929-1990) 20. yüzyılın önde gelen İranlı şairlerinden biridir. Yeni şiir tarzına öncülük eden şairlerden biri olduğu hâlde klasik üslupta da eserler vermiştir. Şiirlerinde eski İran medeniyetine ait kavramlar nostaljik bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Ruj Lekesi

Yavuz Yavuzer

Muavin, valize yapıştırdığı kâğıdın diğer nüshasını Gönül'e uzattı. Solgun sarı, ucu yırtık. Gönül, biçimsiz kâğıdı avuç içine, küçük sırt çantasını da kucağına alıp otobüse bindi. Koltuk numaralarına bakarak yürüdü dar koridorda. Yerine gelince oturdu. Muavin birkaç koltuk geride. Yolcuların ineyeği yerleri elindeki kareli küçük deftere yazarak yürüyor. Sıra Gönül'de. Nerede ineyeğini söyleyip avuç içinde duran kâğıdı cüzdanına sıkıştırdı. İyice tüylenen kırçilli kumaşına rağmen renkleri hâlâ capcanlı görünen çitçitiyle oynamaya başladı. Babası, aynı desen ve kumaştan abisine -Veysel'e- çanta yaptığı için, kalan kumaştan da kendisine cüzdan yaptırmıştı. İpliği, iğne deliğinden her geçişinde, yakın gözlüklerinin üzerinden önce ciddi ve sert bir yüzle bakar, sonra yarım ağız gülümserdi. Babasının şefkatine dair hatırladığı tek sahne buydu. Tanıdık bildik herkesin Deli Selahattin olarak andığı bu adamdan daha fazlasını beklemiyordu elbette. Anneleri için de durum pek farklı değildi. Eve üç beş kuruş fazla girsin diye günlerce yorgan dikerdi eşe, dosta, akrabaya. Bu yüzden pamuk, yün, iğne, iplik hiç yabancısı oldukları şeyler değildi. Bugünün

zevkine pek uymayan renkli satenleri iğne izi bırakarak işler, yıkanmış yünü sopalayıp nevresimin tersinden yerleştirirdi. Nevresime giren yünü düzeltme görevi Gönül'ündü. Zorla yapardı bunu. Annesi nasıl oluyorsa, yünleri incecik sopasıyla nevresimin içine eşit derecede dağıtabiliyor, sonra açık kenardan başlayıp dört köşeyi dikebiliyordu. Gönül, onun, iğneyi batırdığı yerden tekrar sokup devam etmesini izliyordu merakla.

“Her köşede üç parmak kalacak şekilde boşluk bırakıyorum, bak.”

İğneyi bir yerden batırıp çıkarıyor, çıkardığı yerin iki parmak dibinden tekrar batırıyordu. Başlarda düzgün hizalansın diye sabunla çiziyordu dikeceği yeri ama artık o kadar ustalaşmıştı ki tek bir milim kaydırmadan devam edebiliyordu. Haftanın üç dört günü eli yüzü, yüne ipliğe bulaşmış olan bu kadın, her ne kadar tutkuyla bir yorgana emek harcıyor gibi görünse de bütün gün iki büklüm olmak, ardından kalkıp akşam eve ayık mı sarhoş mu geleceği belli olmayan kocasına ve her zaman kol kanat gerdiği ama dünyada olduklarına can-ı gönülden sevinmediğini hissettirdiği çocukla-

rına -iki haftada bir işten çıkıp baba dayağıyla tekrar bir marangozun yanına eti de kemiği de feda edilen evin abisine, on beşine varmadan kocaya kaçacağına kesin gözüyle bakılan Gönül'e- sofraya kurma telaşına girişmek, kesinlikle hayallerini süslemiyordu. Gönül, çocukluğunda mutsuz bir kadın imajı sergileyen annesinin şimdilerde de pek değişmediğini, üzerine bir de hem annesinin hem babasının hastalıklarının işleri iyice zorlaştırdığını, bir zamanlar sıkı dost olduğu ama artık ara sıra görüştüğü Filiz'den öğrenmişti. Elden ayaktan düşmediyse de durumu yatalaktan halliceydi kadının. Son zamanlarında eşinin hastane işleriydi, yediği ydi, içtiği ydi, oksijen makinesiydi derken yıpranmıştı o da.

Yanındaki yolcunun başı, ara sıra aynı ritimle önüne düşüyor, kadın ani bir sıçrayamayla yeniden uyanıyordu. Dinlenme tesislerini, devrilen uzun yol kamyonlarını, otobüsün havasızlığından çıkan tartışmaları ve en tekinsiz yerlerden alınan yolcuları geride bırakıp ön kapıdan indi Gönül. Sonrası taksi. Şoför, adresi navigasyona girdi. Camı açtı. Arada bir göz göze geldiler aynada. Hatırladığının aksine bir sonraki sağdan döndüler. Sokağa onlardan önce giren cenaze arabasını görünce boğazında bir şey katılaştı, zoraki girmeye çalıştığı rol birden sahicleşti. Birkaç saniye arayla aynı evin önünde durdu iki araba. Mavi demir kapılı beyaz gecekondtu. Aradan geçen yirmi sekiz yıl hiçbir şeyi değiştirmemiş, yeni-

lememiş. Çevresinde büyüyen apartmanların ortasında öylece kalakalmış ev. İçinde dargın sofraların kurulduğu, eşlerin birbirine hep mesafeli olduğu, sonra bir bahaneyle sofraların darmadağın edilip erkeklerin dışarıya kaçtıkları mavi demir kapılı beyaz ev.

Girişteki üç adımlık merdivende annesini fark etti önce. İyice ufalmış. Sırtı kambur. Filiz'in telefonda bahsettiği baston elinde. Namusu saydığı başörtüsünün altından kurtulmaya çalışan birkaç tel saçını toparlarken bir süre duygusuz baktı, salona geçti. Gönül, bu bakıştan ve sessizce içeri kaçıştan cesaret alarak eve girdi. Ele güne karşı sarıldılar. Kenarları oyasız, düz, siyah bir tül bent tutuşturuldu eline. Babasına, yerde upuzun yatan, beyazlara sarılı o şeye takıldı gözü. Karnının şiş olduğunu fark edebildi sadece. Çukurlaşan yüzünü, o yüzün ortasında hâlâ gergin ve bir yere takılı kalmış açık gözlerini, belki son anlarında terleyen alnını, soğukta düşecekmiş gibi katılaştıran kulaklarını ve burnunu, son zamanlarında rengi solmuş zayıflamış bacaklarını, kırışık lekeli derisini göremedi. Görmek istemedi. Annesi, son vedasını yapmak üzere oğluna tutunarak cenazenin yanına oturdu. Ağıt. Söylenmesiz, suçlamasız, başa kakmasız... Sessizlik ikisine birden yakıştı. Yanı başında bekleyen kadınların tesellileriyle tekrar ayağa kalktı. Tek tek yüzüne baktı hepsinin. Her yüz, sırası geldiğinde yere düştü. Tutup kaldıramayacak kadar ağırlaştı ölüm.

Tabutu, cenaze arabasına yerleştirdiler. Onu takip edecek otobüslerden birine bindi Gönül, komşuların hiç değişmeyen o bakışları arasında. Gümüş rengi saçları ve ojeli parmakları böylesine acılı bir günde hak ettiği ayıplamayı aldı. Gerçi tam da ona yakışacak, Gönül'den beklenecek şeylerdi bunlar. Birkaç arabanın hareketlenmesiyle, üzerinde hissettiği gözler, sağa sola savrulup gündelik hayatın dedikodusunda eriyip gitti. Öndeki araçların izinde, beyaz şeritlerini hızla geçtiler asfaltın. Camın ardında geride bıraktıkları arabaları görüyordu; üst geçitleri, gittikçe küçülen insanları, gökdelenleri ve daima uçuşan renksiz perdelerini donuk dairelerin. Sonra babasını düşündü önde; uzun, yeşil, yalnız.

Mezarlığın kapısı gürültüyle açılıp kapandı kendi kendine. Kadınlar biraz yürüyüp beklemede kaldılar. Erkekler kazdıkları çukura doğru devam etti. Gönül, Metin ve Şemsettin'i gördü o erkeklerin arasında. Metin kilo almış, sakal uzatmış, değişmiş. Tanıdığı Metin'i andırıyor sadece. Aynı kalabilmeyi başaran Şemsettin, eşine- saçlarını hâlâ ortaokuldaki gibi bağlayan güzeller güzeli Filiz'e - seslenip bir şeyler söylüyor. Küçük, kaçak adımlarla Gönül'e sokuluyor Filiz. Onca sene var aralarında. Başta bir iki ziyaret. Sonra istenmedi görüşmeleri. Onlar da gizli, yasaklı iki sevgili gibi telefonda, mesajlarda

görüşmeyi sürdürdü. Zaman onları hiç uzaklaştırmamış gibi bakışıp gözlerini yere düşürdüler. Metin ve Şemsettin sırayla başsağılığına geldi. Bir zamanlar çok yakın arkadaşlarmış gibi değil de geçerken uğrayan iki kişinin öylesine taziyesi gibi. Sonra erkeklerin hareketliliğine katıldı ikisi de. Veysel, en önde geçti sırayla kazılan çukurun başına. Gönül, ilk defa ağlarken gördü onu. Üstelik kimseye belli etmeme çabası da yoktu. Çukurun başındakiler, toprak atma sırasını savdıktan sonra otobüslere geçtiler yeniden.

Cenaze evine dönüldüğünde Gönül, kapıda biriken ayakkabıların ardında bir şey aranır gibi bekledi, istekli ama çekingen. Bir şekilde emekli olmayı başaramış babasının ikramiyesini, annesinin birikmişlerine katıp derme çatma yaptıkları bu evin eşiğinden geçti küçük, sakın adımlarla. Az önce sürtünerek içeri giren kalabalığın arasında kendine yer aradı. En tanıdık bildik yere, banyoya kaçtı. Keskin zeytinyağlı sabun kokusu, küf ve rutubeti bastırıyor. Yeşil aynalı tıraş dolabı, kırık tek kapağıyla direniyor değişime. Babasının her zamanki jilet köpük kombini. Özenle her akşam fırçaladığı takma dişleri. Yanı sıra pul pul dökülen sıva. Soğuk. Söndü sönecek ampul tepede. Düğmeye basıp çıktı.

Mutfağa doluşan kadınlara karıştı Gönül. Köpük tabaklara hızlıca yemekler konu

ve aynı hızda servis edildi. Salonun girişindeki ahşap vitrinde yarım kalmış bulmacayı tamamlayıp cebine koydu. Başsağlığına gelenlerden biri yemeği az bulduğu için üzerine ekleme yaptı Gönül. Tuz ve karabiber isteyenleri tamamladı. Sesini çıkarmasa asla orada olduğu fark edilemeyecek beyazlıkta yaşlı bir kadın, silip süpürdüğü tabağını uzatıp varsa bir parça pide daha istedi. Hemen yanındaki de nezaketten eriyecek bir ifadeyle tekrarladı.

“Yavrum, sıcak olsun e mi?”

Veysel, kaş göz yapınca çay servisi başladı. Bardakları doldurdukça tepsiyi içeri götürüp ismi dilinin ucunda, uzaktan bir akrabanın önüne koyuyordu Gönül. Annesi, fırsat buldukça “Bak bu falanca teyzen,” deyip birilerinin önüne atıyordu kızını. Bu yaşlı ve bakımlı teyzeler, önce ellerini öptürüyorlar; ardından sekmez bir sırayla Gönül’ü en son, düğününde gördüklerini söylüyorlardı. Sohbetin direksiyonu annesinin hiç açmak istemediği konulara kırılınca mutfağa, çaylara bakmaya gönderiliyordu Gönül.

Salonun kapısını açınca abisinin çevresindekilere babasını anlattığı sohbetler yarıda kesildi ve kendisine dönen gözler, her seferinde ilk defa görüyormuş gibi hayretle ve ilk anki merakla bakakaldı.

Veysel’in en büyük özelliği ağzının çok iyi laf yapmasıydı. Neredeyse her cümlenin başına sonuna mutlaka bir “abicim” yerleştirdiği

için Abicim Veysel olarak tanınıyordu çevrede. Mesela Veysel İzmirlioğlu diye sorup soruşturulsa kimse tanımaz. Abicim Veysel’dir herkes için. Ağzının iyi laf yapmasının yanında, fark edilemeyecek gerçeklikte yalan söylemesi ve bunu hoş sohbetinin, tatlı dilinin içine özenle yerleştirmesi de Veysel’e ayrı bir şöhret kazandırmıştı. Çevresindekiler dinledikleri şeylere başta şüpheyle yaklaşırsa da sonunda müt-hiş bir inanmışlıkla ikna oluyorlardı. Gönül, babasının kendilerine belli etmemeye çalışarak beş dakikada bir mutfağa gidip iki kâse yoğurtla bir elliliği bitirdiği o hikâyeyi biraz oyalarak dinledi salonda.

“Abicim yemeği yiyip kalkmışız. Televizyonun karşısında herkes. Bizimki ikide bir kal-kıp içeri gidiyor. Biz önce tuvalete gidiyor zannettik abicim. Her döndüğünde yanakları biraz daha kırmızı oluyor. Soruyoruz, yok bir şey diyor abicim. Ben anladım tabii. Neyse abicim, bir gidişinde salonun ve mutfağa giden koridorun kapısını açık bıraktım. Televizyonun sesini kıstım. Buzdolabının kapağı gıcırdadı abicim. Bardak sesi geldi. Biz tamam dedik, içtiğini anladık da rahat ettik. Keyfi yerindeyse bir büyüğü tek başına içerdi, kimse de anlamazdı abicim. Sessizce gidip yatarı.”

Bunu anlatırken elini, koltuğun kollarına vurdu Abicim Veysel. Sokağa bakan koltuğa ilk kez böylesine sahiplenerek keyifle oturuyordu. Babasının evdeki son saç tıraşıyla de-

vam etti. Annesinin nasıl ağıt yaktığını anlattı sonra. Evdekilerden biri, “Gözü açık gitmiştir adamcağız,” dedi. Gönül’ün odada olduğunu fark edince sustular. Veysel, havayı dağıtmak için fotoğraf albümünü istedi Gönül’den.

Arka odaya girdiğinde babasının kokusunu çekti içine Gönül. Bu saatlerde son ses bağırın, sabaha kadar da açık kalan, bir zamanlar kovboy filmlerinin döndüğü bu televizyon şimdi siyah, tozlu, suskundu. Komodinin üzerinde, son kullanma tarihi çoktan geçmiş bir ilaç paketi. Unutulmuş. Aynalı dolaba asılı kalmış bir gömlek. Biraz önce açılmış gibi canlı, iç kartonu turuncu, siyah kaplı albüm. Karşısında bir fotoğraf. Babası grev sözcüsü pankartıyla poz vermiş. Fotoğraf karesindeki babasıyla göz göze geldi Gönül, gülümsedi: “Yakışmış.” O zamanların modası olduğu belli, füme İspanyol paça bir kumaş pantolon giymiş. Ona kahverengi yazlık bir ayakkabı eşlik ediyor. Beyaz kısa kollu gömleğinin altında güvenle duran ellerini arkasında birleştirmiş. Başka bir fotoğrafta, anne ayakta, baba sandalyede, kucağında Veysel. Üç kişilik mutlu aile pozu.

Gönül, albümü elinden bırakmadan kapıyı kilitledi. Artık büyüyse de geçmişin korkusu bazen dipdiri duruyordu karşısında. Sigarasını ateşledi. İkinci nefesi üflerken biri zorladı kapıyı. Kapı kolu hızlı hızlı aşağı yukarı

hareket etti. İki dakika sabredemedi diye kızdı abisine. O ses vermeyince Gönül de susup kapıya dikti gözlerini. Dışarıdaki kapıyı tıklattı, içeriden ses yok. Bir tık tık daha. Filiz, odalarda göremeyince merak etmiş. Kapıyı açınca Şemsettin de koşup geldi yanlarına.

“Veysel albüm bekliyor, ne albümüyse sen biliyormuşsun.”

Gönül, ikisini de içeri alıp kapattı kapıyı. Kilitlemedi bu defa.

“Aman boş ver Veysel’i. Ben bakıyorum. Yıllardır elinin altında duruyor. Kaç kere baktı acaba. Palavraları için hikâye arıyordur kendine.”

Filiz, iki eliyle dumanı savururken, camı açtı.

“Perdeyi de çeksene.”

Şemsettin, Gönül’ün bakıp kenara ayırdığı fotoğraflara uzandı. Gönül, kendisi bakarken fark etmediği arkadaki yazıyı okudu içinden. Filiz çevirip notu tekrarladı.

“Barut Sokak... Barut Sokak. Dili olsa da konuşsa...”

“Aman dili de olmasın, konuşmasında.”

Şemsettin, karşısında kıkırdayan kadınlardan, suskun ama meraklı bakışlarla en azından biraz ipucu istiyordu. Filiz, Şemsettin’in sevimli hallerine, Gönül de arkadaşının

eşine sevgiyle bakışlarına kıyamayıp bazen gülerek bazen uzaklara dalarak döküldü.

“Konfeksiyonda çalışıyoruz. O zamanlar Örsan vardı, hâlâ duruyor mu bilmiyorum. Sağ olsun Filiz aldırmişti beni. İlk haftalığımla sigara aldım. Kendi paranla sigara alıyorsun düşünsene. Gülme şekerim, o zamanlar ne büyük şey. Babanın paketinden çalıp çırpmadan sigaranın olması az iş mi? Neyse çantama koydum eve geldim. Kapıdan daha girmedim, abimle göz göze geldik. Tam karşıda oturuyormuş. Görünce panikledim. Çantamı annelerin yatak odası kapısından içeriye fırlattım. Salak kafam, çanta elimde girsem hiç dikkat çekmeyeceğim. Tabii abim kalktı hemen. Karıştırıp bulmuş paketi. Kimin bu sigara diye sordu, Filiz’in dedim. Tamam, sen zaten içmezsin dedi; aldı sigarayı da kahveye gidiyorum diye çıktı gitti. Kendi kendime salağı kandırdım diyorum. Meğer doğru Filizlere gitmiş. Bunun annesi de abimden manyak. Yine, kimin bu sigara diye sormuş. Annesinden korkusuna Gönül’ün demiş bu da. Bak Allah var, hiç kızmadım sana. Ailelerimiz, birbirimizin kusurlarını saklayamayacağımız kadar caniydi çünkü. Bir de benim başıma gelecekler en azından belli. Ama Naime teyzenin Filiz’e ne yapacağını kestiremiyoruz. Hadi benim abim dövüyordu, bunun annesi keser yani öyle manyak. Kusura bakma şekerim, öyleydi rahmetli. Neyse yarım saat geçti geçmedi, abim geri geldi. Anneme, dışarı çık dedi. Yerimden

kalkar gibi oldum, sen kal dedi. Annem telaşlandı. Ne oldu falan diye soruyor. Yok bir şey siz çıkın, kardeşimle konuşacağım diye geçiştirdi. Dış kapıyı kilitledi. İşini eksiksiz yapmak isteyen titiz bir dövücüydü. Pencereleri kontrol etti. Perdeleri çekti. Galiba benden bir şey duymak istiyordu. İtiraf mı, itiraz mı, özür mü, yalvarma mı bilmiyorum artık. Odanın bir ucundan bir ucuna, ikimiz de ayakta, uzunca bir süre bakiştık. Bu sigara kimin diye sordu yine. Ne desem boş. Filiz’in diyorum yok inanmıyor.”

“Belki benim desen bırakacak.”

“Kurtulma şansım yok ki. Benim desem de yiyeceğim o dayağı demesem de. Helal etmiyorum hakkımı. Tekmesiyle, tokadıyla, kemeriyle, ayakkabısının topuğuyla... Ne için? Şunun için.”

Sigarasının külünü döküp devam etti.

“Ben içeriden bağıyorum, annem dışarıdan bağıyor. O kadar vahim ki durum öleceğim falan diye düşündüm. Babam gelse diyorum, alır elinden kurtarır ama sonra o da döver. İyisi mi abim başladı, abim bitirsin. Vuruyor düşüyorum, yerde devam edip tekrar kaldırıyor. Vuruyor düşüyorum, yerde devam edip tekrar kaldırıyor. Hakkını yiyemem, tutup kendi kaldırıyor. Tabii canım, duyuyoruz. Kendi kendine kalkmanı bekleyen ne zalim abiler, babalar var.”

Gülerek Filiz giriyor araya.

“Anneler de vardı.”

“Yok... Bak benimki çok merhametli bir anne değildi, dizinin dibinde yatırmadı, şöyle koynuna sokup uyutmadı ama şükür bir fıskiyesi de yoktur. En fazla babama şikâyet eder ki o dövsün. Neyse işte ben dayak faslının ne zaman biteceğini ve hayatımın kalanına kırık çıkıklarla nasıl devam edeceğimi düşünürken salondaki perdenin arkasından yansıyan bir kadının ve iki adamın birbirlerine doğru koştuğunu gördüm.

“Ne bu gürültü?” diye sokağa çıkan Ülfet amcayla Metin bize geliyormuş. Anlamış Metin, ne numara döndüğünü. Ülfet amca yaşlı başlı adamdır, belki bizimkine laf geçirir diye tutmuş kolundan getirmiş. Annem, ‘Yetişin Gönül’ü öldürüyor.’ diye bağırıyor. Sesleri boğuk boğuk duyuyorum. Bir süre sonra yansımalar dövüş açımızda birleşince abimin dikkati dağıldı ama durması için yeterli olmadı. Sonunda salonla dış kapı arasında duran küçük mavi camı kırdılar da aldılar beni elinden.”

Avucuyla havada yarım daireler çizerek “daha neler neler” demeye getirdi, sustu Gönül. Gömme dolabın yarı açık üst kapağında ucu görünen mavi yorgan, Gönül’ü o günlere götürdü yine. Düşmedi bu tuzağa. Yorganı düşünden attı, bugüne çevirdi ba-

kışlarını.

Şemsettin ve Filiz, bu suskun finali hesaba katmamıştı. Kimse göz göze gelmemeye çabaladı bir süre. Arada bir kaçamak bakışlarla Filiz, Gönül’e bakıp yeniden yerdeki kilimin desenlerinde göz gezdiriyor, yolun sonu yine Gönül’ün hikâyelerine varıyordu. Eli tekrar pakete gitti Gönül’ün.

“Ziverbey’de Vedat diye bir çocuk vardı. Çocuğum ben de yani. Daha orta ikiye gidiyorduk herhâlde. Ailesi İzmit’e taşındığı için okuldan ayrıldı. Çok moralim bozuldu. Bir filmde hatırlıyorum, bir sahnesi vardı. Kadın, kırmızı rujunu sürüp sigarasını yakıyor. Sanki öyle yapınca biraz rahatlarım gibi geldi. Ruju sürdüm, daha sigarayı yakmadım, tak annem girdi odaya. Kadının yüzü bembeyaz oldu. Bir dudaklarım bakıyor, bir elimdeki sigaraya. Kız sen orospu mu olacaksın başıma diye başladı söylenmeye. Şemsicim bırak estağfurullahı falan. Sen bilmiyorsun tabii. Bizim evde orospu olmak çok kolay. Odana Erol Evgin posterini astığın için orospu olursun. Büyüklerinin önündeki yemeğe uzanırsın, boğazın yüzünden orospu olursun. Pantolon giysen orospu, etek giysen orospu olursun. Misal, uğraştın didindin yıllarca, orospu olamadın diyelim. Bizim evde üç gün yaşa hemen yapıştırırlar yüzüne.”

Şemsettin, hafif kızaran yanaklarını iki

eli arasında ovaladı.

“Ben içeri mi geçsem, ayıp olmasın.”

“Kusuruma bakma utandırdım seni. Dinle, daha ne hikâyeler var bak. Ne diyordum...”

“Orospu oluyordun,” dedi Filiz.

“Hah işte. Sigarayla yakalayınca, seni babana söyleyeceğim dedi annem. Babam her Allah'ın gününde olduğu gibi o gün de içmiş. Kör kütük sarhoş geldi. Annem huzursuz, babam huzursuzluğun farkında. İkisi de bir şey bekliyor dökülmek için. Babam koltuğa zar zor vardı, vardı varmasına da koltuğu tutturamadı. Yere kapaklanıverdi. Annem için de fırsat bu fırsat. “Sen daha iç,” dedi, “İç, iç de bu evde neler oluyor, ne nerede duruyor görme. Koltuğu görmeyen beni mi görür, kızını mı görür? Ah Selahattin Bey ah! Bu kız yüzünü gözünü boyayıp sigara içiyor, bunlar benim gördüğüm, kim bilir daha neler yapıyor, senin haberin yok.”

“Ya zaten normal normal değil adamın, bir de sarhoş hâlde öyle denir mi?”

“Dur kesme beni. Annem işte anlattı babama. Ben babama bakıyorum, babam bana bakıyor. Benim gözlerimde korku. Onunkiler ifadesiz. Babamdan, ikimizin de beklemediği cevap gelmesin mi? Benim kızım dedi, sigara da içer, gerekirse babasıyla kadeh de tokuşturur. Gel kızım kucağıma, otur bakayım şöyle dedi. Al yak bakayım dedi, yok baba dedim.

Kızım utanma, baba kız sigara içelim. Biz seninle rakı da içeceğiz. Çek dedi. Ooh derin bir nefes çektim. Ben hâlâ sarhoş ve anlamıyor diye keyfini çıkarıyorum. Sağ yanağıma ...”

Birden kapı açıldı. Veysel içeri girdi. Gönül, ucundaki kor ateş parlayınca dek sigarasından bir nefes aldı ve dumanını odaya savurdu. Veysel; havada oluşan gri halkalara, Filiz'e, Gönül'e baktı öfkeyle. Yatağın üzerindeki albümü alıp kapıyı vurdu çıktı. İçeride, kime ne söylendiyse uğultu olarak duyuldu sadece. Kalabalık dağılırken Gönül de hazırlanmaya başladı. Filiz ve Şemsettin, otogara kadar bırakma konusunda ne kadar ısrar ettiyse de geldiği gibi sessiz, tek başına ayrıldı evden.

Taksiyi, mezarlığın girişinde durdurdu. Gıcırdayan kapıyı açtı, yürüdü. Rujunu ve paketini çıkardı. Mezarın başında, sigarasından bir nefes çekip durdu. Yanan sigarasını toprağın üstüne bırakıp taksiye geri bindi. Gönül iyice uzaklaştığında, o küçük tepeliğin üzerinde, dumanı tüten sigaranın yanık izleri, ruj lekesine doğru çekilmeye başlamıştı.

Amerika Günlükleri

Halil Yörükoğlu

İlk Neyi Özledim Ben Acaba?

İlk nelerin peşine düştüm geldiğimde? Unuttum. Mesela limonlu dondurma olabilir. Bahardı. Özlediğim şeyleri özlerken özlediğim her şey uyuyordu. Kimindi o güzel laf bilmiyorum. Ali Usta'nın limonlu dondurması o kadar limonludur ki yediğinizde limon yemiş gibi olursunuz. Ali Usta, o saatlerde kepenkleri kapatmıştır. Sokaklardan geçip evine gitmiştir. Ama buldum. Bir ufak kasede limonlu dondurma yedim. Bahardı. Oturacak bir gölge, bakacak bir bina, yürüyecek bir sokak aradım. Evet evet, bizim oralarinkine benziyor desem ayıp ederim. Mukayese key-

fe mani. Bunu bilir, bunu söylerim.

İlk hangi mevsimi aradım. İlk hangi mevsimi özledim. İlk hangi mevsimi sevdim. Unuttum. Ama bahardı. İlkiydi. Her yer yemyeşildi. Çocuk sesleri, parklar, yürüyen insanlar, geyikler ve sincaplar vardı. Yürüdüm. Yürüdükçe onlarca yeşilin arasından bir nefes çektim. İşte buradayım. Uzaktayım. İyiyim, güzelim ve bir sürüyüm. Kocamanım. Bir İspanyol'un keşfettiği tepeden kocaman bir ovaya bakıyorum. Amerika tarihini kuzey yerine güneyden başlatıyorum. Uslu durmuyorum tabii. Burada da tarihi ben kafama göre yazıyorum. Kalemi eline alan tarihi yazmalı. Sorarlarsa uydurdum

Amerika Günlükleri

Halil Yörükoğlu

demek için araya hayali adamlar, güzel kadınlar, ayıp olmasın diye Hindistan tarafından baharatlar katıyorum.

İlk hangi Meksika yemeğini sevdim unuttum. İlk Meksikalı arkadaşım kimdi benim. Hepsine hose dediğimde kızıyorlar mıydı bilmiyorum. Avokadolu olana homrokır avokadosuz olana burrito diyorlar biliyorum. Ekmeğe çok pişirdiklerinden mi taco diyorlar, güneşte çok çalıştıklarından mı ufak tefek kara kara bunlar anlamıyorum. Yüksek sesle şarkı açıyorlar. Nakaratta benden destek istiyorlar. Buradaki işçiler sekiz saat bulaşık yıkamıyorlarmış gibi neşeliler. Başka seçenek yok ondan keyif alıyorlar. Akşam olsa da eve gitsek demiyorlar. Bir benzinlikten altılı bira, büyük boy cips alıyorlar, telefon-

dan Copa Amerika izliyorlar.

İlk hangi sabah vazgeçtim çay içmekten. İlk hangi sabah kahvesiz yapamadım. Hangi makinenin sesini duyunca gün başladı. Arabalar vızır vızır gelip geçerken hangi göçmenin servisi ağır diye patrondan fırça yediğini gördüm. Hangi belgesel teklifini reddetti bu işçilerden biri. Hepimizin elinde kağıt bardaklarda kahvelerimizle bir sürü dili birbirine nasıl da karıştırdık diye sevindim bilmiyorum. Uzunca süre bilmemenin konforunu yaşadım. Sorduklarında bilmiyorum diyorum. Gülümseyiyorlar. Bunu çok seviyorum. Gülümsemelerini, pek somurtkan insanın etrafımızda olmamasını. Ve günlük yaşamalarını.

Bir sürü güzellik yaşıyorum. Şu an bile. Anları, günleri, geceleri

Amerika Günlükleri

Halil Yörükoğlu

ve ayları birbirini takip ediyor diye değil orada başka burada başka diye sevebilene kadar yaşıyorum. Dondurması dondurma, abur cuburu güzel, yoğurtları şekerli. Marketlerin içinde bizim ilçe yaşayabilir ve ben kesin oyuncak bölümünden ev isterim. Denize bakmaz ama olsun. Biraz eğlenir, yeni gelenlere akıl veririm. Kocaman arazide annesini kaybeden çocuk görmüyorum. Her yerde kamera, her yerde rafları düzenleyen birileri; bisküvi ile bahçe ekipmanlarını aynı yerde satma telaşlarını asla anlamıyorum.

Kendinize bir oyuncak bulmazsanız gurbetlik zor. Telefona, haritalara, sokak resimlerine, kitaplara, yazılara, filmlere rağmen zor. Ama çok da güzel. Ev çok

güzel görünür uzaktan bakınca. Ağaçlar çok yeşil tam şu an göğe bakıyorum mesela. Porsiyonlar büyük, doymadan kalkman zor, paraları kıymetli. Hikâye çok zor, anlıyorsunuz değil mi beni?

Üç dört kez futbol, iki kez de basketbol maçına gittim. Parklarda yürüyen amcalara dinlerini sordum. Emekli maaşını, çocukların mesleğini. Bazı sorularımı duymadılar mesela. Sağır değillerdi. Statlardan beş dakikada çıkılıyordu. Sürekli reklamlar, kiliselerde tatlı teyzeler, marketlerde bolca indirimler vardı. Alıştım. Oradan buraya, buradan oraya bakmamaya. Bakmaya. Görmeğe. Çok sevmeye.

Ali Usta'nınki kadar güzel değil limonlu dondurma. Ama

Amerika Günlükleri

Halil Yörükoğlu

ananaslı pizza mesela. Yeniliklere açık olmadığım için kızıyorlar bana. Hâlâ en sevdiğim yemek Edirne ciğeri, ikincisi musakka. Ama güzel, çok güzel şeyler var burada.

Say deseniz bana. Bir, sessizlik akşam dokuzdan sonra. İki, her yerde futbol sahaları. Üç, her tarafta belediye kütüphaneleri. Ve tabii park yerleri. Kullanılmayan araba kornaları. Yüzülmeyen denizleri. Okyanusa deniz dedim diye kırılmayacak olan sakinlikleri.

Her yerde nasılsa hayat burada da öyle belki de. Benimle aynı zamanlarda yaşayan birisi yan masada telefonundan borsa takip ediyorsa ya da aldığı arsaya bakıyorsa ona da sormak lazım nasıldı Amerika diye aslında. Söyledikle-

rini dikkatle dinler belki birileri. Şu çok komik mi sizce peki: Koca kıtayı keşfeden adamların zeytini keşfedememeleri.

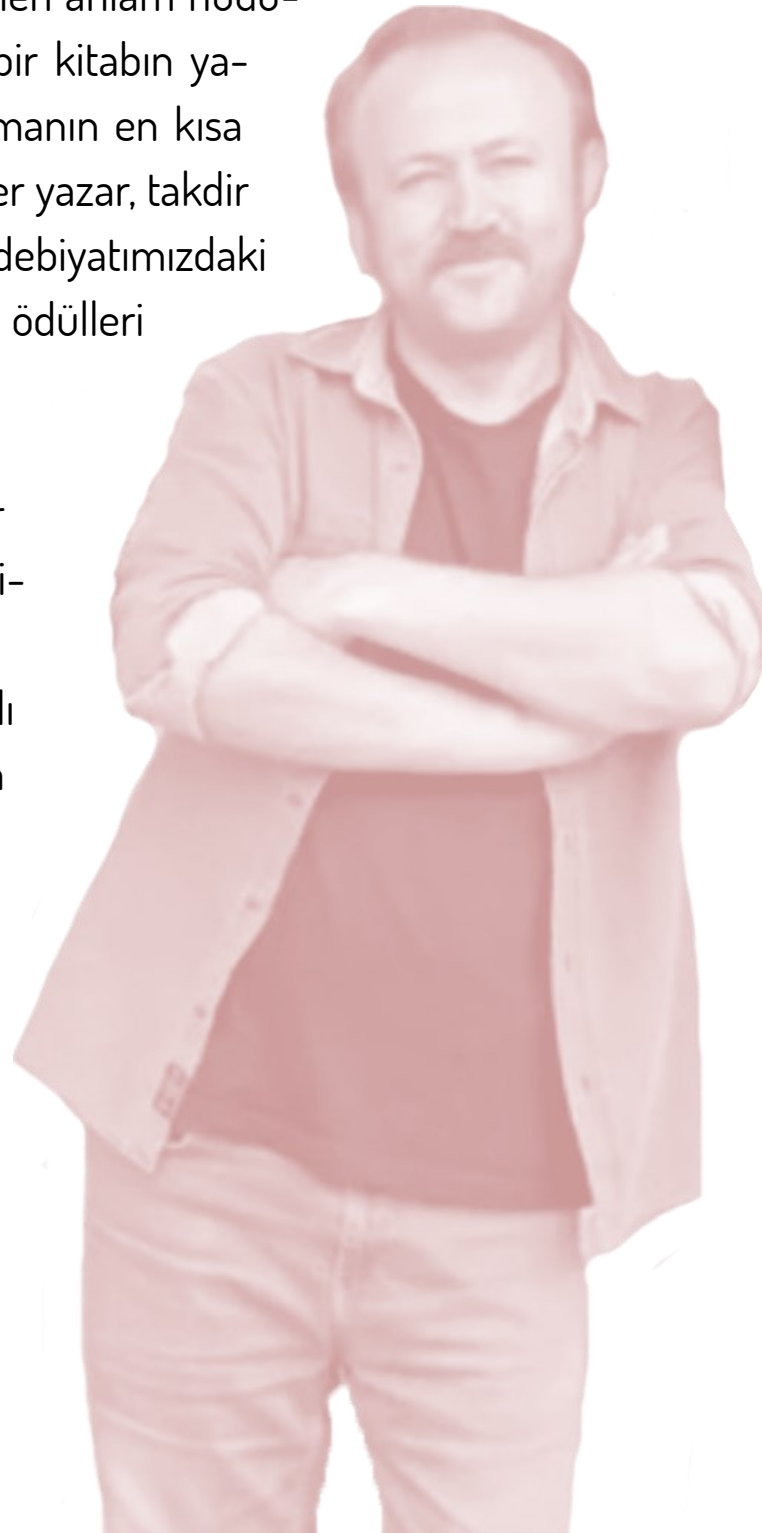
Yunanlı biraderlerin marketleri doldurdukları tatlımsı zeytinimsileri zeytin sanmaları üzerine yazmak istiyorum bu yazıyı. Sonuna geldim ama tükenmedim. Çıtlatma gönderiyor ya hani anem bana. Yufka ekmekle yiyeceğim ben onu. Dünyanın her yerinden her mutfağı getirdiniz, bir sürü yere demokrasi götürdünüz ya siz pehhhh zeytini bilmeyen kıta keşfetse ne olacak diye diye geziyorum ben bu yerleri.

Terazinin Kantarı

Emrah Kurul

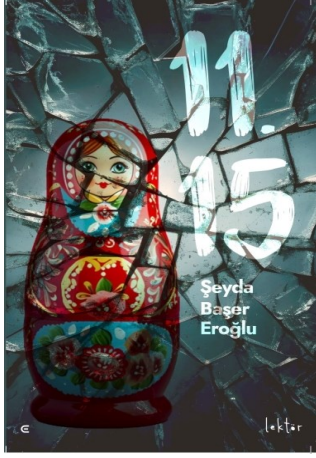
Edebî eserlerin okura ulaşmasının yalnızca nitelikle olmadığı bir dönemde yaşıyoruz ne yazık ki. Okurun bir kitaba ulaşması sadece yayınevi ile değil edebiyat ödülleri ile de mümkün oluyor ve artık edebiyat ödülleri yüklenen anlam hududu aşmış bulunmakta. Her gün yeni bir kitabın yayımlandığı edebiyatımızda görünür olmanın en kısa yolu belki de ödül almaktan geçiyor. Her yazar, takdir edilmek ister; gayet tabiidir. Ancak edebiyatımızdaki gruplaşmalar, eskiden bir ağırlığı olan ödülleri sabote etmekte. Yayınevi isminin yazarın önüne geçtiği, popülist söylemlerde bulunan yazarların ödüle bir adım daha yaklaştığı, ahbap-çavuş ilişkisinin artık alenen yapıldığı, öykü atölyelerinden “mezun” yazarların avantajlı olduğu, eserinden çok kendisi konuşan ve ayda en az on söyleşi/imza günü yapan yazarların ödül jürisine göz kırptığı bir edebiyat ortamında ödüllerin ne kadar adil olduğunu okurlara bırakıyor ve Terazinin Kantarı'na başlıyorum:

11.15

Şeyda BAŞER EROĞLU

(Epona Yay. 1. Baskı.2023)

Şeyda Başer Eroğlu, ilk romanı 11.15 ile okurlarının karşısına çıktı. Daha önce Huzurun Tarifi Yok adlı öykü kitabıyla edebiyat dünyasına adım atan yazar, üzerinde hayli devindiği belli olan ilk romanıyla okurlarını çok bekletmedi.

11.15, görünürde kocasının intikamını alma derdinde olan bir memure Ülkü İşgörür'ün işlediği cinayetleri anlatıyormuş gibiyse de aslında yazarın bu romanı birçok okurun ve eleştirmenin söylediğinin

aksine polisiye değil sosyolojik bir romandır. Çünkü bu romanda geriye doğru işleyen ve okuru merakta bırakmayan bir vaka zinciri var. Öyle ki katil belli fakat katilin maktuller üzerinden verdiği sosyolojik mesajlar ve kimi zaman değindiği psikolojik tahliller, romanı polisiye olmaktan oldukça uzağa götürmüştü. Yazarın da böyle bir iddiasının olmadığını sezinliyorum.

Yazar bu romanda, işlediği konu itibarıyla metne uygun bir dil ve anlatım tekniği kullanmış. Şeyda Başer Eroğlu'nun öykü kitabını okuyanlar bilirler ki yazarın Türkçe hassasiyeti ve edebi dil kaygısı metinlerinin değerini korumasını sağlamıştır. Bu konuda yazarı tebrik ettiğimi söylemeliyim. Özellikle 11.15'te bu çizgiyi bir an olsun bozmamış, eserin bir roman olmasına rağmen bir çırpıda okunabilirliğinin önünü açmış.

Roman, sinematografik bir anlatım tercihi olduğunu daha ilk say-

Terazinin Kantarı

Emrah Kurul

falardan hissettiriyor. Yazarın bu tekniği kullanmakta bilinçli davrandığını düşünüyorum. Ancak yazarın bu tekniği kullanırken gösterme tekniğini daha çok kullanmasını bekledim çünkü anlatma gösterme tekniği ile çok anlatıcılı bu tür romanlarda sinematografik yapı daha çok korunabilir.

Yazar, roman boyunca heyecanı diri tutmaya çalışsa da yer yer ağır aksak ilerleyiş var. Bunun en büyük nedeni ise yazarın sözcüsü konumundaki başkahraman Ülkü İşgörür'ün sosyolojik manifestolarını ardı ardına sıralamaları. Hatta öyle ki romanın sonlarına doğru yazar, adeta vakaya müdahil olup araya girerek kendi bildirisini birkaç sayfa okura dikte etmeye çalışmış. Romanın geneli itibarıyla tarafsızlığını koruyamayan yazar, kurduğu itibari alemin dışına çıkmakta sakınca görmemiş. Bence roman boyunca zaten sözcülüğünü yaptırdığı bir kahramanı bu denli kukla yapması yazarın söyle-

mek istediklerini açıklama kaygısından yahut anlaşılmama veya eksik/yanlış anlaşılma endişesinden kaynaklanıyor. Bu teknik anlamda teorikte bir kusur olmasa da roman türünün dinamiklerine zarar verir ve okuru yönlendirmeye çalışan yazar konumuna düşürebilir.

Romanda dikkat çeken başka bir şey de kadın karakterlerin sosyal statüsü ve ısrarla vurgulanan "güçlü kadın" teması. Başkahraman bir kadın; yardımcı kahramanların da çoğu kadın: polis, gazeteci, avukat, gardiyan. Kurgunun inandırıcılığına yahut tekniğine herhangi bir zararı olmasa da kapakta yazarın adını görmediğimizde dahi kadın bir yazarın olduğu anlaşılacaktır. Yazar belki de son dönemde popüleritesi hiç eksilmeyen konulara ucundan kıyısından dokunarak okurun gönlünü kazanabilme-yi ummuştur. Böyle de olsa bunu doğru bulmadığımı belirteyim. Söz gelimi başkahraman Ülkü İşgörür sorgu dayken mütemadiyen Avcı la-

kaplı kadın polise lezbiyen ilişki imasında bulunuyor. Bu ima'nın ilerleyen sayfalarda herhangi bir karşılığı yok. Peki yazar bunu neden yapıyor? LGBT mevzuunun yanında mı yoksa karşısında mı olduğunu vurguluyor? Veya daha önce de dediğim gibi popüler konulara göz kırparak okurun gönlünde yer mi etmeye çalışıyor?

Roman boyunca okuru hiç şaşırtmayan yazar, göçmen ve kadın sorunları üzerinden kurguladığı bu sosyolojik romanıyla bir şeyler anlatma derdinde. Son dönemlerin modern ve postmodern romanlarında görülen bireyin yalnızlaşması, kent içinde kaybolan taşralı, psikolojik mızızlanmalar gibi birbirinin aynısı konulardan bütünüyle kaçınmış ve bir sorun ortaya atmıştır. Çözümünü de ütöpik olsa da satır aralarına serpiştirmiş. Sezar'ın hakkı Sezar'a, diyerek eleştirimini sonlandırıyorum.

Zellenbur'un Sıradan Bir Günü

Metin NART

(İthaki Yay. 1. Baskı, 2022.)

Metin Nart'ın ilk kitabı Zellenbur'un Sıradan Bir Günü (ZSBG), hacimli sayılabilecek dokuz hikâyeden oluşuyor. Dergilerde ve bazı edebiyat platformlarında hem öyküleriyle hem de makaleleri ile tanıdığımız yazar, özellikle kurgu dünyası yaratmada zorlanmayan yazarlardan biri. Öyle ki bu kitabında da bu durumu rahatça görebiliyoruz. Bazen gündelik olayları bazen geçmişi bazen de birden fazla vakası olan öyküleri bir arada an-

Terazinin Kantarı

Emrah Kurul

latmasıyla dikkat çeken bir ilk kitap olduğunu söylemeliyim.

Yazarın dil konusundaki tavrı, genç yazarlara ve okurlara örnek olacak cinsten. 1961 doğumlu yazarın çocukluk ve gençlik yılları İstanbul'da başarılı okullarda geçmiş. (Kitaptaki öz geçmişten hareketle). Bu nedenle Türkçeye hâkim ve dili rahat kullanabiliyor. Ancak dildeki başarısını bazı öykülerde kullandığı anlatım biçimleri ve vaka zamanı tercihleri gölgeyor. Zaman zaman üzerinde durduğum şimdiki zamanlı (-yor) anlatım, yazarın daha ilk öyküsünde karşımıza çıkıyor. Yeri gelmişken değinmeliyim, bu anlatımla geçmişi anlatmak veya şimdiki değil de öncesini/sonrasını göstermek yıldız uçlu tornavida düz vida sıkıya çalışmak gibi. Beyhude oluşu bir tarafa bir sonuç elde etmek için fazladan çaba gerektiren ve zarar vermesi yüksek ihtimal bir hadise. Ayrıca bu anlatımın okuru kısıtladığı hatta okuru yalnızca o an'a hapsettiği fikrinde-

yim.

Öykülerdeki olaylar iyi düşünülmüş ve zeki bir kurgu dünyasının verimleri dersem sanırım abartmış olmam. Kimi zaman klasik tahkiye usulü tercih eden yazar kimi zaman sa deneysel ve yer yer modernist öykülerle okuru yokluyor. Örneğin "Kül Tablası" adlı öyküde baştan sona klasik anlatı tüm dinamikleri ile yer alırken "Yanlış Anlaşılan Masumiyet" adlı öyküde deneysel bir anlatım ve öykü türünü yeniden tanımlama olanağı yaratmış yazar. Bunları yaparken çok az yazarın dikkat ettiği bir şeyi atlamamış: öyküye ve konuya göre dil kullanımı. Mesela günümüzü anlatırken kullandığı dil ile aynı öykü içerisinde geçmişte yazıldığını sezdirmediği öyküdeki dil başka.

Diyaloglar doğal ve akıcı, kahramanların kültürel özelliklerini yansıtıyor. Gösterme tekniğinin güzel örneklerini teşkil etmesi bakımından da önemli. Ayrıca efsane türünün özelliklerini metne yansıtması bakı-

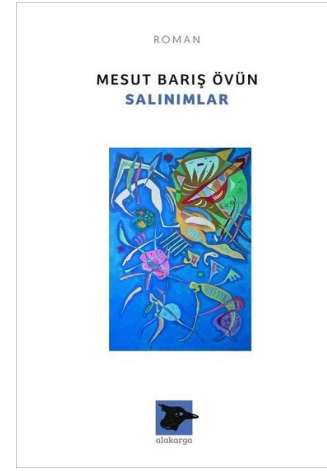
mından postmodernist özellikler de gösteren Cevdet'in Kısmeti adlı öykü, üzerinde çalışılmış ve tezi olan bir öykü olması sebebiyle dikkate değer.

Kitaba adını veren öykü (ZSBG), tam bir usta işi. Sıradan hayatın ve insanların gözlemleri yazarın kurguladığı itibari alemde öyle sağlam ve şaşırtıcı bir vaka zinciri ile anlatılmış ki okur, öykünün mekânı olan otobüste bir koltukta oturuyor gibi. Gerçekle kurgunun iç içe olması okuru şaşırtmakla kalmıyor, aynı zamanda psikolojik çözümlenmelere de fırsat tanıyor. Yazarın acele etmeden, uzun uzun çalıştığı bu metinlerin, Türk öykücülüğü adına büyük bir adım olduğunu belirterek ve neden ödül almadığını hâlâ anlayamadığımı söyleyerek eleştiriye son veriyorum.

Salınımlar

Mesut Barış ÖVÜN

(Alakarga Yay. 1. Baskı, 2021)

Mesut Barış Övün'ün ilk romanı Salınımlar, anlatıcı kahraman Murat'ın bir sahil köyü olan Doğansu'da geçen anılarını bir vaka zinciri içerisinde sunmaya çalıştığı bir eser. Eserin sonunda anlaşıldığına göre Murat adlı anlatıcı kahraman, şöhretli bir yazardır ve gençlik yıllarından (3-4 ay yaşadıkları kadarından) bahsetmektedir.

Öncelikle belirtmeliyim ki yazarın çok temiz bir Türkçesi var. Okuru yormayan, gerektiğinde uzun

Terazinin Kantarı

Emrah Kurul

gerektiğinde kısa ama meramını anlatabilen cümlelerle eserini oluşturan yazar, bu tutumunu romanın son sayfasına dek sürdürüyor. Öyle ki bence romanın okur tarafından sabırla okunabilmesinde bu dil tutumu ilk sırada yer alıyor.

Romanda ağır aksak ilerleyen hatta bazen neredeyse durağanlaşan bir vakası var. Yazarın anlatacakları 70 sayfada bitmiş de hacmi arttırmaya çalışıyor gibi bir keyifsizlik görülüyor. Bunun en büyük sebebi elle tutulur bir vaka zinciri olmayışı ve küçük olayları (yan olaycık saysak bile) ana vakaya ilintileme çabası yatıyor. Bu durumda yazar, iyi bir öykü metni olabilecek vakanın romana evrilmesi için çeşitli girişimlerde bulunuyor. Örneğin yazar, vakayı kesip araya giriyor ve yazar anlatıcı kullanımının da verdiği rahatlıkla edebiyat, sanat, siyaset hakkında fikirlerini olaydan bütünüyle bağımsız anlatmaya başlıyor. Okuru fikirlerine ikna etme kaygısı taşımasa da romanın

olağan akışını kesip bilgi ya da şahsi fikirlerini sunması Salınımlar'ın en büyük kusuru olmuştur. Bunu en son Ahmet Mithat Efendi 150 yıl önce, Tanzimat Dönemi'nde yapmıştı. Bu durum, çağdaş edebiyatın acemi yazarlara atfettiği bir hâldir ki Mesut Barış Övün'ün bu hataya düşmesi hayli şaşırtıcı olmuştur. Yazar elbette sanat, siyaset, edebiyat vs. konulara girebilir, fikirlerini dolaylı ya da doğrudan izah edebilir ancak romanın akışını keserek değil, vakaya yedirerek yapabilir ve yapmalıdır. Zannımca romanın anı formunda ve büyük bir çoğunluğunun geriye dönüş tekniğiyle I. Şahıs (ben) ağzıyla anlatılması bu kusurun oluşumunda etkili. Çünkü yazar kendine sözcü seçecek bir kahraman bulamamış ya da tercih etmemiş.

Kahramanlar, çoğunlukla silik ve yalnızca belirli sahneleri tamamlamak için romana dahil olmuş. Okur, kahramanlar hakkında yeterli bilgiye sahip değil. Bu da bazı sahnelerin

ana vakaya hiçbir katkısı olmamasına sebep oluyor okur nezdinde. Söz gelimi Gürkan karakterinin romanda hiçbir işlevi yok ve ana vakaya da dahil değil ancak yazar Gürkan karakterini ara ara zikrediyor ve farkında olmadan tekrarlara düşüyor.

Romanın son kısımlarına geldiğimizde yazarın kontrolü tamamen kaybettiğini görüyoruz. Hayatı sorgulayan ve hemen her şeyi anlamlandırma çabasına girişmiş, basit aforizmalarla klasik ve ders verici bir son yaratmaya çalışmış yazar. Roman boyunca yazarın heyecansızlığına okur da katılıyor ve tatsız bir metni bitirebilmenin gururundan başka elinde bir şey kalmayan okur, yalnızca arı bir Türkçenin lezzetini almakla yetiniyor.

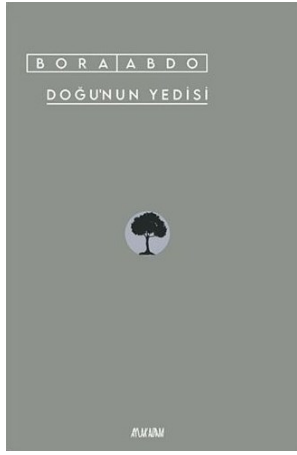
Belki başarılı bir öykü olabilecekken gereksiz tekrarlar, ana vakaya katkısı olmayan karakter ve olaylar, belirsiz bir düzlemde ilerleyen sayfalar, pat diye söylenen dü-

şünceler ile zorlama bir “roman” okuduğumu belirteyim. Mesut Barış Övün’ün yazılarını takip eden bir okur olarak da daha iyisini yazacağından şüphem olmadığını söyleyip eleştirimini sonlandırıyorum.

Doğu'nun Yedisi

Bora Abdo

(Aylak Adam Yay. 1. Baskı,
2023)

Bora Abdo, öykü türüne emek vermiş, öykünün diğer disiplinlerle ilişkisini göz ardı etmemiş bir yazar. Sait Faik Ödülü aldığından bu yana da sanat anlayışını bozmadan, değiştirmeden devam etmiş ve yine bir Doğu anlatısına örnek teşkil eden Doğu'nun Yedisi adlı kitabıyla okurların karşısına çıkmıştır.

Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere, kitapta toplam 7 öykü var. Ha-

cimleri birbirine yakın ve birbirinden bağımsız bu öykülerin hemen hepsi efsane ve masal türlerine yakınlığıyla müşterek özellikler gösteriyor. Ayrıca yazarın kullandığı dil, öykülerin konusuna, temasına, şahıs kadrosuna ve zaman-mekân uyumuna göre değişmekte. Yazarın dil tavrı, kitabın başlığının vadettiğini karşılamaktadır.

Yazarın kurgu evreni yaratmadaki hünerini öz disipline ve çalakalemlikten uzak oluşuna bağlıyorum. Elbette bu duruma etki eden okuma geçmişı de vardır fakat bir çırpıda yazılan ve hemen yayıma gönderilen öyküler değil bunlar. Üzerinden zaman geçmiş, kimi yerler yeniden yazılmış, yazıldığı kadar silinmiş, çalışılmış ve bilinçli hareket edilmiş metinler intibai bıraktı bende. Yazarın tertipli kurgu evreni, hataya fırsat vermeden Doğu'nun anlatım olanaklarına sıkı sıkıya bağlı vakalardan meydana geliyor. Doğu edebiyatının (hatta sanatının demeliyim belki de) en önemli yanı, okura empatiyi nere-

deyse dayatmasıdır. Bu dayatma genellikle başkahraman üzerinden oluşurken Doğu'nun Yedis'i'nde daha çok anlatıcı-yazar arasında bir ikilem yaratmıştır. Yani bazen kahraman üzerinden okur empatiye zorlanırken bazen de yazarın okuru empatiye zorladığını hissediyoruz. Yazarın vakaya taraflı müdahalesi olmamakla birlikte okuru kontrolü altında tutmaya çalıştığını belirteyim.

Bora Abdo'nun şiirsel anlatıma yakın bir anlatımı olsa da tamamen şiirsellik yok. İmgeselliği seven yazar, yer yer imgeselliği fazla kullandığı için metinler ikinci bir okumaya ihtiyaç duyabilir. Bu durum hem okur hem yazar tarafından handikap doğuruyor.

Yazar, masalsı anlatımın vazgeçilmezi gizem ögesinin okurda bıraktığı/bırakacağı etkiyi bildiğinden öykülerin ilk cümlesinden son cümlesine kadar bu gizemi korumaya çalışıyor ve ekseriyetle de

başarıyor. Ancak bu gizem ögesi bazen gereksiz yere uzuyor ve tek düzeliğe yaklaşıyor. Gizem arttıkça hacim de arttığı için metinler bazen okunabilirliğini kaybedebiliyor. Ayrıca Doğu masallarında da okunurluğu devam ettirmek için kullanılan gizem ögesi (Binbir Gece Masalları en iyi örnek olabilir.) okuru şaşırtmadığı zaman etkisini yitiriyor.

Bora Abdo'nun menkıbevi ve efsanevi üslupla yazması, okuru metnin sonunda düşünceye sevk etmesi hatta okurun her metinden bir ders çıkarmasını beklemesi, yazarı kassas havasına sokuyor. Bence bu tavır bilinçli ve yazar bulunduğu pozisyondan memnun. Öykü yazan değil öykü anlatan bir pozisyona yazarı kendi getiriyor çünkü. Bu tarzın çağdaş edebiyat anlatım tekniklerinden neredeyse bütünüyle uzak olması, yazarın hitap ettiği/edeceği kitleyi de sınırlıyor.

Yazarın hikâye etme gücü inkâr edilemez. Ancak bu yeti, her bece-

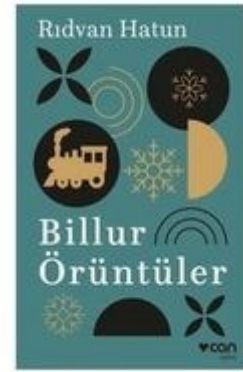
ride olduğu gibi yazarın kendini gösterme girişimi olduğunda metnin önüne geçebiliyor. Bu noktada yazarın itidali elinden bırakmaması gerekir.

Son olarak şunları söylemeliyim ki yazarın klasik tahkiye usulünü iyi bilmesi, okuma geçmişinin sağlam temeller üzerine kurduğunu hissettirmesi metinlerini teknik anlamda kursuzluğa yaklaştırıyor. Vaka zincirinde kronolojiden ödün vermemesi, şeklen deneysel görünen ancak klasik anlatının tüm olanaklarından faydalanan metinlerle kimi zaman çağdaşa yakın öykülerle ve bu tarz metinlere ilgili az sayıda okurla yazarın başarılı bir yapıtını okuduğumu belirterek eleştirimini bitiriyorum.

Billur Örüntüler

Rıdvan Hatun

(Can Yay. 1. Baskı, 2024)

Billur Örüntüler, Rıdvan Hatun'un ilk kitabı. Eleştirmenlerin ilk kitap konusunda daha hassas olduklarını belirterek eleştiriye başlamak istiyorum.

Billur Örüntüler'de birbirinden bağımsız 13 öykü var ve bu öyküler hacimce birbirlerine yakın. İlk kitap olması nedeniyle yazar dosyaya güvendiği verimlerini koymak istemiş olabilir. Bu anlaşılabilir de olsa bu sayının fazla olduğunu düşünüyorum.

Kitapta dikkatimi çeken ilk şey yazarın mı editörün mü tercihi bilmiyorum, noktalama işaretlerinin hatalı

ve eksik kullanılması oldu. Örneğin aynı paragraf içerisinde soru işareti gelmesi gereken yerde nokta varken bir sonraki cümle yine soru ekiyle bitmiş ve bu kez soru işareti kullanılmış. Başka bir örnek olarak ise birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcükleri ayırmak için virgül kullanılması gerekirken ya hiç kullanılmamış ya da bazen kullanılıp bazen kullanılmamış. Türkçe hassasiyeti en çok yazarlarımızda olmalı ki okurlarımız da yanlış değil doğruya meyletsinler. Bu noktada hem yazarların hem de editörlerin daha dikkatli olması elzemdir.

Yazarın dikkatimi çeken başka bir özelliği ise kısa ve hareket bildirmeyen yüklemsiz cümle(!)ler kullanılması oldu. Yüklemleri olmayan ve yalnızca anlık durum tasvirleri yapan onlarca cümle var ve bu durum hem metnin tahkiye gücüne zarar veriyor hem de okurun zihnini bulandırıyor. Bu tür kullanım bir iki metinde olsa ve metnin gereği kullanılsa anlaşılabilir ve kabul edilebilir

olur ancak neredeyse 13 metnin tümünde aynı sorun var. Yazarın Türkçe sentaksı konusundaki tavrı dile ve metne uymuyor. Aynı şekilde yazarın dikkat etmediği bir nokta da zaman kullanımı. Örneğin aynı paragraf içerisinde ve birbiri ardınca şimdiki zaman, geniş zaman, görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kullanmış yazar. Bu kullanım hem metnin türüne hem de Türkçenin sentaksına aykırıdır. Bu noktada sadece yazarı değil editörü de uyarmak gerektiğini söylemeliyim. Yazarın “içinden geldiği gibi yazma” tutkusu, metinlerin dikkatli bir son okumaya ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

Yazar, betimlemeler konusunda başarılı sayılabilir. Hem durum hem de fiziksel betimlemeler yerinde kullanılmış. Yer yer psikolojik tahlil denemeleri de yapmış. “Kapan” adlı öykü, kurgusal ve teknik açıdan yazarın en başarılı öyküsü diyebilirim.

Terk

Veysel Kobyay

Dönüp dönüp suratıma vurduğun Şu öfkeni al da git
Üzerime boca ettiğın ve yeni bir deri gibi giyindiğım bu
örtüyü çek kopar al benden

Al da git

Ayamın sırrına bulaştırdığın zehrini al da git

Isınalım diye yaktığın

Şimdi bütün ormana yangın bu ateşi de al

Al da git

Aman bir tohum bırakayım deme

Yeni bir fide ekmeyi de deneme

O kendini onarır

Üzülerek, öfkeyle bağırarak, anlatarak bolca anlatıp
azaltmaya çalışarak,

ve yine üzülerek, küserek, ufalanana dek kırılarak

ve nihayet! kabullenerek

ve nihayet! vazgeçerek

aranma bana mal edeceğin cümleleri

Artık önemi yok

Artık bir cevap hakkın yok

Daha da beter edesiye telafı etme şansın da yok

Diyelim gücün yetmiyor yıkıntıyı toplayıp gitmeye

Öyle ya hiçbiri gelmiyor şimdi elinden

Öyleyse yalnızca git

Beyazıt Meydanındaki Hayalet

Orçun Mutlu

Beyazıt meydanında hayaletler dolaşiyor Sevgi Anne, huzursuz hayaletler!

Yolunu kaybetmiş, umutsuz hayaletler süzülüyor boşlukta. Ve ben de onlardan biriyim.

O büyük kapıdan çıkıp Arnavut kaldırımlarının üzerinde tıngır mıngır ilerliyorum. Hava buz gibi, rüzgâr insanın yüzünü kesiyor. Bense ne yapsam, nereye gitsem, inan bilmiyorum. Boğazım düğümleniyor, gözlerim doluyor. Dayanamıyorum. İyice sulu göz oldum burada. Olur olmaz her şey kalbimi paramparça eden bir özlem yaratıyor.

Ne yapıyorum ben burada Sevgi Anne? Beni tanımayan insanların arasına neden yaşıyorum? Bir zindan gibi burası Sevgi Anne! Ve o büyük kapının açılmasına daha çok var. Tabii açılırsa...

Yalnızlık, Sevgi Anne; çıplaklık benim için. Bu soğukta çıplak kalınca çok üşüyorum. Biliyor musun, sigaraya da başladım Sevgi Anne. Saçlarımı üç numaraya vurdum. Sakallarım bile var artık,

seyrek de olsa. Neden yapıyorum bunları? Böyle kurtulabilir miyim sence çıplaklıktan? Sigarayı iki parmağımın köküne sıkıştırıyorum. Kalın sigaralar taşıyorum. Samsun içiyorum, Maltepe, Kısa 2000 içiyorum. Niye ben böyle berbat sigaralar içiyorum Sevgi Anne? Öleceksek eğer en azından buna değmeli, öyle değil mi? Öyleyse ben neden hâlâ tereddüt ediyorum Sevgi Anne? Neden bu koca kapı beni koruyacak serabını görüyorum hâlâ. Oysa o kapı sallanıyor Sevgi Anne. Herkes içeride, ben dışarıdayım. Ve kapı sallanıyor... O kapı üzerime yıkılacak Sevgi Anne...

Sevgi Anne, buraya akşam öyle çöküyor ki dünyanın bütün umutsuzluğu burada batıyor sanki. O kapı gibi gece de umutsuzluk da üzerime doğru yıkılıyor. Sence şekeri bıraksam, bunlar düzeler mi Sevgi Anne?

Bu meydanda bir serseri hayalet olmak bana çok dokunuyor Sevgi Anne. Hiç beklemezdim bunu kendimden. Ben

en çok kendime kızıyorum. Kuşlar bile gitti. Sonra yemci abla seyyar taburesini, çin-ko tabaklarını ve yem çuvalını alıp gitti. Sonra Sahaflar Çarşısı'na da kilit vurdular. Daha o melun karanlık çökmeden kapanıyor çarşı. Oysa orası tapınak gibi bir yer. Neden böyle soğuk havalarda, böyle çıplak insanlar sokaklarda gezerken kepenklerini böyle sıkı sıkı kapıyor sahaflar? Kaldı ki bize kanunların her şeyin üzerinde olduğunu öğrettiler. Anayasa... doğru biliyorum elbette... Ama o da yasa sayılmaz mı Sevgi Anne? Allah kahretsin şu ayrıntıları. Onları bir türlü hatırlayamıyorum... Kanunlar, di-yordum Sevgi Anne. Kanunlar her şeyin üzerindedir! Ama gel gör ki sahaflar öyle istedi diye kanunlara ulaşamıyoruz. Sence de bu işte bir terslik yok mu Sevgi Anne? Bari birileri nöbetçi bir anayasacı açsa? Hem anayasa hepimize lazım. Bozdurur bozdurur kullanırız. Olmaz mı Sevgi Anne? Küçük bir kitapçık zaten. Hiç kimseye yük olmaz. Bu minik iyiliği bana yaparlar mı dersin? Üstelik çarşı kapalı olduğu için üst girişteki koca çınarın altında tarak, ayna, ıvır zıvır ve daha bir sürü şey satan uzun sakallı, saç sakalı ıslak mı yağlı mı bir türlü karar veremediğim adam da gitmiş. Bu saatte zaten kim ayna almak ister ki? Bu saatleri tedavülden kaldırsak nasıl olur

sence Sevgi Anne? Hem böylece bu saatlerde aynaya bakma tehlikesi de kendiliğinden ortadan kalkmış olur.

Artık gitmeliyim Sevgi Anne. Yürümeliyim. Buralar trafiğe kapatılalı çok oldu. Vatan Caddesi'nden sonrasına izin vermiyorlar artık. O yüzden yürümeliyim ama Sevgi Anne, çok yorgunum. Öyle yorgunum ki kaç dakikadır, kaç gündür, kaç yıldır burada dikildiğimi bile unuttum. Sevgi Anne, sence ben bir parça olsun kolaylığı hak etmiyor muyum? Hayatın küçük iltimasları neden hep beni teğet geçer Sevgi Anne? Ne olurdu trafiğe açsalar burayı? Bana da bir araba verselerdi mesela... Neden bunlar böyle uzak ihtimaller? Biliyorum çok soru soruyorum ama bilmek istiyorum Sevgi Anne. Neden benim yaşamım, kebabçımın karşısına kebabçı açan hemşerim gibi Sevgi Anne? Atsan atılmıyor, satsan kime satacaksın, kimse istemez ki onu...

Sen de haklısın Sevgi Anne. Arabam olsa ne olacak sanki... Daha ehliyetim bile yokken hangi kolaylığı umuyorum? Yalnız Sevgi Anne, birileri sinirime dokunuyor; kolaylık ehliyeti olan birileri. Onlara öfke duyuyorum. Sence ben berbat bir insan mıyım? Benim de ehliyetlerim var. Hak

ehliyeti, fiil ehliyeti, daha görmedik ama dava ehliyetim bile varmış duyduğuma göre... Ama bunların toplamı bana acı ehliyetinden başka bir şey sağlamıyor Sevgi Anne! Böyle aşağılık bir duygusallık getiriyor yalnız. Böyle pespaye dışa vurumlar. Kendimden utanıyorum Sevgi Anne! Ve öfke duyuyorum. En çok da öfke duyuyorum. Kediye, köpeğe, çöpe, çöpçüye, trene, şuna, buna... Suçsuz insanlara da öfke duyuyorum. Sevdiklerime değil ama. Sana asla öfke duymadım mesela Sevgi Anne. Emin olabilirsiniz bundan, sana yalan söyleyemem. Sen benim kendimden sakladıklarımı bile bilirsin. Ama suçsuz insanlara öfke duyuyorum. Ciğerlerim alev alev Sevgi Anne! Sen daha önce hiç bu kadar öfkelenmiş mi? Bu kadar öfkelenmediysen de beni anlayabilirsin ama korkma. Reflü gibi yemek borusundan yukarı tırmanan bir şeyler düşünebilirsin. Hele de geceleri... Hele çıplakken? Bütün dünyayı yakabilecek bir ateş var benim içimde Sevgi Anne. Çıtır çıtır yanarken dünya, hiç ölmeyecekmiş gibi zevk alabilirim Sevgi Anne. Sence ben psikopat mıyım? Ama sen beni bilirsin Sevgi Anne, yanlış anlamazsın. Bu ateşi söndüremiyorum, ne yapayım...

Söndürmek de istemiyorum zaten. Sanki o yangın bir çıksa, benim içim serinleyecek. Sanki o yangın benim içimdeki yangını güçten düşürüp küllendirecek. Ancak böyle bir ehliyetim olur sanki Sevgi Anne. Ya da ancak böyle herkes çıplak kalır... Ölüler neden kıyafet giysin ki? Sevgi Anne, bana bir şeyler söyle n'olursun?.. Beni anlat bana. Sen anlat, ben dinleyeyim. Ben kendimi anlatırsam kimse beni sevmez Sevgi Anne. Belki de sen benim sevilecek bir yanımı bulursun. Öfkemin güzel bir yanını. Sahi! Bunu yapabilir misin Sevgi Anne?

Boşuna uğraşma Sevgi Anne. Bırak kimseye zararım yokken yok olup gideyim. Ehliyetsiz olduğumdan kimse gelmesin cenazeme. Biliyorsun, ehliyet tam ve sağlıklı doğumla kazanılır. Doğmamış biri ölemez ki... Ve ruhum her şeyin başka türlü olabileceğini düşünsün. Hatta biraz da ağlasın. Ağlasın değil mi Sevgi Anne? Artık öfke para etmiyorsa ağlamak zamanı değildir de nedir? Ağlamakla öfke kardeş midir sence de Sevgi Anne?

Baksana Sevgi Anne, polisler arabayla geçtiler. Hem de tramvay yolundan. Burası hani trafiğe kapalıydı Sevgi Anne? Öfkem kabarıyor Sevgi Anne. En

çok da böyle anlarda... Hayatın boşluklarında öfkem kabarıyor. Boşluk diyorsam tamamen ağız alışkanlığı... Dünyada boş bir yer olur mu? Hava vardır orada. Sen o havasız ortamlarda yapılan deneyleri ciddiye alma... Boşluk iyidir, hele içinde hava varsa. Oradan yaksam dünyayı? Çok büyük bir yangın çıkmaz mı Sevgi Anne? Öfkem kabarıyor Sevgi Anne. Altını kısmıyorum. Bırakıyorum köpürsün, taşsın... Polisleri sevmem Sevgi Anne. Hiçbir temsilden hoşlanmam. Hele krallı, soytarılı olanlardan... Abartılı kostümlerden, kafaya takılan tuhaf şapkalardan nefret ederim! Ama en çok Sevgi Anne, gölgelerden... Kralınkinden, sarayınkinden, surlarınkinden, hepsinden! He, bak mesela, Kara Murat'tan da nefret ederim. Çocukken severdim, kabul. Ama şimdi nefret ediyorum. Yalnız çocuklara güzel gelen şeylerde sence de bir sorun yok mudur Sevgi Anne?

Sigara elimde, rüzgâr almayan, üşümeyeceğim bir yer arıyorum. Yurda gitmek istemiyorum Sevgi Anne. Orası daha da soğuk. Oraya gitmek istemiyorum. Sigarayı ararken elime bir zarf çarpıyor. Bugün bana gelen mektup... Bana mektup gelmesi sence de tuhaf değil mi Sevgi Anne? İnternetin icadından haberi olmayan

bir tanıdığımın olması tuhaf değil mi sence de? Beraber okuyalım mı Sevgi Anne? Hatta sen oku. Ben ağlarım çünkü. Çok ağlarım. Bitiremem. Sen oku. Tarafsız bir gözle...

A Day

My best friend name is Yusuf. He lives from İstanbul. First of all he always wake up early next has breakfast. He likes drink orange juice for breakfast. He hasn't got a car so he walks to the school. He goes to a cinema after the school because he likes watch movies. Later he gets on metro to home because he things metro faster than bus. I agree metro faster than bus. To sum up Yusuf is very tired all day. Good luck to life my friend...

Cihan

Fatih Selvi

Köşemizin bu sayıdaki konuğu, ilk öykü kitabı “Köstebek Etkisi”nin (2022) ve yakın zamanda çıkan öykü kitabı “Ahmarubi”nin yazarı Fatih Selvi. Dil üzerine titiz emekler veren yazarımızın merak uyandıran farklı, çok yönlü düşünsel ve duygusal dünyasını yakından tanımak istedik. Bu çerçevede yaptığımız söyleşi sizlerle...

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

YÜK: “Ahmarubi”nin içindeki öykülere baktığımızda Pazardaki Zaman Makinesi, Yeniden Başlamak, Bir Son Duygusu üzerinden yola çıkarsak hayatı yeniden yaşama duygusu öne çıkıyor. Size bunu düşündürten tamamlanmışlık, özlem ya da başka bir his midir?

F.S.: Bu tespite şaşırdım açıkçası, sevindim de. Teşekkür ederim. Bahsi geçen üç öykünün ortak bir zeminde buluştuğunu fark etmemiştim çünkü. Ahmarubi dosyası orta yaşa adım atmak üzere olduğum, zamanın nefesini ensemden hissettiğim bir dönemde yazıldı. O ezeli akışın göbeğinde “perde kapandı kapanacak” saplantısıyla, “bu son barutudur ömrümün” mottosuyla, telaşlı bir görev duygusuyla; bir intikam, bir

hesaplaşma hâliyle, atılır gibi yazıldı. Zamana, en çok da kendime meydan okumak istediğim bir süreçte yazıldı. Hatırlamak hazzıyla altını çizdiğim geçmişimin eski yapraklarını yeniden karıştırarak artık sonsuza kadar kapanmayacak o boşlukları ferahlatıcı bir tahnit işlemiyle kâğıda kilitleme umuduyla yazıldı. Sonuç olarak birikmiş ve yüksek debiyle yolunu arayan bu sinirli enerjinin “yeniden başlamak” fikrini barındırması kaçınılmaz oldu.

YÜK: Dile özenen bir yazar olduğunuz söylemlerinizle olduğu kadar eserlerinizle de ortada. Bu hususta yazarları eleştirirken cesur olduğunuz gibi bazen de sert olmaktan çekinmiyorsunuz. Tabii ki eleştirinin doğasında artı ve eksi yönler

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

mevcut. Yine de yazarların hassas bir yapıya sahip olabileceğini düşünüp arada kullandığınız ifadelerin karşınızdakinde fazla bir tesir uyandırıp olumsuz sonuçlar doğurabileceği aklınıza geliyor mu?

F.S.: Dili umursuyorum. Birçoklarınca nasıl bu kadar az önemsenir, aklım almıyor. Allah'ın yazara gönderdiği nimettir dil yahu. Fırınca un gitmiş, kasaba et, bize de dil. Çaresi olmayan beceriksizliğe saygılıyım, sonuçta kişi dener ama olmaz. Benim hedef tahtam genelde kolaycılığa kaçanlar, moda biçimlere sığınanlar, akışına bırakanlar. Mutlak bir özgürlük anlamına gelmesi gereken yazma eylemini korunaklı kutucuklara hapsedenler. Bu biraz iş ahlaksızlığı gibi geliyor bana. Sigara bahanesiyle sürekli mola veren, yalakası olduğu

patronunu her hâliyle taklit eden, fırsat kovalayıp bütün ilişkilerini ve hatta yaşam biçimini menfaat üzerine kuran insanlara benzetiyorum dile duyarsız yazarları.

İşte bu noktada bazen sertleşiyor; sabırsız, toleranssız bir müşteri gibi, "avını gözleyen bir piton" gibi oluyorum. İnsanlar kitaplara para ve zaman harcıyor. İşin vebali var. Kötüye kötü, vasata vasat demek doğal kabul edilmeli. Asıl iyiye iyi demezseniz problem başlar. O zaman küstah bir zorbadan başkası olmazsınız. Okuduğum kitabın hakkında düşündüklerimi yazarına ulaştırabileceksem azami nezakette olmaya dikkat ederim. Her kitap en az bir yönden güzeldir zaten. İlk eserlere özellikle narin davranmak önemli. Vasat ilk eserlerden sonra edebiyat dâhisine dönüşen yazarlar yok değil. Kimseye haksızlık etmem istemem. Dürüstlük doğal olarak riskler barındırır. Nadiren de

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

olsa birtakım olumsuz geri dönüşler kaçınılmaz oluyor, geneldeyse destek gördüğümü net olarak söyleyebilirim. Yazdıklarımı iyice düşündüğümünden ve sözümün arkasını dolduracağımdan emin olduğumdan içim rahattır.

YÜK: Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Bölümü mezununuz. Yazma sürecinizi de göz önüne alırsanız edebiyatın tıp ile ilişkisi ve dile yansımaları hakkında neler söylersiniz?

F.S.: Tıbbın insan vücudu üzerine bir uğraş olması belki bedensel ifadeler yönünde işime yaramıştır. Zavallı Sakıp'ın diyaframına tos atan dalağı kaşınıyor, mide-sini gıdıklayan pankreası tirildi-yordu, gibi. Dile yansımaları edebiyata destek niteliğinde değil fikrimce.

Hatta geçenlerde bir yazar arkadaşım bir öyküde fazla tıbbi jargon kullanmamdan rahatsız olduğunu söyledi. Tıbbın bana asıl etkisi baş etmekte hâlâ zorlandığım travmatik yaşantılar üretmesi. Kafamın içinde henüz kapağını hiç açmadığım bir tıbbi anılar dosyası var ki sırf "Meslek edebiyatı yapıyor," demesinler diye oralara henüz giremedim. Hayatımın üçüncü dekati berbat geçti ve bunun tıp öğrencisi olmamla çok güçlü bir bağı var. Meslek hayatım ürettiğim edebiyatın bir kısmına direkt zemin oluşturuyor.

YÜK: Denizineğine Yakılan Ağıt, Sinek Edebiyatı, Hakkâri Günlüğü vb. öykülerinizde gözlem gücünüz görülüyor. Okuyucunun yazın dünyasını besleyen bu yönün sizdeki gelişimini destekleyen kaynaklar nelerdir?

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

F.S.: İşitsel öğrenmede rezil bir insanım, hiperaktifim. Hareketli nesnelere olduğu, yüksek sesli yerlerde dikkatim darmaduman olur. Hayatım boyunca hemen her şeyi gözümle öğrenmek zorunda kaldım, veri akışım görsel alanda yoğun. Gözlemciliğim buradan geliyor olabilir.

Türkiye'de yaşamamanın da yazarı gözlemciliğe sevk ettiğini söyleyebilirim. Norveç'te birini köpek ısırması kırk gün gündem oluyor. Bizde köpek sürülerinin yüzlerce insanı öldürmesi birilerince normal karşılanabiliyor. Alın işte, konu gelip seni buluyor. Norveçli olsam yazarlık yapmazdım büyük ihtimal, hekim de olmazdım. Yaz kış kayak yapar, sabah öğlen somon yer, falezlerde gezip tozar, Vikingler'i baştan izler, canım çok sıkılırsa heybeme Hamsun kitapları doldurup kayığıma atlar, İrlanda'yı yeniden fethetmek için sefere falan çı-

kardım. Ama Türk'üm. Görev yazarı çağırıyor. Kırbaç gibi gözlerle, işaret parmağımızı enginlere uzatıp bağıracağız, "hainler" diye kükreyip "vay senin kedi canına" diye bağıracağız, bazen memleket çapına ulaşan dev bir fıkranın içine yerleşip edebiyatımızı yapacağız. Karakterlerimin uçuk kaçıklığı da burarlardan geliyor biraz. Türk yazar alışkanlıklarından olan aşırı zırlamayı sevmiyorum ayrıca ağlamanın da bir asaleti olmalı. Hüznün sonu intihar kayalıklarına varsın istemem. "Enerji beyler, bayanlar" diyerek sufle veren, alt metinlere yerleşmiş dürtükçü bir adamım var. Okuru bazen mıncıklama arzusundaım. Kaçak güreştiğimse görülmemiştir. Yumruk attığım okura, ben yapmadım dediğim de... Metniyle okuru ezen, mığırdayıp dururken ne söylediği anlaşılmalardan değilim. Değilimdir ben- ce ya. Bunların hepsi bir temenni-

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

den ibaret de olabilir, fazla yükseldim galiba. Bakacağız.

Başıma geleni kabul ediyorum. Beni metnin buraya kadar olan kısmını anlatan adama dönüştüren her şeyi kabul ediyorum. Eyvallah. Madem buradayım, bu toprakların tozuyla yazmaya başladım; kafamdan sağacak hikâyeye kalmayana kadar, kimi zaman dayak yemiş bir enik gibi yazacağım, kimi zaman da aslanının yelesini okşayan bir imparator gibi öykü buyurup duracağım özetle. Gözlemleye gözlemleye.

YÜK: Bir söyleşinizde uzun yıllar şiirle ilgilendiğinizi söylediniz. Şiirle aranızdaki bağ nedir? İleride şiir kitabı çıkarma planınız var mı?

F.S.: Öyle bir planım, hevesim yok maalesef. Sekiz yıl önce bir şeyler karalamışım en son. Şimdilerde şiirlerime baktığımda yarım yamalak cızıltılı

bir şarkı dinlemiş gibi oluyorum. O şarkıyı da öykülerime itelemeye çabalıyorum epeydir. Şiirsel öykülerimde o hortlak şairle hasret gideriyor olabiliyim.

YÜK: Öykülerinizin bazıları içe dönük ve anı havasında. Bazıları ise mesafeli bir anlatımla yazılmış. Eserlerinizdeki bu iki yöneliş bir çeşitlilik mi ya da arada kalış mı? Yazarken kendinizi özgür bırakır mısınız?

F.S.: Üç yılda yüzden fazla öykü yazdım ve inanın neyin peşinde olduğumu tam manasıyla anlamak bu tempoda tren hareket hâlindeyken istasyondaki insanları saymak kadar zor. Şu neyi, niye yazdığını şipşak anlatabilen yazarlara özeniyorum işin aslı. Edebiyat hakkında çok fazla atıp tutuyor görünsem de yazmanın büyüsellğine ve her yönünün tanımlanamaz

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

olduğuna inanan romantik bir tarafım var. Her şeyi bilmek de istemem zaten. Şu yukarıdaki üç öykünün ortak noktasının keşfedilip bana söylenmesinin keyfini niye kaçırayım ki?

Yine de kabaca, el yordamıyla tarif edecek olursam; 2021 yılının başlarında Ahmarubi dosyası oluşurken önceden hiç öykü yazmamış bir insan olarak neler yapabileceğim ve yazabileceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu. Başıma şöyle minik bir sumsuk atıp haydi teneke kafa, iyi yattın, bunca yılın kefaretni ödeme vakti, dedim kendi kendime. Formlar, teknikler, gözlemcilik, içsel anlatım, anı etkisi, mesafeli anlatım falan fıstık. Çoğunlukla ölü yazarlardan görüp öğrendiğim teknikleri kullanarak kendi hikâyemi yazmaya gayret ettim. Meraklı, serseri bir arı gibi, mutlak bir kafa içi özgürlükle. Ölü Türk öykücülerden okuduklarım

haricinde Türkiye’de yapılan öykücülükten bihaber vaziyette yazmaya koyuldum. Ortaya ilk dosyam, ikinci kitabım olan Ahmarubi çıktı. Atipik ve birbirlerine pek benzemeyen öyküler derlemesi. Sanırım benim olayım bu. Çeşitlilik seviyorum. Kalemimi, dili eğip bükmeyi, kırıp kanatmayı seviyorum. Kendimi zorlamayı, okuru da miskinlik riskinden korumayı seviyorum. Şu sorumluluk duygusuna bir bakar mısınız?

YÜK: Öykü ve dile olan ilginiz söyleşilerinizden de hareket edersek okumalarla ve çeşitli açılardan birikiminizi ve eleştirel gücünüzü desteklemiş. Fakat her yazar bu birikime eserlerinde yeterince yer veremeyebiliyor. Siz bu birikimi yeterince yansıttığınızı düşünüyor musunuz?

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

F.S.: Yazarlığın çok okumak ve yazmakla geliştiği kesin. Eleştirel güç ise okumalardan beslense de daha çok kişisel özelliklerden, yaratılıştan geliyor fikrimce. Dünyayı olduğu şekliyle kabul edip benimseyemeyenlerdenim. Yapım bu. Doğal olarak yazdıklarımı ve okuduklarımı da sürekli gözden geçirir, sorunlu yerlere tik atarım. Bazı yazarların yazdığı hakkında pek düşünmediğini; tekniği, üslubu için gayret göstermediğini görerek şaşıyorum. Hayatın her alanı çalışarak geliştirilebilir, edebiyatın bundan muaf olduğunu düşünmek garip. Herkesin eleştirmen olmasına gerek yok ama en azından kendi yazdıklarımıza eleştirel yaklaşabilmeliyiz.

YÜK: Öyküde şiirsel dilin yeni olmadığı hakkında fikirlerinizi sosyal medyada paylaşmıştınız. Geçmişten bugüne güdük kaldığını söylediniz. Sizce bunun sebebi, şiir-

sel dille yazılan öykülerin metaforik anlatımının yorucu olması ve okuyucuda belli bir entelektüel birikim gerektirmesi midir?

F.S.: İfrat, tefrit, itidal denkleminde sanatsalı, edebiyi, şiirseli, liriyi ve hatta duyguyu çiğneyerek yükselen postmodern edebiyatın zayıf noktası, gücünden doğuyor. Postmodernin biçimsel, kurgusal büyüü dar bir alana sıkıştı. Duyguyu tıraşlaya tıraşlaya mikroskopla görülebilecek bir çekirdekçiğe dönüştürdüler. Cümle estetiği önemsenmediği gibi, bilerek savsaklanıyor. Bireyselliğin aşırı güçlenmesi, toplumsal nitelikli eserlerin samimiyetini tüketiyor. Birey kendi duygularına yabancılaştı, yazar da bu ayrışmadan payını aldı. Postmodern edebiyat bu olumsuzlukları yeni bir edebiyata çevirmeyi başarırken bir yandan da kendi zehrine maruz kalarak sonunu hazırlıyor.

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

Benim ait olduğum kuşak milenyuma delikanlı çağında girdi, bizler geçiş ürünleriyiz. Yazdıklarında da bu geçişin belirtilerini, eskiyle, tabiatla hakikaten etkilemiş bir tecrübenin izlerini görebilirsiniz. Tabiatın şiiirinden beslenmiş, hâlâ duygunun egemen olduğu eski çağların edebiyatını da barındıran izler bunlar. Öykülerimin geneline baktığımda yine de postmodern edebiyata ait bir yazar olduğumu söyleyebilirim. Postmodernin edebiyatın bütün tipik metotlarını kullanmış bir yazar olarak bu sene şiirsel öykü kapsamında yeni bir öykü anlayışını zorladığımı fark ettim ve yakın zamanda da bunu sosyal medyada vurguladım. Bu öyküler, şiire veya şiirsele ait devrik cümleler, yoğun soyutlamalara ve metafor zenginliğine sahip. Kurgudan ziyade öyküdeki ses, müzik, fikir ve duygu daha yüksekte konuşlanabiliyor. Eskinin şiirse-

linden farklı olarak yüksek ironi, hiciv, mizah içerebiliyor. Metinler arasılık, pastiş, parodi, üst kurmaca türünden postmodern öğeleri ve hatta bilinç akışını kullanabiliyor. “Ne bu, aşure mi yapacağız” denildiğini duyar gibiyim. Aşureyi sevmeyen mi var? Yeter ki malzemeleri doğru kullanalım.

Türk tipi olduğunu, dünya edebiyatında görülmediğini defalarca belirttiğim şiirsel öykünün yorucu metaforlarla ortalama okura genelde uzak olduğunu ve aşırı edebi, tumturaklı yapılarıyla, silik kurgusallıklarıyla tedavülden kalkmasalar da yapışkan dokuları dolayısıyla sadece okura değil yazara da bir çekingenlik verdiğini söylememekte mahsur yok. Yeni bir terkip bize daha çok hitap eden özgün bir şiirseli daha okunur ve sevilir bir forma sokabilir belki.

Burada devrimsel bir iş peşinde olduğumu iddia etmiyorum.

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

Yeni, nefes alan bir edebiyat niyetindeyim, diyorum. Atıl durumda güçlü bir damarın zeminde yattığına inanıyorum. Kazı bilimcisi olma heveslisi değilsem de sanatkârın merakla yeninin kokusuna burnunu çevirmeye yatkın olduğuna inancıma binaen tabiatı şiirsele yatkın yazarları daha cesur olmaya ve birtakım edebiyat çavuşlarının zoruyla öz yeteneklerine aykırı yöntemlerle kendilerine ihanetten vazgeçmeye davet ediyorum. Bir çığır açıcı filan değilim, olmak da istemiyorum. Bu benim hikâyemin dağılan yollarından birinin dayandığı kapı sadece. Yine de öz kaynaklarını heba etme konusunda mahir olan bu memleket insanının edebiyat anlamında kendi iç dinamiklerine biraz kulak vermesinin edebiyatımız için çok değerli olduğunu düşünüyorum. Neo-şiirsel (bir tanım daha uydurdum şu an) öykünün, Amerikan kalıplarına dökülmüş, paslı menteşe gibi aynı ritimle gacırgucur öten ve üç beş konuya sıkıştırıl-

mış miyop öykücülüğümüze mentol halkası etkisi yapabileceğine inanıyorum.

Bu türden öykülerimi merak edenler için belirteceksek, Ahmarubi dosyası için, "Yeniden Başlamak" net bir neo-şiirsel öykü. Litera Edebiyat'ta yayımlanmış olan "Terk", Söğüt Dergisi'nde "Korkunç Haber Geldi" ve "Tutuşan Kartpostal", Mahal Edebiyat yarışmasında seçkiye alınan "Berduşlar", Yük Edebiyat'ta "Metamfetamin Tutanakları" yine aklıma gelenler.

Belki de önemsiz, nafîle uğraşlardır hepsi, bilemiyorum. Zaman her şeyi gösterir.

YÜK: Sinek Edebiyatı öykünüzde," Bursa Cezaevi'ne bir uğrayalım. Orhan Kemal nezle, Gorki gibi hapşırıyor. Koğuş kalabalık, Kemal Tahir'in burada işi ne? Tavla oynadığı Sabahattin Ali içindeki şeytanı ko-

Yük'lü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

vuyor. Nazım Hikmet Piraye'yi özlemiş, özür şiiri yazıyor..." cümlelerinde oyunsuluk öne çıkıyor. Sizce edebiyat kandırır mı?

F.S.: Edebiyat kandırabilir, bazı kurnaz yazarlar bunu rahatça yapabilir. Benim edebiyat arayışım sa dürüstçe kandırmak üzerine.

Yazdığından çok konuşan çiçeği burnunda yazarlara kızan biri olarak, edebiyatı bu kadar önemseyen bir ekibe saygıma binaen biraz fazla konuşmuş olmam affedilir umarım. Hepimiz burada nitelikli edebiyatın peşindeyiz. Bundan bir yirmi sene sonra aramızdan ancak üç beş yazarın zamanın acımasızlığından kurtulup nesiller arası edebiyat aktarımına dâhil olacağını biliyoruz. Biraz daha az ölmek fırsatı varken eserlerimize özenerek, daha saygın, daha etkin ve özgün bir

Türk edebiyatı oluşturmak için neden gayret göstermeyecekmişiz ki?

Yük Edebiyat severek takip ettiğim, fırsat buldukça katkı sağlamaya çalıştığım, eleştirel yazılarını özellikle beğendiğim yazarların olduğu bir edebiyat platformu. Bana bu fırsatı verdiğiniz, kitabımı ciddiye alarak onore ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

YÜK: Değerli zamanınızı ayırıp verdiğiniz samimi, keyifli ve dolu dolu cevaplarınız için biz teşekkür ederiz. Hoşça kalın...

Yük'ü Sorular

Figen Savi — Huban Seda Aras — Rabia Uğurlu Doğan

Kelimelerin Gücü Adına

Pınar Taşcı

Bu başlığı okuyunca sizin de içinizden bir kolunuzu yukarı kaldırıp zafer nidası atmak geldiyse evet 90'lı yılların o meşhur çizgi filmini hatırlıyorsunuz demektir. Çocuktunuz belki de o günlerde. Nasıldı çocukluğunuz, bir düşünsenize...

Günümüzde birçok çocuk ve tabii ki aileleri akran zorbalığı ile başa çıkmak zorunda. Ama geçmişe bakınca hiçbir şeyin değişmediğini görmek zor değil. Saçınızla, gözlüğünüzle, kulağınızla ve hatta belki de soyadınızla dalga geçmedi mi sizin de arkadaşlarınız? Kendinizi şişko, aptal veya kepçe kulaklı hissettiğiniz zamanlar olmuştur mutlaka. Ne yaptınız peki? O kelimeleri alıp üzerinize yapıştırdınız ve kendinizi onlardan ibaret mi hissettiniz yoksa baş etmenin farklı yollarını mı buldunuz?

Merve Yurtsever'in ilk çocuk kitabı Kelimelerin Gücü Adına'nın ana karakteri Arda, çocukların birbirlerine sarf ettikleri o can acıtıcı kelimelerin aslında nasıl güzel arkadaşlıklara evrilebileceğini tüm yaşlarına, arkadaşlarına ve okurlarına anlatıyor. Bir doğum günü ile başlayan kitap Arda'nın dilinden yazılmış, üstelik okur da bu

hikâyeye Arda'nın sırrına ortak olarak başlıyor. Tahmin edebileceğiniz gibi akran zorbalığına uğrayan bir çocuk Arda. Onun derdi kulaklarıyla. Çok da üzülüyor arkadaşının sözlerine. Üzüntüsünden öyle bir şey yapıyor ki akıllara zarar... Ama bu durum onu sihirli bir dokunuşa ulaştırıyor.

Eğlenerek Öğrenmenin Tadı Bambaşka!

Merve Yurtsever, bu ilk çocuk kitabında kelimelerin iyileştirici gücü üzerinde dururken aslında çocuklara birçok şey öğretiyor. Arda ve arkadaşları birbirleriyle kaynaşıp ilişkilerini olumlu yönde ilerletirken kitabı okuyan çocuklar da mutlaka kendilerini onların yerine koyacak. Arda'nın eğlenceli cümleleri, okuru yaşadıklarına ortak etmesi Kelimelerin Gücü Adına'nın öne çıkan özelliklerinden. Arda ve arkadaşları takımlar kurarken, araştırma ve sunum yaparken okur çocuklar da bir sürü bilgi edinmiş olacaklar. Özellikle uzaya, gezegenlere, yıldızlara meraklı çocukların bu bölümleri seveceğinden eminim. Hikâyeye yerleştirilmiş gerçek bilgiler böylelikle okur çocukların aklında kolayca kalacak.

Disleksi Tanımak

Merve Yurtsever disleksi eğitici eğitimi almış bir aile/öğrenci danışmanı. İlk kitabı Disleksinin Sesi de disleksi öyküleriyle anlatıyor. Bu ilk kitap biraz daha yetişkinlere yönelik ama yazarımız Kelimelerin Gücü Adına kitabında da disleksiden kısaca bahsediyor. Üstelik bu sefer küçük karakterimiz Arda, kendi gözünden anlatıyor öğrenme güçlüğü. Evet, disleksi bir hastalık değil; öğrenme güçlüğü. Düşünsenize, disleksili arkadaşlarına onları anlayarak yaklaşan farkındalıklı çocukların sınıfta, okulda yaratacağı değişimi... Disleksili çocukların yaşadıkları zorlukları Merve Yurtsever'in ilk kitabında okuyanlar ne demek istediğimi çok daha iyi anlayacaklardır.

Duyarlı Çocuklar, Duyarlı Yetişkinler

Kelimelerin Gücü Adına, ilkokul çocuklarına yönelik, çizimlerle de zenginleştirilmiş eğlenceli ve bilgilendirici bir çocuk kitabı. Sadece arkadaşlarına sevgiyle yaklaşan fakat karşılığında zorbalık gören çocukların değil; istemeden, aslında çoğu zaman da farkında olmadan zorbalık yapan her çocuğun okuması gerek. Kelimelerin Gücü Adına ve benzeri kitaplar çocuklarımızdaki duyarlılığı, farkındalığı arttırmaları açısından oldukça önemli. Bugünün duyarlı ve yaşama saygılı çocukları, geleceğin duyarlı yetişkinleri demek.

Hem belki hâlâ kelimelerin gücünü fark etmemiş yetişkinler de vardır aramızda. O zaman, hep birlikte:

Kelimelerin Gücü Adına!

Gece Yoktu

Hakan Uslu

mısralar yakalarken unutturum o mühürleri ve ümitleri
bülbüller boş boş öterken hüdhdü çağırırım bir sam yeliyle
yalnızlığın eşsiz esrarından çıkarır çıkarır
yazardım ve gelirdim oyunbazın oyununa
kim bilir kimin hakkından gelememiştir sevmek

vahşi bir öfke bu bendeki içi dışında bir leş gibi
stoklanmış da kurtlanmış o hayatın baş ucunda
kaybolup hem apışakalan
hanyam konyam dört duvarım tek bir cevap daha
yetecek canıma

yüreklerde bölücü hengâme, katıksız nizam
-yani kadınlar / biliyorsun kaşlarının altında gözleri var
karışırız birbirimize kemirgen kanlarımızın namına
yıldız tozundan olma bulantıya gark olma
sen; Ey Dün! Eski bir ahit! -yani kadınlar / biliyorsun

gel benle geceleri düş etmeye bülbüller yalanlarken gülleri
sanma buradayım sanma ki işkenceciyim
ruhum fevkalade ebedi
savmışım süruru ben güneşim doğmadan
kim bilir kimi arkasından vurmakta arka sokaklarında şehir
posta kodum: ıssız memleket

insan kelimelerinden utanıyor küstahlığından
kaçamak yaşamaktan kaçamak sevmekten peydahlanan
yıldız tozundan bulantıdan
yine de her şeyler bize mümkün inanırım
yine de aşkın çukuruna düşmemek mümkün inanırım
yine de aldırış ederim ben, “ben” mümkün inanırım.

İnci Aral'ın Ölü Erkek Kuşlar'ında Toplumsal Cinsiyet ve Toplumda Kadının Yeri

Nilda Paşaoğlu

ÖZ

Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden İnci Aral, toplumsal cinsiyet konusunu eserlerinde sıklıkla ele alır. *Ölü Erkek Kuşlar* romanı da bu konuda dikkat çeken eserlerinden biridir. Romanda, kadınların erkek egemen toplumda maruz kaldıkları baskılar ve hayatta kalma mücadeleleri ele alınır. İnci Aral'ın romancılığı, toplumsal cinsiyet konusunu edebi bir dille ele alması, okuyuculara derin bir düşünce ve hissiyat deneyimi sunması açısından da önemlidir.

Bu makale, İnci Aral'ın "Ölü Erkek Kuşlar" romanında kadınların toplumsal cinsiyetçi bakış açısı ve şiddetle karşılaşmaları üzerine bir analiz sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve ataerkil toplumun kadınların hayatlarını nasıl etkilediği, kadına yönelik şiddetin farklı türleri ve kadınların buna nasıl karşı koyduğu ele alınmaktadır. Ayrıca, çalışmada pandemi dönemindeki cinsiyet rollerine, kadınların güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için atılması gereken adımlar da tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Ölü Erkek Kuşlar, İnci Aral.

ABSART

Gender and the Place of Women in Society in İnci Aral's Dead Male Birds

İnci Aral, one of the leading figures of Turkish literature, frequently deals with the issue of gender in her works. Her novel *Ölü Erkek Kuşlar* is one of her works that draws attention in this regard. The novel deals with the oppression women are subjected to in a male-dominated society and their struggle for survival. İnci Aral's novelism is also important in that it deals with the issue of gender in a literary language and offers readers a deep experience of thought and feeling.

This article presents an analysis of women's experiences with gender-based violence and the patriarchal perspective in İnci Aral's novel "Ölü Erkek Kuşlar" (Dead Male Birds). It discusses how gender and patriarchal society affect women's lives, different types of violence against women, and how women resist it. Additionally, the article

examines the necessary steps to empower women and achieve gender equality.

Key Words: Gender, Ölü Erkek Kuşlar, İnci Aral.

Giriş

Ölü Erkek Kuşlar ilk olarak Özgür Yayınları tarafından daha sonra farklı yayınevlerinden yayınlanır. Roman; Suna, Ayhan, Onur üçlüsü arasında geçer. Roman, kimlik, bağımsızlık ve mutluluk arayışındaki bir kadının sevgi, aşk, evlilik ilişkilerindeki çelişkiyi ve sorunlarını çok boyutlu olarak ele alır. Kadın-erkek gerçekleri açısından güçlü ruh çözümlenmeleri ile irdeler. Suna adlı karakterin kendi hayat mücadelesini ve duyduğu hisleri anlatır. Suna karakteri kendi içinde uzlaşmacı, kurallara uyan bir kadın tipi hem de bozuk gördüğü düzene karşı çıkan cesur bir kadındır. Suna evlidir ama kocasıyla ilişkisi iyi değildir. Daha sonra kocasının arkadaşı olan Onur'a âşık olur. Suna eşinden boşanmak ister ve süreç zorlu geçer. Şiddet görür, kanatlarını kırarlar ama yoluna devam eder. Diğer karakterler ise güçlü olmadıkları için dağılırlar. Kitabın adının Ölü Erkek Kuşlar olması içeriği ile ilintidir. Ayhan ve Onur'un hayatları darmadağın olur, ikisi de şiddetli bir fırtınadan sonra yere çakılırlar. Politik ve meslekî hayatı biten Ayhan, terör olayları arttığı ve arandığı için yurt dışına kaçar. Onur, mutsuz evliliğine devam eder. Suna'nın kanatları kırılrsa da fırtınadan sağlam çıkar. Çünkü erkek kahramanlar tükenirken o kendince çözümlerle ayakta kalmayı başarır.

Ölü Erkek Kuşlar adlı romanı kadının toplum-

daki yeri ve kadına uygulanan şiddeti, kadının psikolojisini baskın olarak işler. Bu bağlam yapıtta ana karakter olan Suna'nın iç hesaplaşması ile anlatılır. Ailenin ve toplumun dayatmaları, aslında kadının hayatına şekil vermekle ilgilidir. Kadın, doğurgandır, uysaldır ve terbiyelidir, belirli çizgiler, kurallar içinde yaşamak zorundadır. Bu durumu Suna şöyle dile getirir: "Ben orta sınıf bir aile çevresinde 'kız çocuğu' olarak büyütülmüş, aile ve çevre baskısı ile korkak, edilgen, uzlaşmacı, uysal ve evcil biri haline getirilmiş otuz beş yaşlarında bir kadındım. Yükseköğrenim görmüş olmam bu niteliklerime olumsuz etki yapmadı." (Aral, 2011:43) Ataerkil bilinçle yönetilen bir dünyada sorunlar içinde boğulan, hayal ve düş olumsuzlukları içinde dağılmış, ikinci cins bir insan modeli karşımıza çıkar. Romanda toplum insanın kendisi için kurduğu dünyayı yıkmaya çalışan, onu kalıplaşmış rollere hapseden olumsuzluklar anlatılır. Bu olumsuzluklar içerisinde Suna, karşımıza iki farklı bölünmüşlükle çıkar. Su ve Na kişisel bölünmeyle toplumda kendine yer edinmeye çalışır. Su geleneklere bağlı, kurulu düzeni değiştirmekten korkan tipik bir ev hanımı denebilir. "Na" ise yaratılıştan gelen ruh özgürlüğüne, kadın olarak toplumda yer edinmeye çalışan, feminizmi benimseyen ve kurulu düzene karşı çıkan bir kişiliktir. Günümüzde de durum pek farksız değildir. Kadına toplumda hep rol biçilir ve rolünde kalması beklenir. Yaşanılan yaşanamamışlar nice kariyer sahibi kadınların, ev hanımlarının içinde ukde olarak kalır. Yapılan araştırmalara göre kişilik bölünmesi ve top-

lumsal cinsiyet baskısına mazur kalan kadınlar, psikolojik destek alma durumunda kalmışlardır. Hâlbuki psikolojik destek alması gereken kadının kendisi değil, etrafında onu o duruma getiren kişilerdir. Ama ne yazık günümüzde feminist hareketler her ne kadar etkin çalışmalar yürütse her gün farklı bir kadının hikâyesini manşetlerden okumak durumunda kalmaktayız. Patriyarkanın kadını konumlandırma biçimi değişmelidir. Kadın, her şeyden önce insan olarak görülmeli ve ona saygı duyulmalıdır.

Pandemi sürecinde de kadınların birçoğu Suna karakteri gibi bölünmüşlük yaşar. Toplumsal cinsiyetin rolü sadece kadına özgü oluşu yansıtır. Sancar, işsiz kalmanın kadınlar ve erkekler açısından farklı sonuçlar ortaya çıkardığı dile getirir. Erkek için evi geçindirememeye durumunun bir erkeklik krizine neden olabildiğini ancak işten çıkarılan ve evin geçimini tek başına sağlamak durumunda kalan kadınlar için ise bunun doğrudan yoksullaşma, evi yönetememe, çocukları besleyememe anlamına geldiğini ifade eder.

Pandemi döneminde toplumsal eşitsizliklerin fazlaştığı ve kadına yüklenen rollerin arttığı görülür. Kadınların, toplumsal yaşamını olumsuz etkilediği söylenebilir. Haberlere, gazetelere yansıyan ve birçok platformdaki dokümanlar pandemi sürecinde kadının hayatını olumsuz etkilediğini destekleyici niteliktedir. Yapılan araştırmalar pandemi süre-

cinde ev içi şiddetin arttığını ortaya koyarken, kadınların paylaşımları da ev içi emek süreçlerinin pandemiyle iyice yoğunlaştığını gösterir. Yine salgından en çok etkilenen alanlardan biri olan hizmet sektöründe ise yoğunluklu olarak kadınların çalıştığı ve pandemiyle birlikte işsiz kaldıkları, ücretsiz izne ayrıldıkları haberlerde görülmüştür.

1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumda Kadının Yeri

İnci Aral, yapıtında her iki cinsiyeti de eleştirir. Kadınların olduğu kadar erkeklerin dünyasının da aydınlatıldığı *Ölü Erkek Kuşlar*'da, her iki cinse yönelik eleştiriler vardır. Olaylara olduğu kadar bireylere de ayrıntıcı yaklaşan yazar; kişilerin geçmişi, bugününü, iç dünyalarını, güçlü ruh tahlilleri ile eserine yansıtır. Ancak Suna'nın; Ayhan ve Onur'dan gördüğü olumsuz davranışlardan dolayı romanda kadını ön planda tuttuğu görülür. Romanda bağımsızlık ve mutluluğu çırpınırcasına arayan başkahraman Suna'yı kadının sorunlarını, toplumdaki yerini göstermek adına ortaya koymak için üzerinde durur.

Her iki cinsi de anlamaya çalışan ve onlara ön yargısız yaklaşan İnci Aral; kadınların doğurganlığından gelen gizli güçlerinden korkan erkeklerin, güçsüzlüklerini gizlemek için kabalaştıklarını; evlenirken kolay yönetilecek, kendilerine hizmetçilik

edecek ama sevmekte zorlandıkları kadınları tercih ettiklerini; doğuştan kötü, kaba, anlayışsız olmadıklarını; aslında iç dünyalarında zayıf ve yumuşak bir kişilik gizledikleri hâlde, toplumun dayattığı sert adam rolünü oynamak zorunda kaldıkları için, onlardaki kimlik bölünmesinin en az kadınlardaki kadar acı olduğunu söyler. (Aslan,2003:100-101)

Toplumda kadını birey olarak görmüyorlar ve kadına sıfatlar ekliyorlar. Hâlbuki kadın üyesi olduğu toplumun hem öznesi hem de nesnesidir. Geçmişten günümüze toplumdaki değişim kadının toplumdaki yerinin belirlenmesinde etkin olmuştur. Gerek Fatma Aliye Hanım, gerekse diğer aydınlar, kadının toplum içindeki durumuna dair öne sürdükleri fikirlerde toplumsal ilerleme ve medeniyet (terakki ve temeddün) gibi kavramları sık sık kullanmışlar, diğer taraftan da, kadının özgürleşmesi meselesinin dini ve geleneksel normlara ters düşmediğini kanıtlamaya çalışmışlardır. Çünkü Tanzimat aydınları arasındaki yaygın kanaate göre modernleşmek adına din ve gelenekler feda edilmemeli, ancak bir yandan da batı medeniyetinin ulaştığı seviyeye sırt çevrilmemelidir. (Nitekim, paradoksal bir nitelik taşısa da, bu algılayış biçiminin Osmanlı modernleşmesinin hemen her alanına hakim olduğu bilinmektedir). Reform döneminin aydınları bir yandan eğitilmiş, açık fikirli eşlerle yapılacak evliliklerde daha eşitlikçi ilişkileri savunurken, bir yandan da erkeğin temel görevinin ailenin onurunun savunulması olduğunu söyleyerek,

kadınlar üzerinde geleneksel kontrolün yani ataerkil yapılanmanın güçlendirilerek muhafaza edilmesini istiyorlardı. (Avcı, 2007:11)

Ölü Erkek Kuşlar adlı romanı bu bağlamda kaleme alınmış denebilir. İnci Aral, *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanında Suna karakteri üzerinden kadının hem bireysel hem de toplumsal durumlarını ortaya koyar. Toplumdaki sosyal baskılar kadının sosyal hayatını da etkiler. Suna'nın öğretmeni keman çaldığı için görevden alınır: “*Sonra müfettişler geldi ve onu bizden aldılar. Keman çalıyor diye almışlar. Buna akıl erdiremiyorum bir türlü. Çok ağladık arkasından, sıraların üstüne yatıp günlerce ağladık. Müdür gelip matematik öğrenmemiz gerektiğini, zekâmızın müzikle değil, matematikle gelişebileceğini söyledi.*” (Aral, 2011:92) Bu alıntıdan toplumsal cinsiyet konusunda Suna'nın öğretmeninin Suna'nın hayatını etkilediği görülür.

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal kurallar kadınların hayatlarını kısıtlar. Ataerkilliğin toplumdaki etkisi cinsiyet kültürü üzerindedir. Toplum tarafından erkeğe öğretilen belli kalıp düşünceler vardır. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet kavramı ile var edilir: “*Toplumsal cinsiyet kavramı ise kadınlara ve erkeklerle toplumun yüklediği anlamları, rolleri ve beklentileri ifade eder. Cinsiyet, biyolojik, fizyolojik özelliklerle tanımlanırken, toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkeklik tanımlarını toplumun belirlediği anlamlara göre inşa eder. Dolayısıyla herhangi bir biyolojik kökene sahip*

olmaksızın toplumsal cinsiyet bireyin toplumsallaşma süreciyle edindiği cinsiyettir." (Kadılar, 2011:5) Her toplum kadın ve erkeğe farklı roller verir. Sosyal ve kültürel faktörler toplumsal cinsiyeti etkiler. Eserde Onur, kadınlar arasında büyür. Çocukken gördükleri ile sosyal hayata girdikten sonra gördükleri arasında aynı olmadığını fark eder. Kadınların sadece bir cinsel obje olarak algılandığını görür. Kendisi erkek olduğu için duygularını baskı altında tutması gerektiğini öğrenir. Bu, Onur'u kadınlara karşı güvensiz olmasına neden olur: *"Kadınların ancak cinsel nesne olarak yer aldıkları erkekler dünyasına çıktığında şaşırması Onur. Bir kadını sevmek ve onun tarafından sevilme gereksinimi o korkunç erkeklik rolü içinde bastırılmış, gerilere itilmişti. Kadınlar beğenilir, istenir ya da kaçırılıp evlenilirdi. O ana kadar sevgi olsa bile bundan sonra bunun adı sevgi olamazdı elbette. Öyle bile olsa gizlemeliydi bir erkek bunu kendinden bile."* (Aral, 2011:150)

2. Şiddet ve Kadın

Şiddet, *"Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç "Rüzgârın şiddeti.", Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık."* (TDK,2009:1866) olarak tanımlanır. Şiddetin cinsiyeti olmaz fakat genellikle kadınlara şiddet

daha fazladır. Bu da sadece fiziki şiddet değil ki cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet gibi türleri de vardır. Her ne olurda insana şiddet olumlu bir durum değildir. Haberlerden pandemi sürecinde kadınların farklı şiddet türlerine maruz kaldıkları görülür.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre kadına şiddet cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren; fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan; toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır.

Kadına yönelik şiddet, yaşam döngüsü içinde ele alındığında, daha konsepsiyon öncesi dönemde başladığı görülür. Aile içinde sahip oluncak çocuğun cinsiyetinin kız olması, kız bebeklerin öldürülmesi, kız çocuklarının cinsel istismarı, dövülmesi, çeyiz, başlık parası, namus cinayetleri, evlilikte hırpalanma, dayak, tecavüz, ekonomik ve psikolojik baskı, işyerinde ve diğer kurumlarda cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti, fahişeliğe zorlama, yaşlılıkta fiziksel, cinsel ve psikolojik saldırıya uğrama, cinayete kurban gitme şeklinde gerçekleşmektedir. (Akt: Ünkaracılar: Heisse 1994)

"Ölü Erkek Kuşlar" romanında Suna, eşi Ayhan'dan boşanmak istediği için dövülür. Polis, savcılığa dilekçe verilmesi gerektiğini söyleyerek müdahale etmez: *"Polis kutsal aile yuvasına karşı-*

mıyor, kutsallığı bozulmasın diye. Koca kutsal aile kurumunun başkanıdır, döver de sever de öldürür de. Ama sağ kalmayı başarırsan gider dilekçeni verirsin savcılığa. Bileğine mor bir damga vurup adli tabibe gönderirler seni. Zabıtlar tutulur, raporlar alınır. Bu arada tarafları barıştırmaya çalışmak insanlık gereğidir kuşkusuz. Önemli olan aileyi ayakta tutabilmek. Polis karı koca kavgalarına karışmıyor demek. Her şeye karışıyor ama buna karışmıyor. Zararlı düşüncelere karışıyor, zararlı eylemlere altı yıl ceza kesiyor, ama aynı adam karısını dövdüğünde karışmıyor.”(Aral,2011:429) Romanda genel hatlarıyla dayağa maruz kalan kadınları bu şekilde işleyen yazar, dayak yiyen bütün kadın kahramanlarını bu dayağa karşı direnen ve imkânları varsa karşılık veren güçlü karakterler olarak resmeder.

Kadının şiddete uğraması aile içi bir sorunsal olarak görülüyor fakat kadına uygulanan şiddet aile içi sorunsalı değildir. Kadına uygulanan şiddet fiziki değildir. Kadına uygulanan her şiddet ataerkil toplumda erkeğin kendini ispat etmesidir. Öfkesini kontrol edemeyen erkek hincini eşinden, kızından veya hut çalıştığı kurumdaki kadınlara mobing uygulayarak çıkarır. O tip erkeklerin düşüncesi “severim de döverim de” ve kadını toplumda kabullenememektir.

Şiddet; psikolojik, ekonomik, fiziksel baskıdır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan pek çok ülkede kadına şiddet en önemli problem olarak karşımıza çıkar. Yapılan araştırmalarda kadınlar statü, eğitim, ekono-

mik seviye gözetilmeksizin beraber yaşadığı erkek tarafından şiddete maruz kaldıklarını söylerler. Pandemi sürecinde de bunalan erkek kadından hincini çıkarır. Bununla birlikte kadına şiddet çoğu zaman devlet tarafından ciddiye alınmayıp aile içi özel bir mesele olarak görülmektedir. Doğduğu andan itibaren kendine güçlü bir profil çizen erkek, kadına karşı baskıyı bir hak olarak görür. Kadının ise erkeğin bu saldırgan tavırları karşısında çaresizce boyun eğip zamanla kendisine olan güvenini de yitirip her şeye “evet” demek zorunda kaldığı söylenebilir.

Şiddet ve kadın bağlamında *Ölü Erkek Kuşlar* romanının karakteri Suna şiddete boyun eğmez. Şiddet, insan hegemonyasının ürettiği üstünlük kompleksidir. Aslında kadına şiddet yerine destek verseler toplum hayata iyi bir konuma gelir. Ulu Önder Atatürk kadının yeri için “*Bir toplum, cinslerden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur. Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıkların sebebi, kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurdur. Tarlalarda erkeklerle birlikte çalışan, kasabalarda pazar yerine giden, yumurta ve tavuğunu satan, ondan sonra kendisine gerekenleri bizzat satın alan, çalışmalarının hepsinde kocalarına yardımcı olan kadınlar!*” der ve ekler “*Kadınlar içtimai hayatta, erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır.*” Toplumda, cinsiyet farkı gözetmeksizin birliklik sağlanırsa ilerleme o kadar derin olur. Velhasıl

romanın sonuna gelecek olursak; Suna, güçlü bir kadın olarak yalnızlık köşesine çekilir. Toplumsal baskılardan, toplumsal cinsiyetçi bakışa karşı çıkarak ayakta kalmayı başarır. Çünkü yalnızca kanatları kırılmış ve kendini fark eden kadınlar küllerinden yeniden doğru hayatlarına devam ederler.

SONUÇ

Pandemi süreci, dünya genelinde birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerin arasında, kadınların yaşadığı toplumsal sorunlar ve cinsiyet eşitsizliği konularında daha da belirgin hale gelmesi yer alır. Özellikle pandemi sürecinde, kadınların maruz kaldığı şiddet olayları artış gösterirken, ev içi iş yüklerinin artması da cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine neden olur. Bu noktada, kadınların yaşadığı sorunlar ve maruz kaldıkları şiddetin önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için atılması gereken adımlar önem kazanır. İnci Aral'ın *Ölü Erkek Kuşlar* romanı, bu konuda önemli bir eser olarak öne çıkar. Roman, kadınların toplumsal cinsiyetçi bakış açısı ve şiddetle karşılaşmaları üzerine bir analiz sunarak, okuyuculara derin bir düşünce ve hissiyat deneyimi sözünü verir.

Pandemi sürecinde kadınların yaşadığı sorunların artması, toplumsal cinsiyet konusunda daha fazla farkındalık yaratılması gerektiğini gösteriyor. Kadınların güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yapılacak çalışmalar, bu

sorunların çözümüne yönelik önemli adımlar olarak karşımıza çıkıyor. İnci Aral'ın eserleri gibi edebiyat ve sanat, toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık yaratmak ve kadınların güçlenmesine katkı sağlamak açısından da önemli bir role sahiptir.

KAYNAKÇA

Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, Kırmızı Kedi Yayınları, 2011.

Aslan, Sema, "İnci Aral ile Yeni Romanı Mor, Kadınlar, Erkekler, Cinslerin İçindeki Karşı Cinsler ve Özgürlük Üzerine", *Milliyet Sanat*, Sayı: 527, Şubat 2003, s. 100-101.

Avcı, Yasemin, "Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı:21, Ankara, 2007, s.18.

Bayram, Sibel, Türk Romanında Kadın, Kriter Yayıncılık, 2019.

Kadılar, Elif, Üç Kuşak Cinsiyet Rollerini: Ankara Örneği Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2011.

Meşe, İlknur, "Bir Sorunsal Olarak Popüler Yayınlarda "İdeal Annelik" Kurgusu", Muhafazakar Düşünce, Yıl:11, Sayı:41-42 Temmuz- Aralık, 2014.

Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe Sözlük* (10.Basım), Ankara: TDK.

Elektronik Kaynaklar

Aktaran: Ünkaracalar, Dilşah Asena Heisse L., Violence Against Women: The Hidden Health Burden, World Bank Discussion Paper, No. 225, Washington / https://www.academia.edu/12701978/%C5%9Eiddet_Kavram%C4%B1_ve_Kad%C4%B1na_%C5%9Eiddet

Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi Cilt:3, Sayı:1 31 Mayıs 2020 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ktc>

COVID-19 Döneminde ve Sonrasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği https://www.youtube.com/watch?v=Q7olaeMmC_s Erişim Tarihi: 4 Haziran 2020.

Dünya Sağlık Örgütü'ndeki Kadına Şiddet Kavramı: "Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü" Adlı Metinde Beşinci Pa-

ragraf <http://www.kayseribarosu.org.tr/Print.aspx?ID=37644&Tip=Haber>

Kadın Yazısı Festivali Edebiyat Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Paneli https://www.youtube.com/watch?v=ir5_RN_gayg Erişim Tarihi: 04 Haziran 2020.

İnci Aral'ın Tedx'de Bir Konuşması: Kırk Yıl Önce Başlayan Bir Yazma Serüveni <https://www.youtube.com/watch?v=hbXG2RcgZXQ> Erişim Tarihi:1 Haziran 2020

Medyada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Ayrımcılık <https://www.youtube.com/watch?v=R2MkMFYoiTk> Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020.

Prof. Dr. Serpil Sancar: Pandeminin Toplumsal Cinsiyet Boyutunu Tartışmalıyız <https://www.youtube.com/watch?v=ScXSK7CtIlgQ> Erişim Tarihi: 5 Haziran 2020.

Reklamlardaki Toplumsal Cinsiyet İle İlgilen web sitesi <http://erktolia.org/> Erişim Tarihi: 5 Haziran 2020.

Toplumsal Cinsiyet Sempozyumu <https://www.youtube.com/watch?v=IvfBP8fJz9U> Erişim Tarihi: 6 Haziran 2020.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini, İnsan Hakları ve Medya - Doç. Dr. İtir Erhart İndeks Konuşmacı Ajansı <https://www.youtube.com/watch?v=pPNcAXRIZX8> Erişim Tarihi: 5 Haziran 2020.

Strike

Çağlayan Güneş

TAK, TAK, TAK!..

“Hocam, selamünaleyküm...”

“Çık dışarı! Terbiyesiz! Kahvehaneye giriyor sanki, densize bak! Çık, çık, çık!.. Saygısız! Kapıyı da düzgünce çal öyle gir, alacaklı gibi vurma!”

Tak, tak, tak!

...

Tak, tak, tak!

“Geeel!”

“Hocam, hayırlı dersler...”

Nurver Hoca burnundan soluyarak delici bakışlarını nöbetçi öğrenciye dikti. Çocuk şansını fazla zorluyordu. Belli ki Nurver Hoca'nın gazabına henüz uğramamıştı.

“Evladım, ne söyleyeceksen söyle! Bütün gün seni mi bekleyeceğiz?”

“Hocam, müdür muavini Kadir'i çağırıyor da 'Hemen gelsin!' dedi.”

Hemen mi? N'oluyor lan, ne yaptım ki ben? Tüm gözler nöbetçi öğrenciden bana çevrilmişti. Gayriihtiyari ayağa kalktım. Mevzu neydi acaba? Mikail Hoca öyle durup dururken kimseyi odasına çağırmazdı. Sabah sınıftakiler, girişte

kontrol var diye aşağıya ceket atmıştı. Nöbetçi öğretmenlerden biri onu mu görüp şikâyet etti ki? Yoksa... yoksa öğle arasında çömezleri korkutmak için Adem'i ayaklarından tutup pencereden sarkıtmıştı, o yüzden mi çağırıyordu?..

Dalmışım. Hocanın, “Hadisene oğlum, ne kazık gibi dikiliyorsun?” demesiyle silkinip kendime geldim.

Çıkarken kapıyı Nurver Hoca'nın sinirlerini zıplatmayacak sertlikte kapattım. İki beden büyük lacivert ceketinin içinde iyice küçülmüş nöbetçi çömez daha merdivenlere varmadan dökülmeye başladı.

“Abi, beni Celal Reis gönderdi. Seni derhâl bulmamı, yarım saate mahallenin oradaki eski boya fabrikasında büyük patırtı kopacağını söylememi istedi. Bir de şey dedi...”

“Ne dedi?”

“Şey abi...”

“Ne dedi oğlum, söylesene!”

Nihayet ağzındaki baklayı çıkardı:

“Bir de abi, bulabildiğin kadar adam toplayacakmışsın. Bu sefer iş bildiğin gibi değilmiş.

Evet evet, tamı tamına bunları söylememi istedi.”

Hay kavgasına da adamına da...

“Nerden bulayım lan ben yarım saatte adamı, bahçeden elma mı topluyoruz? Manyak mıdır nedir! Tövbe tövbee! Neyse, sen kaybol şimdi... Ha, dur lan dur! Gel buraya!.. Bak, teneffüste bizim sınıfa gidiyorsun; Adem var bizim, uzun boylu, zayıf... Hah, onu bulup diyorsun ki ‘Kadir abim geri dönmeyecekmiş, eşyalarını sen alacakmışsın.’ Eğer, ‘Babasının uşağı mı varmış burada?’ gibisinden laga luga yaparsa sen de ‘Evet, varmış!’ diye cevabı yapıştırırsın, tamam mı?”

“Tamam abi!”

“Şaka lan şaka. Sakın ha! Valla ağzını burnunu birbirine katar. Hafta sonu zaten alışveriş merkezinde kıza rezil kepaze olmuş. Bütün hıncını senden çıkarır şerefsizim, aman deyim!”

“Anladım abi!”

“Hadi bakayım, göreyim seni!”

Acilen arkadaş çevremi değiştirmem lazım. Bu böyle devam etmez. Celal psikopati okumadı, beni de kendine benzetecek dengesiz herif! Üniversiteyi kazanmak için tek motivasyon kaynağım olmuştu. Ders çalışmaktan bunalıp sıkıldığım zamanlarda, bu mendebur mahlûkun melun suratını gözümün önüne getirerek tekrar şevke geliyordum. Mahalleden ve bilhassa Celal’den

kurtulmak istiyorsam az daha dişimi sıkmalıydım.

Gün geliyor, okuldaki kavgadan çıkıp mahalledekine zor yetişiyorum. Hepsi ayrı dert, ayrı bir bela! Bu kez de Celal hıyarı çağırıyor işte. Gel de sövme şimdi. Allah’ın cezası! Gitmezsem mahallede ne ödleğim kalır ne hainliğim... Yiğitliğe bok sürdürmek de olmaz. Mahallenin de bir raconu var sonuçta, öyle değil mi? Dayak yiyeceğini bilsen de her mevzuya gözü kapalı dalacaksın. Bu mahallenin çocuğuyuz biz de mahalleyi koruyup kollamak boynumuzun borcu. Her ne kadar mahalleli farkında olmasa da bizim sayemizde gece yataklarında mışıl mışıl... Ne diyorum ben yaa? Ulan racon macon derken gene gaza geldik, iyi mi?

Okuldan ayrılmadan ne olur ne olmaz diye su dökeyim dedim. Kavga esnasında bir de bu meseleyle uğraşmak istemiyorum. Allah korusun, sonra bacaklardan, çok affedersiniz, ılık ılık... Yani, benim başıma gelmedi de bizim amcaoğlu benzer bir olay yaşamış, o anlatmıştı...

Tuvalete girdiğimde Mehmet de oradaydı. Kir pas içindeki aynanın karşısında dikilmiş, tabanca namlusu gibi yaptığı parmaklarını yansımasına doğrultarak, “Bana mı dedin, ha? Bana mı dedin?” diye kendisine posta koyuyordu.

“Ne yapıyorsun lan?”

“Standart.”

Mahalleden çocukluk arkadaşımdı Mehmet. Az konuşur, tek kelimelik cevaplarla yetinirdi. Kendi hâlindeydi, kimseye zararı yoktu. Tamam, biraz değişikti ama özünde iyi çocuktü. Hani “anlatılmaz, yaşanır” derler ya, tam da öyle bir karakterdi.

Annem bir keresinde onun için, “Küçükken ateşli havale geçirmiş,” demişti. Uzun süre hastane hastane dolaştırılıp tedavi görmüş. Gitmedikleri hekim, denemedikleri kocaarı ilacı, ziyaret etmedikleri türbe kalmamış. O dönem Seher teyze, kadın başına çok sıkıntı çekmiş. Mehmet babasını hiç tanımamış, bilmemiş. Garibin varı yoğu bir annesi işte.

Okulda herkes onu İskin Mehmet diye bilirdi. Kendisi kadar bu tuhaf lakabı alma hikâyesi de hayli ilginçti doğrusu.

Mehmet ortaokuldayken, matematik hocası tahtaya bir denklem yazıp, “Soruyu cevaplamak isteyen var mı?” diye sormuş. O an beklenmedik bir olay yaşanmış ve Mehmet elini kaldırmış. Tabii o güne kadar bırak Mehmet’in derse katılmasını, adamakıllı konuştuğunu gören yok sınıfta. Meğer bu saf âşık matematik hocasına fena halde abayı yakmış. Aklınca so-

ruyu doğru yanıtlarsa aralarında hoş bir elektiriklenme doğabileceğini düşünmüş.

Hoca, Mehmet’in kırk yılın başı derse katılmasına şaşırılmış şaşırmasına ama vereceği cevabı da bir o kadar merak ediyormuş. “Evet Mehmetçim, seni dinliyoruz,” deyip Mehmet’e sözü bırakmış. Bütün sınıf, Mehmet’in ağzından çıkacak sözcükleri, sanki konuşmayı yeni sökmüş bir bebeğin ilk kelimelerini duymak için başına toplanmış aile efradı gibi bekliyormuş.

Mehmet’e daha önce annesi bile “Mehmetçim” demediğinden, anında kulaklarına kadar kızarıvermiş. Heyecanını bastırmak için derin bir nefes alıp ceketinin önünü ilikleyerek ayağa kalkmış.

“Eee... isskin karesi, ayy! Hocam yanlış oldu!.. Immm, isskin...”

Mehmet kan ter içinde kıvranıyormuş. Kadıncağız şaşkınlıkla, “Ne diyorsun evladım, ne iskini?” deyip başta Mehmet’in ağzından dökülen sözcüklere bir anlam verememiş. Fakat sonrasında yanlış anladığını düşünerek ona bir şans daha tanımış.

“Haydi Mehmetçim, baştan alalım. Sakin ol, heyecanlanma. Evet...”

Hocasının, yanağını okşayan sımıcak nefesiyle iyice eriyip biten Mehmet tekrar şansını

denemiş.

“Hocam, şey ııı, yani... issk eksi, ayy! Gene dilim sürçüştü.”

Hoca bakmış ki bu iş böyle olmayacak, “Tamam Mehmetçim, otur sen. Boş ver, yorma kendini,” demiş ve sınıfta bir kahkaha tufanı kopmuş. Tabii bu mevzu okulda alay konusu olup kulaktan kulağa yayılmış. Yıllar geçtikçe trajikomik bir aşk hikâyesine dönüşmüş. Heyecandan “x” bile diyemeyen Mehmet’in lakabı da o günden sonra “İskin” diye kalıvermiş.

Tuvaletimi yaparken Mehmet’i de kavgaya götürmenin iyi bir fikir olabileceğini düşündüm. Neticede bir kişi, bir kişiydi. Hiç değilse adam başına düşen tekme tokat sayısında ufak da olsa bir azalma olabilirdi.

“Mehmet!” diye seslendim içeriden.

“Hııı?”

“Ne diyeceğim lan sana...”

“...”

“Oğlum, geçen gün Seher teyzeye küfretmişler! Bizim Celal var ya, o duymuş.”

Nedense o an aklıma başka bir şey gelmemişti. Şimdi kestirmeden kavga var desem, gelmeyeceğini adım gibi biliyordum.

“Ne diyorsun lan! Kim küfretmiş? Ne demişler?”

Hayret! Anası mevzubahis olunca nasıl da dili çözüldü hemen. Tuvaletten çıkıp yanına, lavaboya ellerimi yıkamaya gittim. Normalde göz teması kurmayan adam, aynadan gözlerimin içine bakarak benden kesin bir cevap bekliyordu.

Islak ellerimi silkelerken, “Manyağa bak! Oğlum, kimin ne dediğini ne yapacaksın, adamları ona göre mi döveceksin? Sinkafı konuşmuşlar işte!” dedim.

“Adamlar mı? Kaç kişi küfretmiş oğlum, kim lan bunlar?”

Mehmet çetin ceviz çıkmış, sağlı sollu sıraladığı ahiret sorularıyla beni söylediğime söyleyeceğime bin pişman etmişti. Fakat onunla çene çalacak vaktim yoktu. Saniyeler birbirini kovalıyordu.

Tik tak, tik tak, tik tak...

“Yolda anlatırım. Fazla zamanımız yok, çıkmamız lazım. Herifler bizi eski boya fabrikasında bekliyormuş.”

“Niye ki?”

“Birader, amma çok soru sordun ha! Yolda anlatırım dedim ya!”

Neyse ki daha fazla üstelemedi. İsteddiğimi almıştım, öfkeden kudurmuştu. Besbelli o da istediğini alacak, anacığına sarf edilen çirkin sözlerin hesabını soracaktı.

* * *

Durak hayli kalabalıktı. Sanırım üç aylıkların yattığı güne denk gelmiştik. Mehmet'le duraktaki yaş ortalamasını yetmiş beşe falan düşürüyorduk. Boya fabrikası, mahallenin ta öteki ucunda olduğundan otobüs geçmiyordu. Mecburen dolmuşa binecektik. Fakat hangisinin fabrikadan geçtiğini bilmiyordum. İlk gelene gözlerimi kısıp dikkat kesildim. Belki camında asılı duran renkli tabelalardan çıkarırım dedim ama daha harfleri bile doğru düzgün seçemiyordum. Nasıl olsa birazdan anlarız deyip el ettim. Dolmuşun kapısı açılır açılmaz şoförün, "Evet abicim, ablacım. Arkaya doğru ilerleyelim! Arkalar hep boş! Hadi güzel abicim, sen de şuradaki amcanın yanına otur! Ablacım sen de çocuğunu kucağına aliver bir zahmet!" komutlarıyla minibüsün muhtelif bölgelerine sıkış tepiş yerleştirildik. Adamın yüzünde, bütün gün sıcağın altında direksiyon sallamasının sebebi yolcularmış gibi hoşnutsuz bir ifade vardı.

Minibüsün teybindeki Cengiz Kurtoğlu kasetinden yükselen alabildiğine hüzünlü nağmeler kulaklarımızın pasını silip, ciğerlerimizi dağlar-ken dolmuşçu dayıyla dikiz aynasından birbirimize flörtöz bakışlar atıyorduk.

Kapanmaz yarayım, gece gündüz kanarım

Göz göre göre yandı yıllarım

Bir iki dakika sonra, bu kaçamak bakışların aramızdaki tertemiz duygulardan ziyade maddi kaygılardan kaynaklandığını geç de olsa öğrendim. Evet, binmeden önce sormam gereken soruyu sormamış, eh hâliyle şuradan iki kişi deyip henüz parayı uzatmamıştım.

"Kaptan, eski boya fabrikasının oradan geçermi?"

"La havlee... Geçmez hemşerim, geçmez!"

"O zaman müsait bir yerde!"

Dayı, aniden direksiyonu sağa kırıp sert bir frenle minibüsü durdurdu. Gereksiz bir hiddete kapılıp mesleki gerginliğini birtakım artistlik hareketlerle bize yansıtmasını sükûnetle karşıladım. Dolmuşçuyla dolmuşçu olmanın lüzumu yoktu, bana yakışmazdı. Fakat kendine yazık ediyordu. Öyle arabeskin dibine dibine vurursa olacağı buydu. Halbuki teybe şöyle oynak bir kaset koysa hem kendi azıcık gevşeyip rahatlar hem de yolcular biraz neşelenir, keyiflenirdi...Amaan ya da neyse ne! Bana mı düştü derdi tasası, ne hali varsa görsün!

Asfalta adımımı attığım anda, baktım arkadan başka bir dolmuş daha yaklaşıyor, hemen el ettim. Ne yapalım, olmadı yine müsait bir yerde iniverirdik...

Mehmet'in bu sinir bozucu sessizliği beni endişelendiriyordu. Annesine küfredilmesine epey içerlemiş, içine sindirememişti. Muhabbet girişimlerim hep hüsrarla sonuçlanıyor, çabalarım evet ya da hayır manasına gelen baş hareketleri ve mimiklerle karşılık buluyordu.

Keşke annene sövmüşler demeseydim. Ne bileyim, bir anda ağzımdan çıkıverdi öyle. Aslında hep bu Celal dallamasının halt yemesi! Gelirken adam toplasın falan diye haber yollamasa... Mehmet, sanki neden başkasının anasına değil de onunkine sövdüler diye kendini suçluyordu. Hayır, şu dakikadan sonra geri vites de yapamazdım. Ne yani, "Kusura bakma birader. Az evel posta güverciniyle haber geldi. Meğer küfredilen kadın Seher teyze değilmiş, bir yanlış anlaşılma olmuş. Hadi, üzülme artık. Bak sabahtan beri yedin bitirdin kendini!" mi diyecektim?

Biraz sonra, zihnimdeki telefon tellerine tesbih taneleri gibi dizilmiş güvercinleri korkutup kaçırın, soru kisvesi altına gizlenmiş, sert bir uyarıyla irkildim.

"Ücretini veremeyen, para üstü alamayan?"

Tamamen aklımdan çıkmıştı. Mehmet'e ah vah ederken gene unutmuştum. "Eski boya fabrikasının oradan geçer mi?" diye sordum korka çekine.

"Yok, geçmez!" diye kükredi dayı.

Anlaşılan bugün dolmuş şoförleriyle aram pek iyi değildi, önüne gelen bana patlıyordu. Ama bir sonrakine bindiğimde bu kez yekten, "Boya fabrikasına nasıl giderim?" diye soracaktım. Ayıp değil ya!

"Kaptan müsait bir yerde!"

Doğru dolmuşu bir türlü tutturamasam da minibüslerin sıklığı konusunda şansım yaver gitmişti. İşte, bir tane daha yaklaşıyordu. Ancak elimi kaldırmamla ışık hızıyla indirmem bir oldu. Hemen başımı öne eğdim. Gözlerim beni yanıltmış olsun diye dua ediyordum. Dolmuş teğet geçip gidince derin bir oh çektim. Ucuz atlatmıştım. İyi de böyle bir şey mümkün olabilir miydi sahidenden? Aklım almıyordu. Belki de bana öyle gelmiştir, diye kendimi avuturken acı fren sesinin caddede yankılanmasıyla gözlerimin beni yanıltmadığını anladım.

Minibüsün kapısı açıldı. Dolmuşçu dayının ikinci güneşiyle parıl parıl parlayan keli gözlerimi kamaştırdı, bir süre bakamadım. Minibüsten inince, düğmeleri patlayacakmış gibi duran dikine çizgili kırmızı gömleğinin altındaki bingil bingil göbeği sallanıp titredi. Kafasını uzatıp yolculara bir şeyler geveledikten sonra kapıyı sertçe kapattı. Elinde sıkıca tuttuğu... Yuhh! Sopa mı lan

o?.. Dolmuşçu dayıya bak sen! Bu nasıl bir kindir dayı? Oldu olacak, çek vur bir de! Ne var bunda bu kadar büyütecek anlamadım ki?

Efendim, bu akıllara durgunluk veren olay, tam olarak nasıl gerçekleşti, yolda neler yaşandı, bilmiyorum. Ama anladığım kadarıyla, bu ikinci bindiğimiz minibüs, bir şekilde ilk bindiğimiz minibüsün önüne geçmiş. Allah'ın işi işte. Artık o ilk minibüsün şoförü, yani şu an sararmış bıyıklarını sinirden dişleriyle çekiştire çekiştire karşıdan gelen eli sopalı dayı, bir yerde durup aracın dolmasını mı bekledi; yoksa diğer minibüs bunu basıp geçti mi, orası muamma. Uzatmayayım, az önce apar topar minibüsten indikten sonra farkında olmadan gene bu ilk bindiğimiz minibüse el etmişim. Yav ben nereden bileyim aynı minibüs olduğunu! Hayır, zaten dayının güneşte kalmaktan kavrulmuş kartaloz suratını görür görmez indirdim elimi. Mevzu böyle... Sanki dayı biraz fazla abarttı gibi.

Dayı, arenada matadoru köşeye sıkıştırmış yaralı bir boğa misali üzerimize doğru geliyor-du.

“Ulan, siz benimle dalga mı geçiyorsunuz itoğlütler!”

Kötü bir gün geçiriyor sanırım. Hep aşırı doz arabeskten...

“Bir akıllı siz misiniz lan? Bütün hattı birbirine kattınız piç kuruları!”

Şimdi ayvayı yemiştik! Bu su katılmamış ruh ve sinir hastası, ağzımızı yüzümüzü çarşamba pazarına çevirecekti. Şakaklarım zonklıyor, kalbim beynimin içinde atıyordu sanki. Hızlı düşünmeli, çabuk karar vermeliydim. Bir şeyler yapmazsam ömrümde ilk defa bir dolmuşçudan sopa yiyecektim.

İnsanoğlunun eski çağlardan beri hayatta kalabilmesini sağlayan yegâne duygusu göt korkusu, bana joker hakkımı kullanmaktan başka çare bırakmıyordu. Mehmet'i bilmem ama benim yaşamak istediğim daha uzun yıllar vardı.

“Mehmet!”

“Hııı?”

İskin Mehmet içine düştüğümüz durumu daha idrak edememişti. Mehmet'im benim ya! Seviyorum bu adamın kafasını. Ancak gereksiz tepkisizliği yüzünden dolmuşçu dayağı yemeye hiç mi hiç niyetim yoktu. Okulun tuvaletinde sığıttığım palavraların vicdanımda uyandırdığı suçluluk duygusu henüz tazeyken yanına bir yenisini daha ekledim:

“Hani şu anana küfreden adamlar vardı ya...”

“Eee?”

“Eeesi, işte o şerefsizlerden biri aha bu!”

İskin Mehmet, adamı işaret etmemle yerinden öyle bir sıçradı ki ayakkabısının topuğu burnunun ucunu sıyırıp geçti. Asfalta paralel, kollarını iri bedeninin iki yanına yapıştırmış vaziyette havada süzülürken kriptonit karşısında esas duruşa geçmiş Süpermen’e benziyordu.

Ah Seher teyze, ahh! Keşke burada olsaydın da evladının senin için neler yaptığını kendi gözlerinle görebilseydin.

Dolmuşçu dayı afallamış, kendine doğru yaklaşan cismi tanımlamaya çalışıyordu. Mehmet’in havada süzülüşü, ardından adama kafayla dalışı tek kelimeyle olağanüstüydü. Dayıyı lobut gibi devirip asfaltı öptürmüştü.

O an istemsizce, “STRIKE!” diye bağırıverdim.

Herifçioğlu, bir yandan oluk oluk kan boşalan burnunu tutuyor; bir yandan da “N’oluyor lan!” diye acıyla haykırarak kime, daha doğrusu neye bulaştığını anlamaya çalışıyordu.

Yolcular, şoförün hâline acıyıp insanîyet namına aşağı indiler. Ama gel gör ki kimse Mehmet’in elinden adamı almaya cesaret edemiyordu. Mehmet hepten kontrolden çıkmıştı. Herifi yerden yere çalıp adeta pasta hamuru gibi yoğuruyordu.

Dolmuştan indiğimiz yer eski boya fabrikasına öyle uzak değildi. Şu boş tarladaki patikadan

kaptırdım mı taş çatlasın beş altı dakikaya oradaydım. Demek indi bindi yapa yapa bayağı bir yol katetmiştik. Baktım Mehmet’in işi uzun, benimse vaktim az, onu olay yerinde bırakıp fabrikaya doğru yola koyuldum.

* * *

Oraya vardığımda kalabalık, harabeye dönmüş fabrika binasının yanındaki boş alanda toplanmıştı. Celal, bizim mahallenin çocuklarının önünde dikilmiş, sıska vücudu ve kısa paça pantolonuyla düşmanlarımıza cesaret veriyordu. Uzun süre bakışmalar devam edince dayanamayıp bizden birine sordum:

“Neymiş lan mevzu?”

“Bilmiyorum ki Celal Reis kavga var deyince alelacele geldim.”

İyi halt ettin! Tutturmuşlar bir reis meselesi! Herkesin ağzında bir reis lafıdır dolaşiyor. Hayret bir şey ya! Celal Reis’miş, pehh! Kırımın reisi!..

Gene hiç yoktan bir posta dayak yiyecektik. Besbelli bu olay da Celal’in bok yemesiydi. Kendini nasıl bir belanın içine soktuysa artık, kabak yine bizim başımızda patlayacaktı.

Şu yaşıma geldim, yığınla kavgaya girdim çıktım ama daha kimseye tek bir fiske vurmuşluğum yok. Bu Celal denilen dallama kimlere bulaşıyorsa herifler devamlı bir kamyon insan azma-

nıyla geliyordu. Baksana şunlara, her birinin babam gibi sakalı vardı.

Celal'in karşısındaki izbandut yumruklarını sıkışmış, "Sen kimsin lan, ha, kimsin oğlum?" gibi sorularla Celal'i daha yakından tanımaya çalışıyor, kavgaya ramak kala kulağına fısıldadığı tehditkâr cümlelerle, ön sevişme faslını geçip bir an önce sadede gelmek için fırsat kolluyordu.

Bu gözlerini kan bürümüş caniler bizi bozuk para gibi harcayacaktı. Postu pahalıya satalım derken yok yere deldirecektik. Acaba içlerinden şöyle en çelimsiz olanı seçip usulca yanaşsam, "Birader," desem, "gel sen şu kuytuda tertemiz ağzımı burnumu dağıt. Değil karşı koymak, kendimi korumaya kalkarsam namerdim!" Hiç değilse efendi gibi tek kişiden dayağımı yer otururdum.

Ben kafamda bu hesapları yaparken, Celal'in karşısındaki çam yarması, birdenbire bunun çenesine sağlam bir sağ kroşe çıkardı. Kemik çatırtısının işitilmesiyle, Celal'in ayaklarının yerden kesilmesi bir oldu. Ayaklarımın ucuna düştüğünde, artık o tanıdığım eski Celal'den eser kalmamıştı. Tek yumrukla bütün çehresi değişmişti.

Celal'i öyle şuurunu kaybetmiş, yerde iki

seksen yatarken görünce ardımıza bakmadan çil yavrusu gibi dört bir yana dağıldık. Dövüş kulübümüzün ilk ve tek kuralı, dayak yiyeceğini anladığın an kaçmaktı. Herkes canının derdine düşmüştü. Topuklarımız kıcımıza vura vura koşuyorduk. Bir anda her yer toz duman olmuş, ortalık elli altıya dönmüştü.

Fazla uzaklaşmadan peşime düşen heriflerin tekinden çelmeyi yedim. Yerde bir müddet farklı tarzlarda yuvarlanıp, yiyeceğim dayağa bedenimi ısındırırken her kavgada istisnasız kaçmama rağmen neden hâlâ hızlı koşamadığımı düşünüyordum.

Bizim çocuklar da benim gibi çoktan kısıvrak yakalanmış; aman dileyip, tövbeler ederek ikinci posta dayaklarını yiyorlardı.

Adamlar bizi öylesine muntazam dövüyordu ki çok sesli caz korosu gibi her biri ayrı tondan akort ediyor, renkli bir harmoni meydana getiriyorlardı.

Başıma peş peşe aldığım sert darbelerle gözüm kararmaya başlamıştı. Daha önce pek çok kez tecrübe ettiğim için bu duyguya aşınaydım. Tahminimce iki üç dakikaya kalmaz bayılırdım. O esnada, hayal meyal birinin bu yana doğru yaklaştığını gördüm. İlk, karşı taraftan birinin arkadaşlarına yardıma geldiğini sandım. Çünkü

dokunulmadık bir kulağımın arkası kalmıştı ve oraya ince muamele gösterecek, işinin ehli biri gerekiyordu. Meğer gelen bizim Mehmet'miş. Demek dolmuşçu dayıyla işi bitmişti. Allah bilir adama neler yapmıştı manyak.

Can havliyle, "Mehmeeet!" diye haykırdım.

Ortalıkta kan gövdeyi götürürken Mehmet pili bitmiş oyuncak robotlar gibi bön bön bakıyor, kılını bile kıpırdatmıyordu. Bir an evvel onu harekete geçirecek doğru sözcükleri bulmalıydım. Hissediyordum, dakikalarım sayılıydı.

"Mehmet!" dedim, "o anana küfreden adamlar vardı ya..."

Tepki vermesini bekliyordum. Zaman azalıyordu. Artık yüzünü seçemiyordum. Film kopmak üzereydi. Allah'tan beklediğim cevap fazla gecikmedi.

"Evet?"

Bilincim yarı kapalı vaziyette, bir tanesini paçasından yakalayiverdim.

"Tuttum lan, koş!"

Mehmet uçan kafa atmaya programlanmış bir cyborg gibiydi. Kendine adeta tarz yaratmıştı ruh hastası. Yeryüzündeki her faninin ölmeden önce mutlaka görmesi gereken, emsaline az rastlanır bir olay yaşanıyordu ve biz, bu unutulmaz ana tanıklık etme şansını yakalamış zavallılardık. İskin

Mehmet yine tüm lobutları devirip ikinci kez strike yapmayı başarmıştı.

Herifler, Mehmet'in art arda attığı uçan kafalar karşısında adamakıllı afalladılar. Hiçbirinde moral falan kalmadı. Böyle bir şeye hayatlarında muhtemelen ilk kez şahit oluyorlardı. Adamlar yerde yarı baygın yatan arkadaşlarının kollarına girip düşe kalka savaş meydanını terk ettiler. Kendi aralarında yeni savaş makinemiz hakkında konuştuklarına emindim. Yaşadıkları bu hezimet, korkuyla harmanlanmış bir hayranlıkla başkalarına da anlatacaklardı.

Millet Mehmet'in etrafını sarmış, "Helal lan Mehmet! Ne yaptın oğlum öyle?" diyerek sırtını sıvazladıkça o, "Kimse anama küfredemez!" diye karşılık veriyordu.

O günden sonra, her kavgaya Mehmet'i de yanımızda götürdük. Belki Seher teyzenin ara sıra kulaklarını çınlatıyorduk ama asla kötü bir niyetimiz yoktu.

"Niyeti halis olanın, akıbeti de hayır olur," derdi anneannem.

Haydi hayırlısı bakalım...

Gerçekliğin Üç Çeşit Kırılımı

Mert Aldemir

“Sanata uygulandığında tarih kavramının ilerlemeyle hiçbir ilgisi yoktur; içinde bir mükemmelleşmeyi, daha iyiye gitmeyi, bir yükselişi barındırmaz; bilinmeyen toprakları keşfetmek ve onları bir haritaya kaydetmek için çıkılan bir keşif yolculuğuna benzer. (...) Ampulü Edison icat etmeseydi, bir başkası icat edecekti. Ama eğer Laurence Sterne, hiçbir story’ye dayanmayan bir roman yazmak gibi delice bir fikre kapılmasaydı, bunu onun yerine kimse yapmazdı ve roman tarihi bizim bildiğimiz tarih olmazdı. (...) Edebiyat tarihi ‘bildiğimiz tarihin tersine’ bir olaylar tarihi değil, değerler tarihidir. Waterloo olmadan Fransa tarihi anlaşılmazdı. Ama küçük, hatta büyük yazarların Waterloo’ları yalnızca unutulmaya mahkumdur.” (1)

Gerçekliğin İlk Kırılımı: Kurgu- Gerçek Olduğuna İnanmış Gibi Yapmaya Dair Sözsüz Anlaşma

Romancı, senarist veya öykü yazarının yapıntısallık yoluyla gerçekliği kırdığı, herhâlde herkes için kabul gören mutlak bir doğrudur. Yapıntı metin yazarı -elbette - bu yolla oluşturduğu metnin hayal ürünü olduğu kesindir. Yine de o, hayal ürünü

aracılığıyla başka bir gerçekliği açığa çıkarmak peşindedir; bir şeyi keşfetmek, bir bakış açısını sunmak, bir olayın iç yüzüne bir pencereden bakmak, bir şeyi göstermek, açıklamak... Her okur kurgusal metnin ilk cümlesini okumadan önce şu ön koşulu benimseyerek kitabı açar: Gerçekliğin sanatçı tarafından kırılması aracılığıyla ortaya çıkan metnin gerçekliğine inanacağım. “Birazdan okuyacaklarım kurgu, biliyorum. Fakat onu okurken ona gerçekmiş gibi yaklaşacağım. Kitabı kapattığımda ise kurgusal olduğu gerçeği zihnimde yankılansa da fark etmez.” Okurun kurgusal metin karşısındaki iç sesi aşağı yukarı böyledir. Benzer sözsüz anlaşma, içinde dil sanatları barındıran -tiyatro, film, dizi vb.- hemen her eser için geçerliğini korumak durumundadır. Keza yazar ile okur arasındaki uzlaşma film ile izleyici arasında da vardır. (Günümüzde bazı filmlerin, çoğunlukla televizyon dizilerinin ekranında “gerçek bir hikâyeden uyarlanmıştır” ibaresi bu açıdan tam bir komedidir. Çünkü hem onu oluşturanlar kendi oluşturma gerekçesiyle çelişir hem de gerçek hikâyeden uyarlanmış olsa da sahneler -oyuncuların birbiri ile kurduğu diyaloglar bile- gerçekten çok çok uzaktır. Yine de rating rekorları kıran bu dizileri ilgiyle izleyenlerin arzusu belki de

gerçek hikâyeden uyarlanan bu gösterinin izleyicilerin kendi gerçek olabilirliklerinden çok uzakta bulunduğunu kendilerine tekrarlamaktır, kim bilir.)

Bir çocuk, yaşına uygunluğu da dikkate alınarak seçilmiş bir animasyonu veya çizgi filmi izlediği sırada, öyle bir an geliyor ki izlediği animasyonun bir yerinde duygusunu (korku, heyecan, üzüntü) beklentinin dışında bir şiddette hissediyor ve ağlamaya başlıyor. Yanındaki yetişkin birey hemen animasyonu durdurup çocuğu şöyle teselli ediyor: İzlediklerin gerçek değil ki onlar birer oyuncak! O tavşanın başına aslında böyle bir şey gelmedi, bu sadece film... Böyle bir örnekte çocuk genellikle, etkilendiği şeyin ne kadar gerçek dışı olduğu kanıtlanmaya çalışılarak teselli edilir. Teselli eden, yani çocuğa sarılan ve saçını okşayıp onu yatıştıran kişi, ertesi gün izlediği filmin acıklı bir sahnesinde ağlayan kişidir.

Eseri (animasyonu) kurgulayanın penceresinden bakınca çocuğun izlediği "bütün", ancak mevcut gerçekliğin dışına çıkılması ya da gerçeğin kırılması yoluyla ortaya çıkmıştır: Onu oluşturanlar onu var edebilmek için kurgulamak, yani gerçekliği dönüştürerek başka bir şekle sokmak zorundadır.

Gabriel Garcia Marquez'in henüz 23 yaşındayken (1950) kaleme aldığı "Mavi Köpeğin Gözleri" isimli öyküde sahne bir rüyadır. Adam (Gördüğü rüyanın karakteridir ve aynı zamanda rüyayı görendir.), rüya sahnesinde bir kadınla konuşuyor. "Üşüyorum, dedim, gece sakın geçmesine rağmen üşü-

mem ne tuhaf. Belki de yorganım üstümden kaymıştır." Ardından, adamın bu kadını daha önceki başka rüyalarında da gördüğü anlaşılıyor. Rüyadaki kadın başka rüyadan tanıdık-tır. Bu kısa hikâyeye karmaşıklığına rağmen birkaç paragraf boyunca, roman/hikâyeye yazarı ile okuru arasındaki sözsüz anlaşmanın okur adına ilk maddesi olan "yapıntının gerçekliğine inanmak" koşuluna uygun ilerliyor.

Gerçekliğin İkinci Kırılımı: "Bir Başka" Gerçeğin Ortaya Koyulması Açısından Gerçeküstüçülük

Mavi Köpeğin Gözleri hikâyesinin kaleme alındığı tarihe bakılacak olursa *Yüzyıllık Yalnızlık'a* on yedi yıl daha vardır. (Ayrıca Marquez bir açıklamasında romanı iki yılda yazdığını fakat gerekli zihinsel hazırlığın on beş yıl sürdüğünü belirtmiştir.) Öykünün kaleme alındığı bu tarih aynı zamanda roman sanatının dışlandığı *Gerçeküstüçülüğün Manifestosu'ndan* 26 yıl sonrasındır. Gerçeküstüçülük, özgür imgeleme dair her şeye kapalı olmakla damgalamıştır roman sanatını. Özgür imgelem, roman sanatında sınırlı olmak zorundadır hatta yoktur; bilinç dışına deşebilecek deha roman sanatı açısından işlevsel olamamaktadır: Uzun betimlemeler, detaylı anlatımlar, roman karakterinin okura sunmak üzere kafasının içine yerleştirilen mikrofonlar... romanın bu yöntemler aracılığıyla okur empatisine olan ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. Bu ihtiyaç (!) okurun hikâyeyi gerçekmiş gibi okuması için gerekli

yapısal formlara uygunlukla giderilebilirmiş gibi.

Oysa gerçeküstücülük “gerçek dışı”lıktan çok, bir gerçeğin tüm berraklığıyla (ve tüm çıplaklığıyla) açığa çıkarılması niyetindedir. Yüzyıllık Yalnızlık’ın önemi burada: “Gabriel Garcia Marquez’in romanı özgür imgelemin ta kendisiydi. Bildiğim en büyük şiirsel eserden biri. Her bir cümle hayal gücüyle parlıyor, her bir cümle bir sürpriz, bir büyü: Gerçeküstücülüğün Manifestosu’nda romanı küçümseyen ifadelere kamçı gibi bir yanıt (aynı zamanda, yine gerçeküstücülüğe, onun esinlenme biçimine, yüz yılı kateden soluğuna büyük bir övgü).” [2]

Sanatçı, durumu tüm çıplaklığıyla ortaya koymak için kurgusallıktan fazlasını arar. Gerçeklik bir kez kırılmıştır, kurgu oluşturulmuştur zaten. Ancak kurgunun içindeki vurgulanmak istenen anlam gerçeğin dışına “iki kez” çıkıldığında (gerçeklik iki kez kırıldığında) tüm berraklığıyla karşımızdadır. Berraklık sanatçının gerçeği iki kez bükmesi ile sağlanmıştır: İlki, kurgu olsa da gerçekmiş gibi yaklaşacağımız uzlaşısı sayesinde alışıl gelmiştir. İlki olmaksızın var olmayacak olan ikincisi; uzlaşmamız gereği kurgusallığı göz ardı ettiğimiz sırada “bir başka anlam”ın -özgür imgelemin sınırsız gücü aracılığıyla- sanatçı tarafından geleneksel mantık algımız devreden çıkarılarak bize sunulmasıdır. Diğer türlü “anlam” cılız ve güçsüz bir bulanıklıkta kalmıştır ve sesi gür çıkmamış gibidir.

Salvador Dali, eriyen cep saatlerini resmettiği tablo “Belleğin Azmi (1931)” ile özgür imgelemin sınırsız gücü sayesinde resmedilmesi mümkün görünmeyen ama resmedilenler aracılığıyla daha önce hiç bu denli güçlü işaret edilmemiş olan “bir başka” anlama yönelir: silinmeye ve kaybolmaya mahkûm, güçsüz, iradesiz, çok büyük ihtimalle kendiliğinden dönüşüme uğramış olan belleğe. Yüzyıllık Yalnızlık’ta bir karakter, yıkanmış beyaz çarşafı bahçede asarken çarşafarla birlikte cennete doğru havalanarak yükselir; yalnızca ruhu değil bedeni de fiziksel olarak yükselir! Çarşaf tertemiz ve bembeyazdır. Beden, çarşaf ve ruh cennete (bir başka beyazlığa ve arılığa) yükselir. Kurgusal olanın (romanın) uzlaşmış gerçeklik yanılgısı yerle bir edilerek “bir başka” anlama ışık tutulur.

Gerçeküstücülüğün, özgür imgelem ve bilinç dışının bilinçle harmanlandığı şiir, resim, müzik gibi lirik sanatları kolayca kabul edip diğer yandan aforoz etmeye yetlendiği roman sanatında özgür imgelemin müziğiyle dans etmenin mümkün olduğu (Marquez sayesinde) bu denli açıkça anlaşılması için yarım yüzyıl geçmesi gerekmişti. Roman sanatı Marquez’in büyüülü katkısı sayesinde, yitirdiği sayısız olabirliklerle birlikte ebedi istirahatine yollanmadan bir süre önce bu harika olabirliği keşfetmeyi başarmıştır.

Gerçekliğin Üçüncü Kırılımı: Kurgunun İçindeyken Bizzat Kurguyu Oluşturan Sanatçı Tarafından Uyandırılmak

Rüyadaki kadın (Mavi Köpeğin Gözleri hikâyesinde) beklenmedik bir yerde şöyle bir cümle kuruyor: “Birileri rüyasında bu odayı görüp eşyalarımı karıştıracak diye ödüm kopuyor.” Bu muazzam cümle, okuduğum anda kendimle daha önce deneyimlemediğim bir karmaşanın içine bıraktı beni: Zaten bir kurgusal metin okuyorum, okuduğum metinde zaten bir rüya anlatılıyor, bu yetmezmiş gibi rüyadaki kadın bir cümle kuruyor ve kurgusallığı da kurgusallığın okurla olan uzlaşısını da suratıma çarpıyor. Sarsıcı. Ama büyüleniyorum. Muhteşem bir cümle çünkü öykü karakterinin şimdiki zamanına ve benliğine ilişkin başka hiçbir biçimde bu denli güçlü hissedilmeyecek bir bilgiyi çarpıcı biçimde sunuyor. Karakterin varoluşuna ilişkin olmazsa olmaz bir izlenim sağlıyor okura.

Hikâye karakterinin bu cümlesi aklıma da uzunca bir süre meşgul ettikten sonra, içine düşürüldüğüm karmaşama bir sebep bulabildim: Sanatçı (Garcia Marquez) sayfalarca uzunlukta ifade edilecek bir durumu, fikri, duyguyu veya bilgiyi olanca şiddetiyle ve olanca gücüyle yansıtmak için tek bir cümle kullanıyor. Karakterin bu cümlesi yazarın kendi kurgusunu kırarak kısa bir süreliğine kurguya aykırı biçimde davranması anlamına da geliyor. Yazar, okurun zihnine alışılmışın dışında bir müdahalede bulunuyor ve bu müdahale sayesinde kurgunun

rüyasındaki karaktere ilişkin gerçekçi bir izlenime kapılıyoruz. Böylece gerçekliğin önceki iki kırılımı olmadan bu denli güçlü açığa çıkamayacak üçüncü kırılım tüm görkemiyle beliriyor: “Anlam”ın, uzlaşmamız gereği kurgusallığı göz ardı ettiğimiz sırada sanatçı tarafından kurgusallık gerçeğinin yüzümüze vurularak -aynı zamanda kurgusallığın bir süreliğine yerle bir edilmesi yoluyla- sunulması. Okur olarak sarsılmamın da büyülenmemin de sebebi bu: 1950’de yazılmış bir hikâye, on yedi yıl sonra tamamlanacak ve dünya edebiyatında önemli yer edinecek Yüzyıllık Yalnızlık’ın estetik değerinin ve biçiminin habercisi gibidir; roman sanatı tarihine Yüzyıllık Yalnızlık’ın müjdecisidir.

Rüya sahnesindeki roman karakterinin bende bıraktığı etkiye Berkun Oya’nın yazıp yönettiği “Kuvvetli Bir Alkış”ı izlediğimde tekrar kapıldım. Eser aracılığıyla sanatçı (Berkun Oya) özgür imgelemin sınır tanımazlığını ustaca kullanarak (Marquez’in 74 yıl önce kaleme aldığı hikâyeyi okurken hissettirdiği gibi) kurgusallığı da kurgusallığın uzlaşısını da suratımıza çarparak sarsıcı ve bir o kadar büyüleyici bir biçimde “bir başka” anlamı tüm berraklığıyla önümüze seriyor. Alışıldık tabirle “dördüncü duvarı yıkma” girişiminin çok ötesinde bir cüretkârlık. Muhteşem oyunculuklar ve sahneler aracılığıyla gerçekle gerçek dışı birbirine ustalıklarla karışıyor, yetişkinler çocuğa, çocuk anne karnına dönüyor. Dışarıdan bakıldığında tartışmaya açık olmayacak biçimde anlamsız ve saçma görünen bir durum/eylem öylesine işleniyor ve sunuluyor ki insan va-

roluşunun özüne dair manzaranın bir açısı, ancak o gerçeküstü sunum aracılığıyla gözlerimizin önünde beliriyor. Sinema sanatı açısından ciddiyetsiz görünen bir kurgu ihtimali, olanca ciddiyetiyle ve şiddetiyle parıldıyor. Bir izleyici olarak, Kuvvetli Bir Alkış'ın Sinema sanatının olabirliklerinden birini tüm berraklığıyla sunarak müjdelediğini düşünmek mutluluk veriyor; birkaç sayfalık hikâyenin yıllar sonraki Yüzyıllık Yalnızlık'ı müjdelediği düşünmenin verdiği mutluluk gibi.

"Fielding, Tom Jones'ta anlatısının tam ortasında aniden durup karakterlerden birinin kendisini şaşırttığını açıklar. Karakterin davranışı ona 'insan denen, bu tuhaf ve müthiş yaratığın beynine giren gelmiş geçmiş saçmalıkların en anlaşılması gibi görünür..." (3) Aristoteles'in Poetika'sından itibaren hiçbir norma uygun düşmeyecek gibi görünen bir durum, şüphesiz. (Belki de Poetika'nın günümüze ulaşmayan ikinci bölümü bunu açıklıyordu. Ama artık hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz.) Bir roman yazarı karakterine ilişkin yanılabilir mi? Bir romancı kendi kurguladığı karakterin davranışına nasıl şaşırabilir! Tamam, şaşırdı diyelim; bunu anlatının ortasında okura neden açıklasın: Bir roman kişisi onu meydana getiren kişinin zihninden bağımsız nasıl davranabilir! Romandaki gerçeğin gerçek dışına dönüştüğü ince çizgi hangisi, sınır nerede? Bu soruları sormak birçok konuda aydınlatıcı olabilir. Ne var ki yeterince aydınlatamadığı tek şey herhâlde Fielding'in sıra dışı girişimi olurdu. Çünkü

Fielding bu şaşkınlığın ifadesi aracılığıyla "insan davranışının anlaşılması saçmalığı"nı parlatmış, berraklaştırmış ve sunmuştur. O (insan davranışının anlaşılması saçmalığı) ancak bu yolla bu denli şiddetle -ve cüretkârca- vurgulanmıştır.

İster şiir olsun ister resim ister tiyatro ya da roman sanatı olsun ısrarla ve yorulmaksızın bir öncekinin kopyası niteliğindeki "ürünlerin" bitmek bilmez gevezeliğiyle donatılmış çağımızda sanat tarihi -eğer hâlâ böyle bir değerler tarihinden söz ediliyorsa- varlığını ancak sanatçının yeni olabirlikleri keşfetme cüretini göstermesiyle sürdürebilir.

Dipnotlar

Milan Kundera; Perde, s.24

Milan Kundera; Perde, s.82

Milan Kundera; Perde, s.17

Kaynaklar

Milan Kundera; Perde, Çev. Aysel Bora, Can Yayınları, 2009.

Gabriel Garcia Marquez; Çev. Emrah İmre, Can Yayınları, 2021.

Eskici

Ali Havan

Kalmasın dolapta artık eskiler
Üç beş mandala say yükle eskici
Parayı dert etme alırsan eğer
Veririm senetle çekle eskici

Sürme arabanı tam köşede dur
Kapım açık şöyle içeri buyur
Soluklan minderde beş dakika otur
Hemen geliyorum bekle eskici

Kışlıklar pek kalın yazlıklar ince
Didikle seç beğen inceden ince
Sıcak çay demledim içelim önce
Bir bardak yanında kekle eskici

Neyi alacaksan ayır kenara
Götür bekletmeden kapansın yara
Tekleyen kalbimi sorma bu ara
Onu da çuvala ekle eskici

Hediyelik ayna köşede simli
Çerçeveler eski hepsi resimli
Bir kırık aynam var gönül isimli
İster çift al ister tekle eskici

Fiyatı düşürdüm hepsini yarı
Hesabı görürüz üçten yukarı
Al götür kalmasın hatıraları
Yaşanmaz şüpheyle şekle eskici

İki Saka

Tevfik Can Küçükşahin

Zaman hep kadınların avuçlarında esniyordu. Herkesi içine alan, sarıp kuşatan ve çoğunlukla celalli bir babayı andıran zaman, bir kadının eline düşünce orasından burasından mıncıklanıyor, karnı gıdıklan- dıkça şımaran bir kedi gibi mest hâlde asli görevini unutuyordu. Evet, asli görevini. Ya- ni geçmeyi. Tüm bunlar modacı olan eşim- le herhangi bir kumaş mağazasına girdiği- mizde gerçekleşirdi. O, elinin altından rengârenk kumaşları geçirirken; tezgâhtar ya da dükkân sahibi kumaş tamburunu ahşap tezgâh üzerinde tup, tup sesleri eşli- ğinde devirirdi. Bir süre sonra zaman da o tambura dolanmaya başladığı. Eşim, kumaş satan ve zaman... Hepsi hâlimden hoşnut. Bense buna ancak birkaç dakika taham- mül edip onları orada bırakır ve kendime kaçacak bir yer arardım. Bir çay ocağı, kü- çük bir parkın içinde bir bank belki de. Ba- şımın üstünde kırmızı yapraklarıyla Japon

elması ağaçları olmasa da ben hâlimden hoşnut olurum.

Yine öyle bir gündü. Her zamanki gibi kumaş seçim faslının açılışına iştirak ettik- ten sonra minik bir göz kırpmayla iznimi aldım. Bu defa dükkânı çok daha erken terk ettim. Çünkü bu seferki mağaza, bir- kaç basamak inildikten sonra ulaşılan, alt katı karanlığa doğru gittikçe genişleyen ve mağarayı andıran bir mekândı. Zemin katı dolduran insanlara –ki çoğunluğu elbette kadındı- hayret edip hiç sabır dilemeden yavaş yavaş kumaş toplarının arasından sıyrılarak oradan kaçtım. Nasılsa sabır, bir toka ya da broş gibi bir kadın nesnesiydi. Ben üstüme alsam bende sırtacak ama kadının özünün bir parçasıydı. Üst kata çık- mak için ilk basamağa adım atacakken sol taraftan kuş civıltısı kulağıma çarptı. O izbe yerde beklenmeyecek bir sedaydı ve başı-

mı sola çevirince az yukarıda duvara bir çivi ile tutturulmuş iki kafes gördüm. Sadece birkaç saniyeliğine duyduğum civıltının kulağımdan zerk edilen bir zehir olduğunu anlamam için biraz vakit gerekecekti.

Kumaş alışverişi için ne zaman Zeytinburnu'na gelsek kendime bir kaçış noktası bellediğim, kabristanla sırt sırta duran o geniş avlulu camiye gittim. Biraz serince hatta rüzgâr artınca üşütebilecek ama güneşli bir mart günüydü. İki namaz arası, günün sessiz ve tenha bir dilimi sunulmuştu bana. Koca avluda benden başka sadece ağaçlar ve gölgeler vardı. Sonra bir kadınla esmer oğlu geldi. Sundurmanın altında kadın oğluna simit yedirirken bir güvercin ve bir de serçe eklendi gruba. Tombul bir serçeydi ama güvercinin cüssesiyle kıyaslanınca sevimli bir cüceyi andırıyordu. "Soytarısıyla gezen bir güvercin," dedim içimden ve serçeye ihanet ettiğimi düşünüp hemen af diledim yaratan-
dan. Onlar yere dökülen susam tanelerinden kendi rızıklarına düşenleri kapma derdinde-
lerdi. Bunu fark eden kadın simitten minik

bir parça koparıp attı. Güvercin, göğsünü öne çıkara çıkara bir subay gibi hamle edip parçayı gagasına alıp havaya fırlattı. Bunu art arda tekrarladı. Düşe kalka küçülen simit parçası gagasından geçecek ölçülere ulaşırken serçe de ufalan hamurla birlikte zıp zıp zıplıyordu. Küçülen bir şeylerin verdiği memnuniyetti onu yerinde sektiren. Bir şeyler küçülse de ne gam... Dilediği anda onu sonsuzluğa iliştiren kanatları vardı. Tam bu cümle aklımın defterine yazılırken az evvel dükkândaki civıltı omzundan tuttu. Sahurda yutulan afyonun patladığı gibi beynimde patladı. Tek farkla: Esriklik veren ve kafa yappan değil, aksine beynimi ısırın bir civıltıydı. Başrollerinde tombul serçe ve rütbeli bir güvercinin oynadığı, sonsuz hürriyet ve ekmek temalı bir kısa piyesin ortasından beni çekip çıkaran bir civıltı. Her civıltı şen değildir diyen bir şakımaydı kulağımda kalan kafiye.

Bu kafiye beni huzurlu manzaramdan söküp o mekâna geri döndürdü. Yarım kalan her tanışma dünyanın manyetik kutbu gibiydi. Çekilmemek gibi bir şansım yoktu.

Kuşdiliyle de olsa duyacaklarım vardı ve kadere razı oldum. Dükkânın merdivenlerinden inerken zamansız döndüğümü gören karımın şaşırان gözlerini yakaladım ve yetenekli bir bakışla normale döndürdüm. Şimdi çok daha samimi bir dostluk kurmak için kafeslerin kıyısından sol işaret parmağımla ince metal parmaklıkları geziniyordum. Dükkân sahibi beni fark edince yaklaştı. “Üşümüyorlar mı?” dedim. Adam, hayvanlar hakkındaki tüm malumatımı pert edercesine emin bir ses tonuyla yanıt verdi.

“Kuşlar üşümez. Yeter ki cereyanda kalmasınlar.”

İlgimin onda yarattığı memnuniyet yeni cümleler olarak bana geri dönüyordu.

“Ne kuşu olduğunu biliyor musunuz?” dedi.

Soruyu sorarken yanlış cevap vereceğimi düşünerek yüzünün aldığı gülümser hâli görünce adamın hevesini kursağında bırakamazdım. Suratına yayılan o geniş tebessüm, benim vereceğim, “Biliyorum saka bunlar.” yanıtıyla hiç edi-

lemezdi. İyice keyiflenmesi için “Saksağan bunlar galiba.” dedim. Tam da tahmin ettiğim gibi gülen suratı patlayan bir kahkahaya dönüştü.

“Ustam naptın sen karıştırdın. Saksağan değil saka bunlar.”

İsteddiği kahkahayı vermiştim. Ah şimdi birkaç dakika uzaklaşsa yanımdan, diye içimden geçirirken kapıdan giren bir kadının, “Ayrobin kumaş bakıyorum.” demesi imdadıma yetişti. Adam uzaklaştı.

Tekrar sakalara daldım. Bazen birbirini takip eden bir ahenk ve sırayla bazen de senkronize şakıyorlardı. Ben daha ziyade birisi öttükten sonra diğerinin yanıt verdiği sıralı ötüşe kulak kesildim. Alt ve üst kafes arasında en fazla otuz santim mesafe vardı. Kuşlar birbirlerinin sesini duyuyor fakat birbirlerini hiç göremiyorlardı. Olduğum yerde küçüldüm, küçüldüm, küçüldüm...Yumruk kadar oldum ama yine de kafese giremedim. Cürmümü, hayalî bir ceviz boyutuna denk kılınca artık alttaki sakanın kafesindeydim. Az

önce gözlerimle seyrettiğim üstteki saka-
dan geriye yalnızca ses kalmıştı. Aramızda-
ki otuz santimlik mesafe gittikçe büyüdü,
büyüdü... Srilanka ve Sibiry'a'yı otuz santi-
me sığdırmıştım. Sesini duyduğum fakat
göremediğim üstteki kuş cıvıldıyordu. Ka-
natları anlamsızlaşmış saka... Beş bin yıl
durmadan ölse bile hiçbir şeyi değiştire-
meyecek o ses... Sadece birkaç dakika için-
de, birkaç milyon senelik bir yalnızlıkla ba-
şım inip kalkan bir şahmerdanın altında
kaldı. Başıma inip kalkan binlerce kiloluk
darbeler kafamı patlatsın diye dua ediyor-
dum fakat nafile. Üstteki sakanın sesi ol-
masa belki bir şekilde kendi varlığımı unu-
tabilir ve sancıdan kurtulabilirdim. Fakat o
ses... Bir yerlerde bir başka varlığa inandı-
ran ama ulaşılamayan o ses... Hür olduğu-
mu düşündüğüm kırk bir senenin ardından
bir anda beni esir eden o ses... Saniyeler
içinde delirmiştim. Hacmimi büyüterek ka-
festen kurtulmaya çalıştım ama kâr etme-
di. Kafamı kanatlarımın altına sokup varlı-
ğımı unutmaya çalışırken dükkân sahibi
omzuma dokununca kafesi patlatıp dışarı

kaçtım. Hemen kumaşların arasına daldım.
Az önce olup bitenler beni terletmişti.
“Allah'ım!” dedim kendi kendime. Kumaş-
ların arası da yetmedi. Hemen defolup kur-
tulmam lazımdı o mekândan. Yanından ge-
çerken beni yine çekip içine hapseder diye
kafeslere bakmadan tırmandım merdiven-
leri. Eşim alışverişini tamamlamıştı. Borcu
ödemek için kasaya gittim. Kasanın hemen
arkasındaki takvimin üzerinde *La tegnatu
min rahmetullah* (Allah'ın rahmetinden
ümit kesmeyin.) * yazıyordu. “Keşke kuş-
ların kafesini bu takvimin yanına assanız,”
dedim. Adam “Anlamadım,” dedi. “Keşke
salsanız,” dedim. Çehresi ciddileşti. Torbala-
rı aldım, karımın koluna girdim ve
dükkândan çıktık.

*Zümer -53

Yüklem

"Nereden Bileceksin" Şiirine

İlk dizelerinizi çok sevdim. Dizelerinizin imge gücü yüksekti ve şiiriniz başka şiirlere benzemeye çalışmıyordu. Ancak devam eden dizeler maalesef sıradanlaştı ve ilk bölümde ortaya koyduğunuz bu yapı, kalitesini gitgide kaybederek talihsiz bir tekrara dönüştü. Olumlu bakmak için kendimi zorlasam da özellikle ilk üç dizede yakaladığınız ifadelerin güzelliğine dikkat çekmenin daha faydalı olacağına inandım.

"Güneş Sistemi" Şiirine

Fena bir şiir okumadım fakat benzer epey şiirin olduğunu söyleyebilirim. Bu tarz şiirleri, anlaşılma kaygısına yenik düşmüş imge yığınları gibi değerlendiririm. Bu değerlendirmemin güzel bir yanı var: Şair kaliteli. Güneş sistemi, Orta Çağ gibi imgeler üzerinden pek çok şey çağrıştıırılabilir. Şiirin öznesi terk edildi, sevilmedi, hırpalandı, falanlandı filanlandı... Okurun da şairi terk etmesine, sevmemesine, onu hırpalamasına gerek var mı?

Yüklem

"Sevda Gazisi" Şiirine

Toplumun belleğinden yararlanan, duygusu yüksek bir şiir okudum. Tekdüze ilerleyiş, arada bir rastlamayı istemediğim dizeler söz konusu olsa da şiire olumlu baktım. Fakat yeterli olmadı. Yakaladığınız ortak bellek ve bunun yansıttığı yoğun duygudan etkilendiğim için eleştiri gözlüğümü çıkarıp ara ara bu şiire döneceğim. Bazen mükemmel olmak gerekmez. Edebiyatın büyüğü çok çeşitli.

"Yetim Aşk" Öyküsüne

"Neler konuştular, aradan ne kadar zaman geçti farkına varamadı."

Yayımlanamayan metinlerden parçalar göstermeyi uygun bulmuyorum fakat hem metni deşifre etmeyecek hem de merakımı anlatabilecek ufak alıntılardan birini kullandım affınıza sığınarak.

Alıntının okurun yorumunu da özetler mahiyette olduğunu düşünüyorum. Ne vardı öyküde? Yazalım: Bir mekan tasviriyle başladık, meselenin ne olduğuna dair bazı ipuçları aldık, birtakım tanıdık duygularla karşılaştık, bir ayrılık var fakat nedeyle ilgili ipucuna rastlayamadık. Yani öykünün tamamı, içeriğini aktarmada işlevsiz kaldı.

Yüklem

"Öylesine" Şiirine

Şiirinizin uyaklanış biçimini beğendim. Bu anlamda hesabınız iyiydi. Hatta çok güzel de başladı. Fakat ilerledikçe dizelerin kalitesi azaldı, ritmi kaybetmeme dürtüsü arttı. Yerinde sorular, yarım cevaplar. Bunlar iyi. Zannedirim cevaplarınızı netleştirmek istediniz. Şiirin asli görevlerinden biri olan çağrıştırmayı es geçtiniz. Bu, doğru bir yol değil. Başladığınız gibi devam etmenizi tavsiye edebilirim.

"gök kubbesiz" Şiirine

Şiirinizde Yahya Kemal esintileri aradım. Adını tam koyamıyorum ama sanki ona giden bir şeyler var gibi geldi bana. Ancak ne ritim ne de ifade gücü bir toplam oluşturabilirdi. Genel olarak rastladığım bir sorunla karşılaştım: İyi düşünülmüş, iyi başlanmış ancak devamı aceleye gelmiş bir şiir.

Yüklem

"kırık hisler hiç tutar mı"
Şiirine

Sabah, karışık bir kafayla uyandık. Manzara ve manzara-
radaki eksikliğimiz. Kuşlar.
Kim kesmişti ağacımızı?

Yukarıda şiirinizi açık et-
memek adına bazı dizelerini-
zi bozmaya, kırpmaya çalış-
tım. Yine de bir gücünün oldu-
ğu seziliyor. Sonra ne yaptır-
nız? Onu da bozarak aktara-
yım, diyeceğim fakat hemen
hemen aynı işleve sahip ola-
caklar: Beni unutup iyileş.
Unutamam. Gururumu ayaklar
altına alıp yanına geleceğim.
Gelmek üzereyim. Geldim.
Yoksun. Garibim. Gülemem
zaten.

"Beyoğlu'nun Mistik Sırları
Arasında Büyülü Yolculuk"
Öyküsüne

Büyülü atmosfer beklenti-
min karşılandığını söylemem
güç. Evet, öncesini tarif edip
bir beklenti yaratmayı başar-
mışsınız fakat bir türlü de
gösteremiyorsunuz. Yavan bir
bakışla diyebilirim ki bir mese-
leye rastlamak bile çok zor.
Mutlaka yeniden ele almalı, sa-
bırla tekrar işlemelisiniz.

YÜK KİTAPLARI

YEŞİL BAHÇEDE YAĞMUR

Yeşil bahçeye yağmur yağar bir Nisan gününde
Dallar eğilir su içer, yapraklar dervişane.
Çiçekler renklenir, coşar saksılarda.
Cümle bahçe bugün çocuk şenliğinde

Yeşil bahçeye yağmur yağar bu Nisan gününde
Yağmur bugün dünyada en yakıştığı yerde.

Suyun sesinde bir şarkı, siyah-beyaz yıllar
notasında anne, baba, kardeş, dostlar var.
Bir damla yere düşer, bir damla yanakta.
Yeşil bahçelerde yağmur çocukluk kokar

Yeşil bahçede yağmur var bu Nisan gününde
Yağmur bugün dünyada en yakıştığı yerde.

Uğur Demircan, Nisan 2024

Şiir Nisan KUMRU tarafından seslendirilmiştir.

Linke tıklayarak ya da
karekodu cihazınıza
okutarak izleyebilirsiniz:

[LINK](#)

